

Trine Olsen

**Selvopplevd foreldremedvirkning i barnehagen
og i utforming av individuell opplæringsplan**

En kvantitativ studie av kvaliteten av samarbeidet mellom foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne og barnehagepersonalet i barnehagen hvor barnet deres tilhører

Masteroppgave i Funksjonshemming og samfunn
Trondheim, mai 2013

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for sosialt arbeid og helsevitenskap

Forord

Denne oppgaven er slutten på min tid som student. De siste 5 årene har vært en lærerik prosess, og de siste 2 årene som mastergradstudent har vært intensiv og spennende. Jeg begynte å studere rett fra videregående skole og har derfor ikke vært ute i relevant jobbpraksis. Jeg mottok derfor datasettet uten å ha noen spesielle formeninge eller forventninger utenom at jeg var villig til å gjøre en innsats for å analysere dataene. Det å være objektiv til et tema kan være både positivt og negativt. Jeg hadde ikke noen formeninge på forhånd om hvordan barnehagehverdagen for barn med nedsatt funksjonsevne burde være, men samtidig så merket jeg at jeg skilte meg ut fra mine medstudenter som har mye jobberfaring og skulle skrive oppgave om tema som de virkelig brenner for. De viste en annen form for entusiasme enn jeg følte, og jeg ble usikker på om jeg var klar for å skrive en så stor oppgave. Datasettet har jeg ikke vært med på å samle inn selv, men jeg synes det var spennende å jobbe med, særlig fordi variablene som blir brukt i denne oppgaven ikke tidligere har blitt analysert. Jeg ble ikke engasjert i temaet med det samme, men ble veldig engasjert underveis i oppgaveskrivingen som følger av spørsmål i spørreskjemaet om samarbeidet mellom barnehagepersonalet og foreldre. Jeg har også blitt engasjert i spørsmålet om barn med nedsatt funksjonsevne bør ha krav på individuell opplæringsplan allerede i barnehagen og er nysgjerrig på hva som gjøres med planen i praksis etter at den har blitt utredet. Jeg er glad for at jeg har fått muligheten til å få bruke denne tiden på å sette meg så grundig inn i ett tema. Metoden jeg har brukt har jeg likt veldig godt, det er moro å «leke med tall». Det kunne vært spennende å gå mer i dybden senere for å sjekke om det er en god nok oppfølging av planen der det finnes individuell opplæringsplan for barn i barnehagen, eller om den kun blir utredet for å så bli lagt bort. Dersom den ikke blir brukt vil det både være bortkastet tid, fordi det virker som om det tar lang tid å utforme en individuell opplæringsplan, men først og fremst vil det være synd for barnet. Hovedfokus i denne oppgaven jeg fikk utlevert har opprinnelig vært foreldrenes synspunkt, og dette har jeg funnet interessant, men jeg merket mot slutten av oppgaven hvor engasjert jeg har blitt når det gjelder barnas rettigheter og hva som er best for barna. Det er jo også slik at stor grad av foreldremedvirkning er med på å gjøre barnas barnehagetilværelse til det bedre, så dette engasjerer meg også.

En stor takk rettes til mine flinke veiledere Borgunn og Riina, til min beste Henrik, til min støttende mamma og pappa og til mine omsorgsfulle og disiplinerte studievenninner Berit og Benedicte. Sammen har skrivingen aldri vært ensom.

Trondheim, mai 2013

Innhold	
Forord	2
Sammendrag	5
Summary	6
1. Innledning	7
1.1 Formål og hypoteser	9
1.2 Avgrensninger	10
1.3 Oppgavens disposisjon	10
2. Offentlige utredninger	11
2.1 Barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne	12
2.2 Individuell opplæringsplan	14
2.3 Foreldremedvirkning	17
2.4 Kapital	19
3. Tidligere forskning	19
3.1 Den norske barnehagen	19
3.2 Individuell opplæringsplan	22
3.3 Foreldremedvirkning	23
3.4 Kapital	25
4. Pierre Bourdieu og hans teori om kapital	25
5. Metode	28
5.1 Regresjonsanalyse	29
5.2 Utvalg og prosedyre	31
5.2.1 Utvalg	31
5.2.2 Prosedyre	33
5.3 Spørreskjema	33
5.4 Variablene	34
6. Resultat	37

7. Diskusjon	46
7.1 Hvordan er barnehagehverdagen for barn med nedsatt funksjonsevne?	47
7.2 Er mødre med på å bestemme?	54
7.3 Hvordan kan mødres kapital være med på å påvirke foreldremedvirkningen?	59
7.3.1 Utdanning	63
7.3.2 Etnisk bakgrunn	64
7.3.3 Inntekt	67
7.3.4 Alder	68
7.4 Refleksjon	69
7.4.1 Validitet, reliabilitet og generalisering	70
7.4.2 Metoderefleksjon	72
7.4.3 Teorirefleksjon	75
8. Sluttord	77
8.1 Offentlige utredninger og tidligere forskning	77
8.2 Veien videre	78
Litteraturliste	80

Sammendrag

Bakgrunn: Regjeringen har stor interesse av å utjevne sosiale forskjeller i dagens Norge, og det er et stort fokus på tidlig innsats for at barn skal få de pedagogiske tilbudene de trenger for å ha et like bra utgangspunkt for læring og utvikling som alle andre uavhengig av funksjonsnivå og sosial bakgrunn (NOU 2010:8). Brukermedvirkning er avgjørende i mange av livets områder. Dette gjelder også i barnehagen (NOU 2009:18). Det er ikke alle barnehagebarn som har de rette forutsetningene for å få fullt utbytte av brukermedvirkningen på egenhånd, og derfor kan foreldremedvirkning i barnehagen fungere som en kompensasjon for dette. Dette kan særlig gjelde barn med nedsatt funksjonsevne.

Mål: Målet med delprosjektet hvor dataene til denne oppgaven er hentet fra, «Barnehagen: - en integrerende samfunnsinstitusjon?», var å samle breddekunnskap om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen. Det jeg har fokusert på i denne oppgaven har handlet om foreldremedvirkning i utforming av individuell opplæringsplan. Mitt mål var å prøve å finne ut om det finnes en sammenheng mellom mødres følelse av grad av foreldremedvirkning og deres grad av kapital. En kartlegging av hva som kjennetegner de mødrene som føler i stor grad at de er med på å medvirke og de mødrene som i liten grad føler at de er med på å medvirke vil kanskje kunne føre til at det blir bevisstgjort hvor barnehagepersonalet kan gripe inn for å få alle foreldre til å være med på foreldremedvirkning i barnehagen.

Metode: Denne oppgaven tar utgangspunkt i data fra et prosjekt som er designet som en survey-metode. Dette ble gjort ved at foreldre og barnehagepersonalet besvarte en rekke spørsmål fra forskjellige områder innenfor barnehagen. Jeg har anvendt en kvantitativ metode for å analysere dataene.

Resultat: Resultatene i denne studien viser at det her finnes en sammenheng mellom mødres følelse av medvirkning og deres grad av kapital, men det er for få informanter i studien til at disse funnene kan generaliseres til resten av befolkningen. Det fantes ingen sammenheng her mellom hvem foreldre har best kontakt med av barnehagepersonalet og deres grad av kapital.

Konklusjon: Hypotese 1: «Jo høyere grad av kapital en mor har, jo større følelse av medvirkning i barnehagen har hun» blir forsterket av denne oppgavens funn, men kan ikke generaliseres. Hypotese 2: «Mor har best kontakt med de ansatte i barnehagen med lik grad av kapital som henne» blir ikke forsterket av funnene i denne oppgaven.

Summary

Background: The government has a great interest in reducing social inequalities in Norway, and a main focus is to make an effort to provide children the educational deals they need to have an equally good starting point for learning and development as everyone else regardless of their functioning level and their social background as early as possible (NOU 2010:8).

User-participation is essential in many areas of life. This also applies in kindergarten (NOU 2009:18). Not all of the children in kindergarten have the right conditions to take full advantage of user-participation on their own, so parents can participate in the kindergarten function as a compensation for this. This may particularly apply to children with disabilities.

Objectives: The goal of the sub project where the data for this study are taken from, "Kindergarten: - an integrative social institution", was to gather a broader knowledge concerning children with disabilities in kindergarten. In this paper, I have focused on parental participation in their individual training plan. My goal was to try to find out whether there was a correlation between mothers' sense of the degree of parental involvement and their level of capital. A survey of the characteristics of the mothers who feel that they greatly are helping to contribute and the mothers who feel that they are not helping to contribute may lead to awareness of how the kindergarten staff can get all parents to participate in parent involvement in kindergarten.

Method: This study is based on data from a project that is designed as a survey method. This was done by the parents and the kindergarten staff answered numerous of questions about different areas within the kindergarten. I have used a quantitative method to analyze the data.

Result: The results of this study shows that there is a correlation between mothers' sense of participation and their level of capital, but there are too few informants in this study, so that these findings can not be generalized to the rest of the population. There was no correlation between who the parents had the best contact with within the kindergarten staff and their level of capital.

Conclusion: Hypothesis 1: "The higher level of capital a mother has, the greater sense she will have of participation in kindergarten" will be enhanced by this thesis' findings, but can not be generalized. Hypothesis 2: "Mother has the best contact with the staff in the nursery with the same level of capital as her" is not reinforced by the findings of this thesis.

1. Innledning

Etter at det i 2009 ble innført lovfestet rett til barnehageplass for alle barn i Norge, har antall barn i barnehagen steget og i dag er nesten alle barn en del av barnehagen. I følge en nyere utredning av Kunnskapsdepartementet (2013), går i dag ni av ti barn i barnehage og 97 prosent av barna som skal begynne på skolen har gått i barnehage. Siden 2003 har rundt 77 500 flere barn fått barnehageplass. Noen av de økonomiske tiltakene som har vært med på å skaffe så god barnehagedekning er at penger fra det offentlige til barnehagen de ti siste årene har økt med 19 milliarder kroner, og at foreldrebetaling til barnehage nå har en maks grense. At det nå er en maksimalpris har ført til at prisen for å ha barnet sitt i barnehagen har blitt redusert. I 2002 var det kun 66 prosent av barn i barnehagealder som gikk i barnehager i Norge. Barnehagedeltakelsen har økt for alle, uavhengig av foreldres inntekt, utdanning eller etniske bakgrunn. Deltakelsen for barn av foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn har økt fra 46 prosent i 2002 til 80 prosent i 2010. Barnehagen er fortsatt en frivillig del av utdanningen i dag, men det er stort fokus på at grunnlaget for barns opplæring må legges tidlig. Alle barn har potensial for læring, og tidlig innsats er et nøkkelbegrep regjeringen bruker om barns utvikling og opplæring (St. meld. 16, 2006-2007).

Mange foreldre bringer barna sine til barnehagen hver ukedag, hvor relativt fremmede mennesker skal ha ansvaret for deres barn store deler av dagen, og brukerundersøkelser forteller at de fleste er fornøyde. Av norske offentlige velferdstilbud er barnehagen et av de tilbudene hvor brukertilfredsheten er høyest, både når det gjelder åpningstider, reiseavstand, kompetanse og omsorg (Kunnskapsdepartementet 2013). Det er spennende å se på hvordan samfunnet får denne ordningen til å fungere og hva som gjør at foreldre stoler så på barnehagen som institusjon at de tar det for gitt at barnet deres skal gå i barnehagen. Det er nok viktig for mange foreldre at deres forslag og meninger blir hørt og tatt hensyn til underveis i barnehagehverdagen. Tidligere vokste de fleste barna primært opp i hjemmene sine, mens de i dag tilbringer store deler av sin våkne hverdag i barnehagen. Disse endringer i barneomsorgen henger sammen med flere faktorer, hvor likestilling mellom kjønnene og kvinners inntreden i arbeidslivet er to av de viktigste grunnene til at presset om barnehageutbygging har blitt så stort som det er i dag (Ellingsæter og Guldbrandsen 2003). Barnehagen har i Norge vært en del av barns liv i mange år, men allikevel er det lite forskning som fokuserer omkring barn med funksjonshemming i barnehagen (Lundeby og Ytterhus 2011). For alle barn, uavhengig av funksjonsnivå og bakgrunn, er barnehagen en institusjon som skal tilby verdier som omsorg og oppdragelse (Kunnskapsdepartementet 2008). Det kan være ekstra viktig for barn med nedsatt funksjonsevne å gå i barnehage, både fordi det kan

hjelpe til med å bryte en eventuell isolasjon mellom dem og barn uten nedsatt funksjonsevne, og fordi de kan gå glipp av opplæring og utvikling dersom de er hjemme hele dagen (Tøssebro og Lundebj 2006). Det kan også være slik at når foreldrene får avlastning på dagen, kan de bedre mestre foreldrerollen når barnet kommer hjem fra barnehagen. I skolealder går ofte barn med nedsatt funksjonsevne i spesialklasser eller blir tatt ut av klasserommet, mens i barnehagealder er barn med funksjonshemming oftere sammen med de andre barna i barnehagen (Wendelborg 2010).

Denne oppgavens overordnede tema er foreldremedvirkning til individuell opplæringsplan i barnehagen. Heretter vil individuell opplæringsplan bli forkortet til IOP. Foreldrene som har svart på spørreskjemaet som er brukt i denne oppgaven, er foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne som går i barnehagen. Berørte personer har rett til å bli hørt og til å få innsyn i sin egen eller sitt barns situasjon. I dag hender det ofte at foreldre opplever maktforholdet mellom seg selv og hjelpeapparat som asymmetrisk, hvor foreldrene føler at de må kjempe mot hjelpeapparatet for å få tilgang på de tjenestene de har krav på. Barnehagepersonalet på sin side er av den oppfatningen av at maktforholdet er i balanse (NOU 2009:18). Det er personalet i barnehagen som skal utøve rammeplanen for barnehager i praksis, og det er derfor viktig at personalet har et godt samarbeid med barnas foreldre. Fra årene 1996-1997 har det blitt fokusert mer og mer på brukermedvirkning i alle situasjoner hvor brukermedvirkning bør være tilstede. Personer som av forskjellige grunner har vært i møte med det offentlige har ofte blitt fortalt av fagpersonell hva som er deres eget beste (Nyttingens 2007), men det kan finnes uenigheter om hvem som egentlig vet dette best. Både barna og foreldrene til barnet med nedsatt funksjonsevne, barnehagepersonalet og helsepersonell har sine erfaringer og sine meninger. Hvem som vet best kan variere fra situasjon til situasjon, men et godt samarbeid mellom alle instansene vil ofte være den beste løsningen. Det kan virke som om IOP som samarbeidsprosjekt har blitt en trend i barnehagen, en trend som sprer seg i mange land (Roth og Månsson 2008). I tillegg til hjemmet, er barnehagen den viktigste arenaen i mange unge barns liv. Et barn med spesielle behov vil ofte trenge at barnehagen samarbeider med både foreldre og andre ulike aktører (NOU 2009:18). Det er ikke lovfestet at barn i barnehagen med særskilte behov har rett til IOP, men en slik plan vil kunne styrke deres opplæring dersom den er målrettet utviklet av barnehagepersonalet i samarbeid med foreldre og barnet selv. For mange barn er det bedre å være i fellesskap med andre, og her kan det gjerne utrettes IOP i fellesskap med andre. Det finnes også barn som trenger tid for seg selv for å utnytte sitt fulle potensiale til opplæring. Det er derfor veldig viktig å ta ordentlig hensyn til hvert enkelt barn når man skal utrede planen. Selv om en planløsning fungerer for mange,

fungerer den ikke for alle, derav navnet individuell opplæringsplan (NOU 2009:18). En slik plan vil være både tids- og energikrevende fra alle parter, men denne tiden blir ofte spart inn igjen ved at deltakerne i barnets liv alltid vil ha en plan å forholde seg til.

1.1 Formål og hypoteser

I denne oppgaven skal teste om det finnes en sammenheng mellom foreldres opplevelse av medbestemmelse i barnehagen og deres sosiale, økonomiske og kulturelle kapital. For å finne ut dette vil jeg teste styrken på to hypoteser. Barnehagen er lovfestet å samarbeide med barnets hjem for å ivareta barnets behov for omsorg og lek (Kunnskapsdepartementet 2013), og et mål er at det skal fungere i praksis. Jeg ønsker å teste om det er slik at foreldre med høyere inntekt, utdanning og alder får sine meninger tydeligere gjennom enn foreldre med lav inntekt, utdanning og alder. Jeg skal undersøke dette ut i fra svar fra foreldre og barnehagepersonal på spørreskjema som er utarbeidet av Borgunn Ytterhus og Hege Lundeby til delprosjektet «Barnehagen: - en integrerende samfunnsinstitusjon?» Jeg vil ha et hovedfokus på mødre, noe spørsmålene fra spørreskjemaet muliggjør ved at de variablene jeg benytter meg av i analysen kommer av spørsmål som er stilt separat om mødre og fedre. Et eksempel på dette er at spørreskjemaet både er ute etter mors inntekt og fars inntekt og ikke kun husholdningens inntekt. Det er flest mødre som har besvart spørreskjemaene der hvor det kun er en av foreldrene som har svart, og i tillegg er det kommet frem av tidligere forskning at mødre medvirker mer enn fedre i barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2006b). Av spørreskjemaet har jeg også funnet ut av at barna som ikke bor med begge foreldrene bor med kun moren eller med moren og hennes nye samboer. Med morens sosiale, økonomiske og kulturelle kapital mener jeg begrepene som er utformet av sosiologen Pierre Bourdieu. Begrepene vil bli nærmere forklart i teoridelen av denne oppgaven. Min hovedvariabel av de uavhengige variablene er mors utdanning, men jeg vil også ta med i betraktning om barnets mor har innvandrerbakgrunn, mors inntekt og mors alder. Det er mange spennende diskusjoner som kan springe ut av svarene på spørreskjemaet jeg benytter meg av. Hvem er det som vet hva som er barnets beste i utforming av IOP? Utfører barnehagen sin plikt til å utvikle et godt samarbeid med barnets hjem? Slike spørsmål vil bli diskutert underveis, mens jeg prøver å finne ut om styrken på to hypoteser. Begge hypotesene har jeg utformet på bakgrunn av hva jeg forventer å finn. Den første hypotesen er den hypotesen denne oppgaven fokuserer mest rundt. Hypotesene lyder følgende:

1. Høy grad av kapital vil føre til at mødre føler større grad av foreldremedvirkning under barnehagens planlegging av IOP for barnet sitt.
2. Foreldre med høy kapital har i barnehagen best kontakt med ansatte med høy kapital, og mødre med lav kapital har best kontakt med ansatte med lav kapital.

1.2 Avgrensninger

Det finnes et stort forskningsfelt, men jeg konsentrerer meg om det jeg selv finner relevant for spørreskjemaet som jeg har benyttet meg av. Mye forskning omhandler barn og mye omhandler personer med nedsatt funksjonsevne. Det var også en god del å finne om barnehage, men det var mer problematisk å finne forskning om foreldremedvirkning på IOP i barnehagen. Jeg har også med internasjonal forskning, men det er begrenset hva som er relevant av dette når det kommer til de norske lovene og reglene for barnehage og IOP, fordi det kan være veldig forskjellig fra land til land.

1.3 Oppgavens disposisjon

I denne oppgaven vil jeg starte med å legge frem offentlige utredninger som er relevant for denne oppgaven. De utredningene jeg har valgt å trekke frem, handler om lover og regler i den norske barnehagen generelt, IOP i barnehagen, foreldremedvirkning i barnehagen og til slutt om hva foreldres utdanning, etniske bakgrunn, inntekt og alder har å si for barnets trivsel i barnehagen. Jeg har også valgt å sammenligne så langt jeg fant det relevant, barnehagen i Norge med barnehagen i de øvrige nordiske landene. I det påfølgende kapittel 3 vil tidligere forskning på de samme områdene bli presentert i lik rekkefølge. Her viser jeg også en oversikt over hvor mange barn som går i barnehagen, og hvor mange av barna med nedsatt funksjonsevne som benytter seg av IOP. For å svare på spørsmål om hvordan det er i barnehagen i dag, mener jeg at det også er viktig å fortelle om hvordan barnehagen har forandret seg i løpet av de siste 50 årene. Kapittel 4 er oppgavens teorikapittel og her vil jeg se på en forklaring på sosial ulikhet ved hjelp av det sosiologen Pierre Bourdieu kaller menneskers kapital. Jeg har valgt å ta i bruk teorien til Bourdieu om sosial, økonomisk og kulturell kapital som et hjelpemiddel for å diskutere eventuelle forskjeller i foreldremedvirkning i barnehagen. For å kunne benytte meg av kapitalbegrepet, fant jeg det også nødvendig å skrive noe om «habitus», «agent» og «felt» som alle er sentrale begreper i sosiologens teori. I kapittel 5 som er oppgavens metodedel, forteller jeg først generelt om regresjonsanalyse og deretter argumenterer jeg for min bruk av logistisk regresjonsanalyse. Deretter beskriver jeg prosjektet som utvalget er hentet fra, selve utvalget og prosedyren som

ble utført ved innsamling av data. Fra spørreskjemaet som har blitt brukt til å samle inn data vil jeg i hovedsak beskrive variablene jeg har brukt til denne oppgaven, og jeg vil forklare hvordan jeg har endret og behandlet dem slik at jeg på best mulig måte kunne ta dem i bruk i analysene. Fordelingen av enheter på øvrige relevante variabler vil også underveis i oppgaven bli nevnt. Fordelingen er med på å gjøre beskrivelsen av enhetene bedre. Selv om jeg ikke i hovedsak bruker alle variablene for å teste hypotesene mine, kan en så god beskrivelse som mulig av datasettet være med på å gjøre det lettere å forstå svarene jeg kommer frem til. Jeg vil videre argumentere for at hver av de mest benyttede variablene måler det jeg ønsker å undersøke. Spørreskjemaet og variablene blir så beskrevet. I kapittel 6 viser jeg frem resultatene av analysene. Jeg presenterer først tabeller som viser beskrivende statistikk som gir en oversiktlig beskrivelse av hver og en av variablene jeg har brukt i denne oppgaven. Etter dette blir analysene som viser sammenhengen mellom to variabler presentert. Disse analysene kalles bivariate analyser, og for hver av de uavhengige variablene, har jeg laget en tabell som viser fordelingen som hver enkelt av de uavhengige variablene har på den avhengige variabelen. Den siste tabellen er den multivariate regresjonsanalysen. Dette er tall fra hovedanalysen min og tabellen samler hoved- og kontrollvariablene mine i en og samme tabell i fire forskjellige blokker. Nå har jeg kommet til diskusjonsdelen av oppgaven, hvor resultatene, metodiske- og teoretiske betraktninger skal diskuteres. I diskusjonsdelen diskuterer jeg mødres følelse av foreldremedvirkning, men før det diskuterer jeg flere tema innen barnehagehverdagen. Blant annet har jeg reflektert over om foreldre og forskere er for lite skeptiske og kritiske til barnehagen. Barnehagen blir ofte skrevet om som om det er en naturlig institusjon i alle barns liv. At barn skal gå i barnehage blir i dag ofte tatt som en selvfølge, og det eksisterer liten motstand. Det er vanskelig å finne tidligere forskning eller politiske utredninger som tar for seg spørsmålet om vi er for lite kritiske når vi sender barna våre i barnehagen, men det kan være det finnes noen ulemper ved å sende barna sine i barnehagen. Disse tankene er med i sluttordene.

2. Offentlige utredninger

For å sikre at barnehagene over hele landet skal ha de samme verdiene og det samme innholdet både når det gjelder lek, læring og omsorg, er det viktig med lover og regler. Regjeringen mener at dersom alle mennesker har de samme mulighetene til å delta i samfunnet, er Norge i stor grad på riktig vei mot sosial utjevning. De offentlige lovene jeg finner relevant for denne oppgaven er Barnehageloven, FNs barnekonvensjon og Opplæringsloven. I tillegg til lovfestede rettigheter, finnes det flere offentlige dokumenter som skal være med på å gi både barn, foreldre og barnehagepersonalet veiledning om deres

plikter, krav og rettigheter. De siste fem årene kunnskapsgrunnlaget for norske barnehager utvidet seg (Kunnskapsdepartementet 2013). De utredningene jeg har satt meg inn i er «Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver», «Temahefte: om barn med nedsatt funksjonsevne», «Til barnas beste – ny lovgivning for barnehagene» og den nye meldingen «Framtidens barnehage» som alle er til veiledning for barnehagens barn, foreldre og ansatte.

2.1 Barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne

Når det handler om barn med nedsatt funksjonsevne i den norske barnehagen generelt, skriver barnehageloven at barnehagen skal ta hensyn til barnets funksjonsnivå og at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til prioritet ved opptak i barnehage (Barnehageloven 2005). I barnekonvensjonen står det både at barn med nedsatt funksjonsevne ikke skal diskrimineres og i tillegg at deres liv skal være fullverdig og at tjenester som skal til for at deres integrering og utvikling skal være så god som deres potensiale tilsvarer, skal barnet ha tilgang til de tjenestene som er nødvendig (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2003). Opplæringsloven tar for seg elever i skolen og ikke barnehagebarn, men loven er allikevel spennende å se på til sammenligning. Opplæringsloven sier endel om IOP og foreldremedvirkning i grunnskolen.

Rammeplan for barnehagen ble benyttet for første gang i 1996, og den gjelder for hele landet (Moser og Röthle 2007). Denne planen skal skape en ramme for hva som skal foregå i barnehagen og samtidig vurderer rammeplanen barnehagens virksomhet. «Temahefte: om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen» er knyttet til innholdet i barnehagehverdagen som handler om tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen. I den offentlige utredningen «Til barnas beste» er ny lovgivning for barnehagene beskrevet. Utredningen poengterer at alle barn med nedsatt funksjonsevne bør gå i barnehagen, fordi her er de sikret den spesielle hjelpen og treningen de trenger. Barnehagen legger grunnlaget for læring senere i livet og tidlig innsats er et nøkkelbegrep (NOU 2012).

I 1975 ble det lovfestet i Barnehageloven at barn med nedsatt funksjonsevne skulle ha fortrinnsrett i barnehagen, dersom barnet har nytte av barnehageplass. Tidligere var tanken bak nyttigheten av barnehagen for barn med nedsatt funksjonsevne at det skulle være et sted hvor de kunne motta behandling. Det ble forestilt seg spesialbarnehager som skulle behandle de som hadde behov for det. I dag er barnehagen også et sted for barns integrering og opplæring (Tøssebro og Lundeby 2006). I 2005 ble ansvaret for barnehagen flyttet fra Barne- og familiedepartementet til Kunnskapsdepartementet, og som en konsekvens av dette er

derfor barnehagen i dag en del av menneskers utdanningsløp. At alle barn skal ha like muligheter, er et av målene til regjeringen. Barnehagen skal i dag være et godt pedagogisk tilbud, og det stilles nå strenge krav til personalet i barnehagene. Dette har blitt viktigere jo høyere antallet barn i barnehagen har steget. Et overordnet mål som samfunnet har gitt barnehagen er samspill med omgivelsene, noe som er en kontinuerlig prosess. Regjeringens tre hovedmål for barnehagen er å sikre likeverdig og høy kvalitet, styrke læringen i barnehagen og ha et inkluderende fellesskap (St.meld. Nr 41, 2008-2009). De barna som ikke går i barnehage i dag er først og fremst barn av foreldre med lav utdanning og/eller barn av foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn. Dette er synd, fordi disse barna kan ha mer utbytte enn andre av å gå i barnehage. I 2009 ble det lovfestet barnehageplass til alle barn i Norge, og antall barn i barnehagen har økt både nasjonalt og internasjonalt de siste årene (St.meld. Nr 41, 2008-2009).

Regjeringen har siden 2009 gått inn for å bygge ut barnehager slik at alle barn skal få plass, uten at dette skal gå ut over kvaliteten i barnehagen (St.meld. Nr 41, 2008-2009). Forskriftene i Barnehageloven styrer barnehagesektoren, som vil si både de kommunale og de ikke-kommunale barnehagene. For at barnehager skal følge de samme retningslinjene og ha lignende verdier over hele landet, er det opprettet planer, lover og regler om hva som skal foregå i barnehagens hverdag. De senere årene blir det fokusert mer og mer på kvalitet i barnehagen, og opplysninger og diskusjoner om dette står detaljert skrevet ned i St.meld. nr. 41 (2008-2009) Kvalitet i barnehagen. Her blir det blant annet pekt på viktigheten av personalets kompetanse for å utvikle kvaliteten i barnehagen. Det finnes mange ulike barnehager, og kommunene skal godkjenne både kommunale og private barnehager, slik at kommunene både er eiere av og en myndighet over barnehager i Norge. Kommunene skal også veilede fylkesmannen, som igjen har ansvar for statlige tilskudd. Fylkesmannen får hjelp av kommunen, men skal også passe på slik at kommunene utfører oppgavene den har ansvar for (Kunnskapsdepartementet 2009).

Barn med nedsatt funksjonsevne har flere rettigheter, hvor de mest sentrale er lovfestet i Barnehageloven, FNs barnevernkonvensjon, og Opplæringsloven. I følge barnehageloven (2005) paragraf 13, har barn med nedsatt funksjonsevne rett til å bli prioritert ved opptak i barnehage. Barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne har også lovfestede rettigheter i opplæringsloven, og ifølge denne loven skal barna med rett til spesialpedagogisk hjelp få utarbeidet en skriftlig oversikt over sin egen opplæring, og sin utvikling som følger av denne opplæringen. Denne planen skal være med på å sikre kvaliteten i arbeidet rundt barnet.

Foreldrene har også rettigheter lovfestet i denne loven, og dette er lover som gir foreldrenes synspunkter rett til å være sentrale i utformingen av planer som gjelder deres barn (Kunnskapsdepartementet 2008). For å få bedre innblikk i rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen, presenterte Kunnskapsdepartementet i 2008 et Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen. Heftet er utarbeidet for å inspirere til tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne, og tar for seg barnas rettigheter. Heftet sier også noe om IOP, samarbeid mellom forskjellige instanser og lek- og læringsmiljø. Rammeplanen informerer også om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen, men ikke like utelukkende som i dette temaheftet.

Når jeg skriver om barn med nedsatt funksjonsevne er det viktig å bruke de rette definisjonene. Gjennom årene har det vært flere ulike definisjoner av funksjonshemming. Det er lett å assosiere funksjonshemming med sykdom, at det er noe unormalt med kroppen. Den medisinske modellen definerte funksjonshemming som en konsekvens av sykdom eller skade. I dag er ikke lengre denne modellen regjerende når det gjelder funksjonshemming. Vi snakker heller om et gap mellom person og omgivelser. Funksjonshemming gjelder mer enn bare kroppen, det gjelder også relasjoner både mennesker i mellom og mellom mennesker og samfunnet (Tøssebro 2010). I 2008 utgjorde barn med nedsatt funksjonsevne 5,5 prosent av alle barnehagebarn (Kunnskapsdepartementet 2012).

2.2 Individuell opplæringsplan

IOP er lovfestet for barn i skolepliktig alder, men ikke for barn i barnehagen, men det kan være like nyttig å benytte seg av en IOP i barnehagen. IOP er en plan som skal vise målet og innholdet i opplæringen av barnet og som skal være med på å sikre kvaliteten i opplæringen, ettersom barnehagen i dag skal være en pedagogisk virksomhet (Kunnskapsdepartementet 2005). IOP fokuserer på tilpasset opplæring og i skolen bygger planen på læreplanverket. I skolen er det både juridiske, økonomiske og pedagogiske grunner til at det skal opprettes IOP der det trengs. Loven skal sørge for at det foreligger nok midler til at eleven får den samme likeverdige undervisning, opplæring og utvikling som sine jevnaldrende. Fordi IOP er ikke lovfestet i barnehagen finnes det ikke noe særlig utredninger om temaet. Barn med nedsatt funksjonsevne har mange rettigheter, og mange barn har et stort behov for at flere instanser og enkeltpersoner må samarbeide godt for at deres hverdag og avtaler skal gå rundt. For å holde orden på hvem som hjelper til med hva og når de forskjellige hjelpeinstansene er tilgjengelige kan det være lurt å ha en plan. Det finnes forskjellige type planer som kan tilpasses barn med spesielle behov. Jeg vil i denne oppgaven fokusere på IOP, men vil her først nevne individuell

plan, heretter forkortet til IP. IP er en overordnet plan som skal samle de andre planene under seg. Det vil si at en IOP er en del av en IP. Ansvarer mellom forskjellige tjenester skal være nedskrevet i barnets IP, og fordi dette ofte er et omfattende puslespill er prosessen i utformingen av IP veldig viktig. Det er også nøye at alle barnets planer skriftlig samles under IP. Det har blitt foreslått at IP skal lovheimles både i Barnehageloven og Opplæringsloven slik at alle barn som har behov for det skal ha en slik plan å følge (NOU 2009:18).

I skolen er det slik at før kommunen vedtar spesialundervisning for en elev, skal det foreligge en vurdering av elevenes spesielle behov. Denne vurderingen skal inneholde hvor mye eleven får ut av vanlig undervisning og opplæringstilbud ut i fra elevens potensiale. Når en elev først har fått rett til spesialundervisning, har eleven også rett på IOP. Akkurat som i barnehagen, skal skolen skriftlig levere en oversikt over eleven opplæring og utvikling til elevens foreldre og til elevens kommune. Det er også viktig å huske på at IOP er en delplan som skal tilpasses inn under barnets overordnede IP. Barn som har en godt utredet IP med en godt utredet IOP under seg, vil ha mange områder dekket. En av hovedgrunnene til at det er viktig med godt utredete planer er at det er mange instanser og personer som skal samarbeide om barnets livskvalitet og opplæringstilbud. Dersom det finnes uklarheter i støtteapparatet, kan det oppstå problemer for foreldre og fagfolk om hvem som har ansvar for hva. Dette fører igjen til at barna ikke får de fullgode tjenestene de har krav på. En mulig løsning på samarbeidet kan være at IP og IOP blir lovfestet i flere lover, som i barnehageloven og opplæringsloven. På denne måten blir barnehage og skole mer pliktig til å oppfylle kravene. I tillegg viser undersøkelser at mange foreldre mener at informasjonen om hva barnet deres har krav på ikke er god og oversiktlig nok til at de forstår hva de har krav på (NOU 2009:18). Dette er nok mest rotete for foreldre til barn som mottar tjenester fra mange instanser og aktører.

I samarbeid med barnets hjem skal barnehagen være med på å kvalitetssikre barns utvikling best mulig. Noen nøkkelbegrep for utviklingen er omsorg, lek, læring, utvikling, tillit og respekt (Kunnskapsdepartementet 2005). Alle barnehager skal ha et foreldreråd hvor alle foreldrene til barnehagebarna skal delta. Her skal de sammen fremme et godt miljø og et godt samarbeid. Det skal også eksistere et samarbeidsutvalg hvor det skal være like mange representanter av foreldre som det er representanter av barnehagepersonalet. Utvalgets oppgaver er rådgivning og kontaktskaping. I dag er det flere barn enn tidligere som overlever svangerskap, og dette resulterer i flere nye funksjonsnedsettelse. Et av målene i barnehagen er derfor å respektere ulikhet og å motvirke mobbing og rasisme. For å motvirke dette, er det viktig for barnehagen å samarbeide både med helsepersonell og med foreldre. Ofte kommer

foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne inn i barnehagen for å informere om barnet sitt, men dette blir ikke gjort for barn uten nedsatt funksjonsevne. En ide kunne ha vært at foreldrene til alle barnehagens barn ble bedt om å presentere sitt barn (Kunnskapsdepartementet 2008).

Tilsvarende ordninger til IOP i barnehagen finnes også i andre land, men det er ikke alt av internasjonal barnehageforskning som er like relevant for norske forhold. For det første er utdanningssystemet bygd opp forskjellig fra land til land og for det andre er strukturer, begrep og kulturer også forskjellig. I norsk og nordisk forskning finner vi derimot flere likheter (Alvestad m.fl. 2009) og derfor har jeg valgt å begrense meg til denne sammenligningen. OECD har gjennomgått barnehagetilbudet i flere land, og av denne undersøkelsen har norsk barnehagetilbud som en helhetlig tilnærming til omsorg og læring kommet godt ut (OECD 2006). I Danmark kalles barnehage for barn mellom 0 og 2 år for dagpleie eller vuggestue. For 3-5 åringene kalles det barnehage. I 2009 gikk 83 prosent av 1-åringene, 87 prosent av 2-åringene og 95 prosent av 3-5 åringene i Danmark i barnehage. I Danmark finnes det noen få spesialbarnehager i hver kommune, og det er 4,4 prosent av barna som blir henvist til slike barnehager eller annen form for spesialopplæring, oftest på grunn av tale og språkproblemer (NOU 2009:18). I Finland kalles det også barnehage. Dersom barna i barnehagen trenger det, blir en habiliteringsplan opprettet. Når barna er 6 år vil de i den finske barnehagen bli tilbudt gratis førskoleplass, og de barna i førskolen som blir henvist til spesialundervisning får utarbeidet en egen IOP. Det finnes også en del spesialavdelinger og barnehager for barn med spesielle behov. Barnehagene med slike tilbud har færre antall barn i barnehagen enn vanlige barnehager, slik at de barna som holder til der skal få enda bedre oppmerksomhet og en større mulighet til å få en best mulig opplæring enn de tilbudene de ville mottatt i en barnehage med et større antall barn. Til gjengjeld mister de mangfoldet som finnes i andre barnehager, men dersom funksjonsnedsettelsen er for stor til at barnet kan ha nytte av å være sammen med et mangfold av andre barn kan en spesialbarnehage være for det beste. I finske barnehager blir alle barns språkferdigheter grundig testet, og dersom barn har språkrelaterte problemer, skal det tidlig fokusere på problemet slik at det kan bli rettet på. Jo tidligere språklige problemer avdekkes, jo bedre blir læringsmulighetene senere i livet (NOU 2009:18). I Sverige er det ikke noe som kalles barnehage i det hele tatt, men fra barna er 1 år og frem til skolestart holder de fleste barna til i en tilsvarende form for barnehage som enten kalles førskole, familiedaghjem eller åpen førskole. Det er snakk om 50 prosent av de svenske 1-åringene, 90 prosent toåringene og nesten alle 5-åringene. I slike førskoler finnes det gjerne et kommunalt ressursteam som skal gi barn med spesielle behov den støtten de trenger, men her eksisterer

det et stort gap mellom mål og realitet. En av grunnene til dette, er at det er stor mangel på utdannede og kvalifiserte personer i Sverige og i tillegg viser tendensene en øking i barn med behov for spesiell støtte. Det kreves ofte at barna må ha en diagnose for å få ressurser og støtte, og dette fører til at mange barn som kunne trenge ekstra ressurser, ikke får den tilgangen de trenger. I halvparten av de svenske kommunene er det innført eller skal til å bli innført individuelle utviklingsplaner (IUP), som tilsvarer norsk IOP (NOU 2009:18). I Danmark går de fleste barna i barnehagen og det er her fokus på å oppdage tale- og språkvansker så tidlig som mulig. Det er noen få barn som holder til i spesialbarnehage, men det står lite skrevet om bruk IOP og annen form for tilrettelegging i danske barnehager (NOU 2009:18).

2.3 Foreldremedvirkning

Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet (Sosial- og helsedirektoratet 2006) og i barnehage er det fokus på at både barnet og foreldrene skal være med på å bestemme over hverdagen. Det er ofte via foreldremedvirkning at barnehagebarns brukermedvirkning blir tatt i bruk. Dette er fordi barna i barnehagen kan ofte være for unge til å formidle hva som er til deres eget beste. Brukermedvirkning er sentralt i opptrappingsplanen for psykisk helse, og skal eksistere på både individ-, system-, og politisk nivå. Det er en rettighet som er lovfestet og derfor skal alle tjenester være under innflytelse av brukermedvirkning (Sosial- og helsedirektoratet 2006). Foreldremedvirkning er lovfestet både i Barnehageloven (2005) og Opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet 2009), samtidig som den blir fremhevet i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2006). Barnehageloven bestemmer at både barna i barnehagen og barnas foreldre skal ha noe å si om barnehagens daglige virksomhet (Barnehageloven 2005). Paragrafen i barnehageloven som gir barna rett til medbestemmelse ble innført i januar 2006, og det er i dag fokus på at barna skal få frem sine synspunkter vurdert ut i fra deres alder og modenhet. Denne medvirkningen kan skje i barnehagehverdagen dersom personalet er bevisst på å høre etter når barna uttrykker seg, eller via foreldrene. Foreldre har også rett til å få frem sine meninger, og de foreldrene som henter barna sine i barnehagen har gjerne daglig dialog med barnehagepersonalet. I tillegg møtes foreldre både barnehagepersonalet og de andre foreldrene når møter som foreldreråd, samarbeidsutvalg, foreldremøter og foreldresamtaler finner sted (Kunnskapsdepartementet 2013). I St.meld. nr. 41 (2008-2009) ble det også foreslått å gjøre barnehagen pliktig til å tilby foreldrene to foreldresamtaler i året, men barnehagelovutvalget mente at dette kunne føre til at samtalene ikke ble naturlig gjennomført, men heller styrt av detaljer. Dermed er det ikke lovfestet, men det gjennomføres fortsatt noen steder (Kunnskapsdepartementet 2013).

Rammeplanen for innhold og kvalitet i norske barnehager peker på foreldremedvirkning som viktig for at barnehagen skal ha et best mulig tilbud til barna. De kan medvirke direkte ved å være med på å bestemme sitt barns hverdag, og også være med i organiserte grupper og mer kollektivt finne ut hvordan barnehagen kan forbedres. Foreldres integritet skal respekteres av barnehagepersonalet, og det skal eksistere en felles forståelse for hvordan barns utvikling best skal følges opp. En viktig forutsetning her er god kommunikasjon mellom foreldre og barnehagepersonalet. Kommunikasjon er også viktig for at foreldre får den informasjonen de skal om hva som foregår i barnehagen, og for at det skal oppstå drøfting hvor foreldre kan komme med innspill til hva de mener er viktig i en barnehage og hvor de kan fortelle om hvilke områder de ønsker å medvirke i og hvordan de ønsker å medvirke. Så langt det lar seg gjøre er det viktig å ta seg tid til å lytte til hva barnet selv har å si (Kunnskapsdepartementet 2006a).

Samarbeid mellom barnehage og hjem er viktig for at barnet skal trives i barnehagen. Foreldre sender barnet sitt i barnehage flere dager i uken, og den første tiden barnet går i barnehagen, er det mange foreldre som ikke kjenner til personalet eller institusjonen. Det hviler et ansvar på barnehagepersonalet om å invitere foreldre til medbestemmelse i barnehage. Dette kan de gjøre ved å ha en daglig dialog med foreldrene når barnet bringes til eller hentes fra barnehagen. Foreldre har hovedansvaret for oppdragelsen av barnet, men de fleste barn tilbringer så stor del av hverdagen sin i barnehagen at barnehagen automatisk overtar deler av oppdragelsen. St.meld. nr. 41 (2008-2009) forteller at det er viktig for alle parter at oppdragelsen barnet får er kontinuerlig og lik både hjemme og i barnehagen. Videre står det skrevet at alle barnehager er pålagt å ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg, og dette skal være med på å styrke foreldremedvirkning i barnehagene. Her får foreldre muligheten til å delta i planleggingen av innholdet i barnehagen, og det er viktig at innholdet blir drøftet i både foreldrerådet og i samarbeidsutvalget (Kunnskapsdepartementet 2006b). Foreldres vurdering bidrar til at det blir diskusjon om barnehagers mål og opplegg, men hele en av tre av foreldre i slike organer forteller at de deltar lite eller ingenting i planlegging (Kunnskapsdepartementet 2009). Kommunene i Norge har ansvar for å tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne, og dette ansvaret er lovregulert i barnehageloven og opplæringsloven. Når et barn med nedsatt funksjonsevne først har blitt tildelt barnehageplass, er det et krav at barnehagens innhold skal tilpasses barnets funksjonsnivå. Det er krav til fysisk utforming når en barnehage skal bygges. Et mål er å fjerne barrierer som skaper funksjonshemming, og derfor skal barnehager være universelt utformet (Kunnskapsdepartementet 2008).

2.4 Kapital

En av de viktigste funksjonene barnehagen skal ha er å forebygge sosiale ulikheter. Der hvor det allerede eksisterer sosiale forskjeller, skal barnehagen være med på å utjevne disse forskjellene. Uansett funksjonsnivå skal barnet i barnehagen få utvikle sine potensialer ut i fra sine forutsetninger (NOU 2010:8). Kampen mot sosial ulikhet starter i barnehagen, men det er også slik at allerede eksisterende sosiale forskjeller forsterkes i barnehage og skole. Målet er at sosiale forskjeller skal reduseres eller aller helst fjernes. Fordi deltakelsen i barnehagen er med på å påvirke barns senere utdanning, vil det ofte tjene barn med nedsatt funksjonsevne å gå i barnehage (NOU 2010:8). Barnehageloven sier at barnehagen skal ta hensyn til barnets sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, og at det skal eksistere rom for at alle barn skal fungere i et kulturelt fellesskap (Barnehageloven 2005). I rammeplanen legges det vekt på at barnehagepersonalet skal respektere det mangfoldige miljøet som eksisterer i barnehagen. De skal godta ulike familieformer, og er ansvarlige for at foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn forstår barnehagens innhold og i tillegg klarer å gjøre seg forstått. De ansatte skal vise at de har innsikt i andre kulturer og levemåter i tillegg til sine egne. Språkstimulering er ekstra viktig både når det gjelder det norske språket og barnets morsmål. For å stimulere morsmålet er samarbeid med barnas foreldre igjen viktig (Kunnskapsdepartementet 2013).

3 Tidligere forskning

3.1 Den norske barnehagen

Den norske barnehagen har forandret seg mye gjennom årene. På midten av 1800-tallet ble det opprettet asylers som skulle fungere som et sted hvor mødre kunne plassere barna sine mens de skulle ut i arbeid og som samtidig skulle fungere som en del av oppdragelsen til barnet. Asylene var et gratis tilbud til barna og her foregikk det både lek og læring (Korsvold 2005). Litt over hundre år senere startet det en større barnehageutbygging, og ideen bak utbyggingen var en barnehage som skulle være til hjelp for både barna, foreldrene og samfunnet. I dag heller barnehagepolitikken mer og mer mot at barnehagen først og fremst skal være for barnas beste (Thuen 2008). Rundt 1970 var det i fokus at lek var et unikt hjelpemiddel til barns utvikling, og at barnehagen skulle være med på å gi en likeverdig hverdag for alle barn (Korsvold 2010). Samtidig var det nå sterkt i fokus at barnehagen hadde gode rutiner på integrering av barn med nedsatt funksjonsevne. Det er fortsatt slik i dag at barn med nedsatt funksjonsevne lærer og utvikler seg selv av å være sammen med andre barn. Sosiale forskjeller senere i livet kan være avhengig av hvordan barns deltakelse er allerede i barnehagen, og for å jevne ut forskjeller er det derfor viktig med tidlig, god oppfølging av barns utvikling.

I 1997 ble det utgitt en artikkel som drøftet hva slags tema og metode som ble brukt når elever skrev hovedfagsoppgaver i barnehage- og førskolepedagogikk. Tema som gikk igjen av de 76 undersøkte oppgavene var estetikk, lek, sosialt samspill og yrkesrolleproblematikk. Når det gjaldt metode var det kun en av fire som benyttet seg av kvantitative metoder, mens resten brukte kvalitative. Som konsekvens av dette ble det mange oppgaver som fordypet seg på ett mindre område, men få oppgaver som tok for seg mange enheter. Året etter ble det gitt ut en bok som konkluderte med at det ikke fantes god nok forskningsbasert kunnskap om statistiske forhold og anvendt levekårsforskning i barnehagen. Forskning som omfattet de yngste barnas helse og relasjoner mellom familien og barnehagen var savnet. I 2002 ble den første store kunnskapsoversikten over norsk barnehageforskning presentert, og av denne oversikten kom det frem at det fantes mange mangler i forskningsbasert barnehagekunnskap. Da denne oversikten ble presentert, hadde ikke retten til barnehageplass for alle barn blitt innført enda, men her nevnes det at retten kommer til å bli innført. Oversikten ble først utdypet en gang i 2005, og i 2008 kom rapporten Kvalitet og innhold i norske barnehager: En kunnskapsoversikt. Her kom det klart frem at gamle hull er begynt å fylles, mens nye hull er dukket opp og behovet for forskning er stort. Senere har denne rapporten har blant annet blitt kritisert for manglende flerkulturelt perspektiv, et perspektiv som har blitt mer og mer viktig. Det er ønskelig at status over hva som foregår når det gjelder forskning på barnehagefeltet til en hver tid skal være oppdatert. Det er mange spennende og viktige prosjekter som foreligger og mange som fortsatt pågår. Det finnes fortsatt et stort behov for mer kunnskap om barns hverdag i norske barnehager, og slik kommer det nok alltid til å være (Alvestad m.fl. 2009).

Et godt argument for at alle barn skal gå i barnehage er for at de skal oppleve deltagelse og inklusjon, mangfold og fellesskap. Tidligere var det et mål å integrere barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen, men i dag er begrepet byttet ut med å inkludere barn i barnehagen. Inkluderingen gjelder alle barn uavhengig av funksjonsnivå, alder og etnisk bakgrunn. Integrering i barnehagen ble først og fremst brukt for å beskrive målet med at barn med nedsatt funksjonsevne skulle gå i barnehagen. Her skulle de integreres inn i et såkalt normalt miljø. På 1970-tallet ble integrering brukt når det gjaldt barn som utgjorde en minoritet i barnehagen. Det handlet om at de hadde rettigheter til å være i samme fysiske areal som de andre barna og at de skulle få komme først i køen til å få barnehageplass. Barn med nedsatt funksjonsevne skulle være i barnehagen for å skape en helhet. I dag når begrepet inkludering i barnehagen blir brukt, er det snakk om selve prosessen hvor inkluderingen tar plass og hvordan mangfoldet i barnehagen fungerer i praksis. Det legges nå mer vekt på hvordan relasjonene i barnehagen fungerer, og ikke bare at barna fysisk er tilstede til samme

tid på samme sted (Korsvold 2010). Å være sammen med mange forskjellige barn en god måte å utvikle barnas sosiale identitet. Inkludering er et sentralt mål i barnehagene. Inkludering gjennom å knytte relasjoner er viktig i seg selv, men også hvordan barnehagen er utformet har mye å si på hvor godt alle barna blir inkludert. Det er kommunen som har ansvar for barnehageutbygging og til å skaffe nok plasser til alle barn som skal begynne i barnehagen, og det ser ut som de gjør en god jobb. På slutten av 2012 var det 6579 barnehager i Norge og i 2011 gikk 79 prosent av barn på 1-2 år og 96 prosent av barn fra 3-5 år går i følge SSB i barnehage. I 2009 inneholdt 56 prosent av barnehager barn med nedsatt funksjonsevne, i 62 prosent av de kommunale og i 48 prosent i de private barnehagene (NOU 2012).

Fordi det norske samfunnet hele tiden er i utvikling, er det viktig med reguleringer. Dette gjelder også i barnehagen. Forbindelsen mellom politikk og funksjonshemming er tettere enn mange tror (Tøssebro 2010) Barnehagepolitikk er et viktig tema for barn med funksjonshemming. Barnehagen kan fungere på forskjellige måter for barn med nedsatt funksjonsevne, både når det gjelder behandling, opplæring, bryting av isolasjon og å gi dem tilhørighet i et miljø som ikke kun er for barn med nedsatt funksjonsevne (Tøssebro og Lundeby 2006). Hver kommune har ansvar for at barn med nedsatt funksjonsevne blir prioritert i opptak til barnehager, og staten skal gi tilskudd til barnehagene hvor barn med nedsatt funksjonsevne hører til som skal brukes til tilrettelegging slik at barna virkelig har nytte av å tilhøre og delta i sin barnehage (Kunnskapsdepartementet 1999-2000).

Selv om de aller fleste foreldre med barn i barnehagen selv har valgt at barnet sitt skal gå i barnehage, er det situasjoner hvor noen som foreldre føler seg presset til det for å få nettopp den spesielle hjelpen de trenger til barnet sitt (Tøssebro og Lundeby 2006). En slik tvang kan oppstå der foreldre ikke helt vet hva de har krav på, og hvor ingen av de offentlige personene de møter forteller det klart nok. Barn som ikke går i barnehagen i Norge har de samme rettighetene til å motta tilbud som barn som går i barnehagen, men selv om det ikke burde være forskjellsbehandling kan det nok se ut som det er enklere for foreldre med barna sine i barnehagen å få veiledning om og tilgang til disse tilbudene (NOU 2012). De som styrer i barnehagene i Norge forteller i undersøkelser at foreldrene til barna får tilstrekkelig med informasjon om innholdet i rammeplanen til barnehager på foreldremøter, men når foreldrene blir spurt, er det kun halvparten av dem som er enig i dette. Grunnen til dette kan være at det ikke er alle foreldre som deltar på foreldremøter, men ansvaret ligger i hovedsak på barnehagestyret. Dersom informasjonen blir formidlet på en måte som ikke alle forstår, skal barnehagepersonalet vise ansvar og finne en bedre løsning. Foreldres deltakelse i planlegging

i barnehagens innhold er begrenset. Rundt 80 prosent av foreldre til barnehagebarn forteller at de har hørt om rammeplan, men fortsatt finnes det et stort flertall som svarer at de har dårlig kjennskap til planen (Østrem m.fl. 2009). Foreldremedvirkning er altså noe som kan og bør forbedres. Når det foreligger så lite tidligere forskning på dette området som det gjør, kan det være vanskelig å vite hvor det skal gripes inn for å skape forbedringer. Det jeg skal se på her er om det i spørreundersøkelsen jeg analyserer eksisterer et mønster i foreldremedvirkning dersom jeg ser på foreldre ut i fra deres kapital.

3.2 Individuell opplæringsplan

Det er vanskelig å finne tidligere forskning på IOP i barnehage. Grunnen til dette kan være at det barn med spesialtilbud i barnehagen ikke har krav på IOP slik som elever i skolen med spesialundervisning har. Det kan også være fordi at IOP er for nytt til at noen har rukket å forsket på det eller at IOP ikke blir sett på som viktig. Når det gjelder tidligere forskning om IOP i skolen foreligger det nok endel mer. Det er ingen juridiske lover som gir barnehagebarn rettigheter til å få utformet egne individuelle opplæringsplaner, men en slik plan er noe barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne allikevel kan ha en fordel av å ha utredet fordi det er viktig at barn som trenger ekstra tilrettelegging får den hjelpen de trenger så tidlig som mulig. Tidlige inngrep kan hjelpe til med å inkludere dem i barnehagefellesskapet og det kan igjen fører til at de er bedre rustet til skole og læring senere i livet enn dersom de ikke hadde fått denne hjelpen. Der hvor det mangler grunnleggende ferdigheter og hvor utviklingen er for dårlig, er det behov for spesialundervisning og IOP (Aarnes 2008). Mange ansatte i barnehagen mener at det er vanskelig å følge opp barnas IOP i barnehagen der hvor IOP først er opprettet. Når IOP skal opprettes, er det viktig å nøye gjennomgå en god prosess hvor man ser på hvordan barnet har hatt det og utviklet seg så langt, men det også viktig å ta hensyn til hvordan de inkluderte vil ha det og hvordan barnets utviklingsprosess kommer til å bli i fremtiden. Av de som jobber i barnehagen bør særlig PPT og spesialpedagog som er ansatt for å være med barnet være med på planleggingen (NOU 2009:18). Det er altså flere samarbeidspartnere som er med på å utvikle planen, og dersom partene er enige i hva som er best for barnet, så kan det virke positivt med så mange erfaringer og forskjellige synspunkter sammen i en plan. Dersom partene ikke er enige, bør nok foreldrene og barnet selv ha mest å si. Det er ofte foreldrene som kjenner barnets interesser best, mens barnehagen skal ha oversikt over forutsetninger for læring. Elever i skolen med IOP, skal ha utredet en plan som skal bidra til at eleven får et likeverdig og tilpasset opplæringstilbud som alle elever (NOU 2009:18). IOP i barnehagen kan gjøre samme nytte, bygd på en helhetlig pedagogikk som er basert på samarbeid (Kunnskapsdepartementet 2008). Alle barn gis i dag like muligheter til

plass i barnehage og regjeringen vil fortsette å bygge ut barnehagetilbud uten at det skal gå utover kvaliteten i barnehagen. Med kvalitet i barnehagen menes blant annet at det skal være en tidlig innsats der det trengs og dersom noen trenger ekstra oppfølging, skal barnehagen bidra til at senere vansker og ulikheter forebygges (NOU 2009:18). IOP er altså rettet mot barn i skolealder, men dersom det brukes på barnehagenivå, kan det være lettere for spesialpedagoger å skrive ned en oversikt hvert halvår som vurderer barnets utvikling. En slik halvårsrapport er obligatorisk men det kan være vanskelig å skrive denne rapporten dersom ikke det foreligger særlig dokumentasjon om hva slags tilbud barnet mottar og effekten av dette (NOU 2009:18). Det er mange som mener at barnehager bør innføre lovregulert bruk av IOP (Aarnes 2008).

3.3 Foreldremedvirkning

En god barnehage kjennetegnes av at det er et godt forhold og en god dialog mellom barnehageansatt og foreldre (NOU 2009:18). Det har ikke alltid blitt tatt hensyn til foreldrene til barna i barnehagen, slik som det i dag er lovpålagt (Haug 1993). Foreldres vurdering kan bidra til at det blir diskusjoner om og forbedring av barnehagens mål og opplegg (Kunnskapsdepartementet 2006b), men hele en av tre av foreldre forteller at de deltar lite eller ingenting i planlegging av mål og opplegg (Kunnskapsdepartementet 2009). Ni av ti foreldre sa i 2008 at de var fornøyd med dialogen de hadde med barnehagepersonalet, men sju av ti foreldre svarte at de deltok lite eller ingenting i planleggingen av barnehagens innhold og aktiviteter (Kunnskapsdepartementet 2009), og dette tallet er for lavt i forhold til målene som er satt. En undersøkelse av TNS Gallup (2008) viser at foreldre generelt sett er fornøyde med samarbeidet som finnes mellom foreldre og personalet i barnehagene. Det foreldrene er mest fornøyd med her er måten de blir møtt av barnehagepersonalet, mens de er minst fornøyde med muligheten for foreldremedvirkning (Kunnskapsdepartementet 2009). I 2012 ble det holdt møter med samarbeidsutvalget i barnehagen minst to ganger i 86 prosent av barnehagene, og hele 94 prosent av barnehagene holdt minst to foreldresamtaler det samme året. Begge disse tallene er en økning fra årene tidligere. For å få til et godt samarbeid, er det viktig at foreldrene vet hva de har rett til som foreldre, og at de får innsikt i hva som foregår i barnehagen. I 2012 hadde hele 97 prosent av barnehagene skriftlige rutiner for å informere nye foreldre om deres innhold og arbeidsmetoder og 87 prosent av barnehagene oppga samme året at de gjennomfører brukerundersøkelser for å se hvordan foreldrene opplever samarbeidet. Resultater viser at andelen foreldre som deltar mye i planlegging av barnehagehverdagen steg fra 76 prosent til 85 prosent fra 2002 til 2008, mens fra 2008 til 2012 har dette tallet sunket med 4 prosent (Kunnskapsdepartementet 2013).

Fordi samfunnet hele tiden er i forandring, er det viktig at oppdatert kunnskapsbasert forskning også hele tiden blir utført, men dette er et behov som ikke er dekket (Alvestad m.fl. 2009). For å forbedre foreldremedvirkning er det flere grep som kan gjøres. På individnivå kan det holdes møter mellom hjelpere og brukere, mens på system- og politisk nivå går det mer på evaluering og planlegging av hva som blir og kan bli gjort bedre i praksis (Nyttingens 2007). Individet kan selv ha innflytelse på hvordan tilbud skal fungere i praksis ved å samarbeide med tjenesteapparat og være medlem av brukerorganisasjoner som skal samarbeide med politikere (Sosial- og helsedirektoratet 2006). Brukere betegner i denne oppgaven barn eller unge som benytter seg av tilrettelagt undervisning, fritidstilbud eller andre relevante tjenester på grunn av deres fysiske eller psykiske vansker. Brukermedvirkning kan også gjelde personer som er pårørende til brukerne (Sosial- og helsedirektoratet 2006), men denne oppgaven handler hovedsakelig om foreldrene til barna. I en brukerundersøkelse i barnehage og skole i Trondheim kommune, kommer det frem at kontakt mellom hjem og skole kan videreutvikles. Det er ofte slik at ansatte i offentlige tjenester føler at de samarbeider med foreldre, mens foreldrene selv føler at de kjemper en kamp mot det offentlige. Jo mer kontakt det er mellom foreldre og lærere, jo bedre mener foreldre at samarbeidet fungerer. Det er slik det ofte kan fungere i barnehagen også.

Voksne for Barn (VfB) vil øke brukermedvirkningen for barn og unge med psykiske vansker, og holder derfor seminarer og kurs om dette temaet. Her oppstår det igjen et spørsmål om hvem som vet hva som er de beste alternativene for barn og unge med psykiske vansker. Helsevesenet kan føle at de vet best, og dermed kan de pårørende og barna føle at de blir overkjørt. Personer som benytter seg av tjenester har krav på å få den informasjonen som finnes om tjenesten, og i tillegg kunne medvirke til å påvirke tjenestene. Mange benytter seg av tjenester, men noen mener at målet for behandlingen ikke samsvarer med deres behov (Nyttingens 2007). Det foreligger mer kunnskap om brukermedvirkning når det gjelder voksne enn når det kommer til barn og unge (Sosial- og helsedirektoratet 2006).

Brukermedvirkning er altså viktig for at personer med psykiske vansker skal ha en følelse av autonomi (Nyttingens 2007). Det kan også være viktig for at barn og unge skal føle at de er et individ og ikke går inn under en kategori hvor alle i kategorien får samme behandling uavhengig av personlighet og grad av vansker. Selv om det er skoleleder som har det siste ordet, skal det i skolen legges stor vekt på både elevens og foreldrenes tanker og meninger rundt spesialundervisning og IOP. Det er sakkyndig sin plikt å innhente disse tankene og meningene dersom de ikke allerede foreligger når IOP skal utredes (Aarnes 2008)..

3.4 Kapital

Det finnes lite tidligere forskning om hvordan foreldremedvirkning i norske barnehager fungerer i praksis, og som en følge av dette finnes det også lite tidligere forskning om hva foreldres utdanning, etniske bakgrunn, inntekt og alder har å si for kvaliteten i barns og foreldres barnehagehverdag, men det finnes litt. Det meste av den tidligere forskningen om foreldre til barnehagebarn tar opp spørsmål om hvordan deres kapital påvirker barnas deltakelse i barnehagen. Tidligere forskning på dette temaet er tatt med i denne oppgaven fordi det kan være med på å forsterke eller stille kritiske spørsmål til styrken på mine funn, men også fordi jeg er nysgjerrig på hvor mye forskning som foreligger og hva den sier. I følge barnehagestatistikk og tall fra levekårsundersøkelser i perioden 2004 til 2008 er det slik at barn av foreldre med høyere utdanning enn videregående skole har høyere og mer økende deltakelse i barnehagen enn barn av foreldre med lavere utdanning enn videregående skole har. Det samme gjelder for foreldres inntekt. Jo høyere inntekt barnets husholdning har, jo større sannsynlighet er det for at barnet starter i barnehagen, og barn født av foreldre som er etnisk Norge går oftere i barnehage enn barn av foreldre født i andre land (Sæther 2010). Både nyere norsk og nyere internasjonal forskning viser at å gå i barnehage har positiv innvirkning på barns språkferdigheter, og det er derfor ekstra viktig for barn med minoritetsspråklig bakgrunn å gå i barnehagen for å få utviklet det norske språket. De siste fire årene har barnehager som tar i bruk foreldre som ressurs til å stimulere språket til minoritetsspråklige barn økt fra 44 prosent til 52 prosent (Kunnskapsdepartementet 2013).

4. Pierre Bourdieu og hans teori om kapital

Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu levde fra 1930 til 2002 og har helt fra tidlig på 1970 tallet vært en stor teoretiker som har utmerket seg innen samfunnsforskning. Noe som kjennetegner hans verk, er at han benytter seg både av teori og empiri. Han understreker at dette er noe som hører sammen og som ikke gir mening uavhengig av hverandre. Han mener at dersom menneskers handlinger analyseres, kan teoretiske forestillinger endres, og fenomen som blir tatt for gitt kan bli sett i et nytt lys (Bourdieu og Passeron 1977). Med kapital mener jeg i denne oppgaven det begrepet Bourdieu bruker for å rangere mennesker ut i fra hva slags ressurser de besitter. Han benytter seg av tre forskjellige typer kapital: sosial kapital, økonomisk kapital og kulturell kapital. Hans begrep må forstås relasjonelt og gir ikke mening alene. Jeg skal i denne oppgaven forsøke å benytte meg av det han har skrevet som er relevant for mitt tema. Hans teori handler blant annet om forholdet mellom kultur, sosiale prosesser, sosiale posisjoner og menneskers handlinger. Den handler også om forholdet mellom tanker, sosiale institusjoner og former for symbolsk makt. Videre

skriver han om reproduksjonen av kultur, og han hevder at de ideene som i hvilken som helst tid er regjerende, er ideene til de regjerende menneskene, og i tillegg at de regjerende tankene reproduserer seg selv (Bourdieu og Passeron 1977). Ved hjelp av teoretiske rammer, ser Bourdieu på reproduksjon av sosiale strukturer som skjeve maktforhold og han forklarer hvordan mennesker enten forstår hverandre eller skiller seg fra hverandre. Et av hans mest kjente begrep, er begrepet «habitus», som formelt kan beskrives som en del av mennesket som får dem til å reagere og å handle på bestemte måter i bestemte situasjoner ut i fra gitte rammer om handling og oppfatninger. Bourdieu legger veldig stor vekt på språket og menneskers handlinger får mening gjennom språklig kommunikasjon med andre mennesker (Bourdieu 1999). Mennesker blir født inn i en bestemt habitus, og allerede fra tidlig barndom dannes deres tanker om hva som er riktige handlinger og oppfatninger til forskjellige situasjoner. Habitus varer livet ut, og kan sees på som en sans som forteller hva som er riktig avgjørelse. Denne oppgaven vil i hovedsak ta utgangspunkt i teori om kapital, men begrepet habitus er allikevel viktig å nevne for å forstå begrepet kapital, særlig fordi Bourdieu understreker at de menneskene innenfor den samme habitus innehar lignende grad av kapital og snakker samme språk. Det samme gjelder også hans to begrep «agent» og «felt» (Bourdieu 1993). Agenten skal betegne det handlende mennesket, et menneske som handler selvstendig samtidig som personen har gitte posisjoner å forhandle om. Agentene er i stor grad bundet av sin habitus, men har også mulighet til å forhandle på tvers av denne. Hva slags kapital en agent har, kan være avgjørende for hvor langt utenfor sin habitus agenten kan handle (Bourdieu og Wacquant 1993). Med felt mener Bourdieu et slags område med visse verdier. Disse verdiene kan blant annet være sosiale, kulturelle og økonomiske (Bourdieu 1992). Felt er noe utenfor kroppen vår, mens habitus er noe vi mennesker benytter oss av gjennom kroppslige gjøremål som språk og handlinger. Det er avgjørende hva slags habitus du har, for slags felt du har tilgang til å kjempe om ressursene i (Bourdieu og Wacquant 1993).

Bourdieu skiller mellom de tre formene for kapital, men i tillegg til å si noe om både sosial, kulturell og økonomisk kapital hver for seg vil jeg i denne oppgaven også benytte meg av dem under det samlede begrepet kapital. Bourdieu definerer enkeltmenneskets posisjon i samfunnet ut i fra hvor i det sosiale rommet personen befinner seg, og forteller at mennesker omgås mest med og forstår seg best på de personene som er nærmest dem i rommet. Han grupperer menneskenes handlinger ut i fra det han kaller deres habitus, og forklarer at mennesker som befinner seg innenfor samme habitus har ofte samme grad av sosiale, kulturelle og økonomiske kapital. Bourdieu vektlegger relasjoner som det primære, og mener med dette at menneskers egenskaper får mening og verdi ut i fra sin plassering i et system av

relasjoner (Bourdieu 1990). Habitus er et begrep som ikke vil kunne eksistere uavhengig av at mennesker er til. Habitus er kroppen vår, en kropp som er sosialisert inn i et fellesskap og er med på å opprettholde et samspill individer imellom. Hvordan du oppfatter verden og hva slags atferd du utøver avhenger av hva slags habitus du tilhører. Handlingene du foretar deg trenger ikke bevisst å utføres for å oppnå et mål, men på grunn av den habitusen du tilhører, vil det ofte være gitte mål som blir jobbet mot som er ulike i andres habitus (Bourdieu 1999). Habitus er en samling av både de livsvilkårene mennesker lever under i dag og de vilkårene de hittil i livet har levd under. Disposisjonene mennesker har tilgjengelig i sin habitus er ikke uforanderlige, men de forandrer seg heller ikke over natten fordi mennesker foretar seg valg som samsvarer med de allerede eksisterende disposisjonene, og velger bort disposisjoner som strider med allerede eksisterende disposisjoner (Bourdieu 1990).

Mens habitus er forankret i selve menneskekroppen, er begrepet felt et sted hvor mennesker vet hvilke interesser og gevinster som gjelder. Mennesker konkurrerer om den makten som er tilgjengelig i deres felt. Bourdieu mener at likhet og likeverd er umulig, fordi alle mennesker blir rangert i sin habitus. Han forklarer at de tre formene for kapital kan brukes til makt gjennom sin erkjennelse, og han mener at menneskers handlinger er preget av hva slags kunnskap og erfaringer mennesker har. Denne makten er en symbolsk kapital, og symbolsk kapital kan komme av fysisk eller psykisk styrke, økonomiske midler og andre egenskaper eller materielle goder. Det er en fordel å ha de egenskapene som er forventet å ha innenfor det feltet du befinner deg. Når det gjelder kommunikasjon er det en forutsetning at mottakeren av et budskap deler den samme kunnskapen om budskapet som senderen har for at sender og mottaker skal forstå hverandre (Bourdieu 1996). De tre formene for kapital som kalles sosial, kulturell og økonomisk kapital, har noen skiller men henger også sammen. Mennesker står ikke fritt til å velge sine sosiale goder, dette er avhengig av hvor stor grad av kapital mennesket har tilegnet seg gjennom livsløpet. Sosial kapital kan oppnås ved at du har et nettverk av mennesker som gir deg tilgang til status. Sosial kapital er en ressurs som mennesker anskaffer seg gjennom relasjoner til andre mennesker, enten en til en eller i grupper. En familie er et eksempel på et slikt nettverk hvor alle medlemmene i denne gruppen har sine roller og forventninger, og alle menneskene som inngår her kan dra nytte av hverandre. Menneskene i gruppen kan både benytte seg av de ressursene som allerede eksisterer innad i gruppen, men med deres relasjoner til hverandre kan også nye egenskaper utvikles som igjen kan brukes som sosial kapital. Relasjonene kan også ha negativ virkning dersom ett eller flere av medlemmene opptrer som en byrde overfor andre medlemmer. Sosial kapital kan benyttes til å anskaffe seg både kulturell og økonomisk kapital og det vil derfor

være en fordel å ha høy grad av sosial kapital (Broady 1991). Økonomisk kapital vil si penger og andre materielle goder mens kulturell kapital tillegges deg gjennom utdanning, som kunnskap og språk. Hva slags smak du har og hvordan du mestrer finkulturen er avgjørende for hva slags goder du har tilgang til (Bourdieu 1986). En gruppes økonomiske og kulturelle kapital forklares ofte ved hjelp av økonomiske midler eller utdanning, men i tillegg er det viktig å forstå gruppens relative plassering i samfunn. Kapital avgjør ofte smak og livsstil, og hva slags kapital et menneske har, kommer først til syne og gir mening i et sosialt felt. Mennesker innenfor samme habitus vil ofte kjøpe seg samme type biler og klær, og de vil komme best overens med hverandre. Dette er ikke regler, men hvordan mennesker handler er internalisert gjennom livsløpet (Bourdieu 1986). Disse tre formene for kapital har en sammenheng med hverandre og påvirker hverandre, i den forstand at høy grad av en type kapital kan føre til høy grad av en annen type kapital, men også i negativ retning. Ingen tilgang er kapital i seg selv, men meningen og verdien av kapitalen kommer først frem når noen tilkjenner dens verdi. Kapital kan være forskjellig fra felt til felt, en form for kapital kan være en god ressurs i et felt, mens den ikke har noen funksjon i et annet felt.

5. Metode

Denne oppgaven er basert på data som er samlet inn ved hjelp av en surveymetode. To typer spørreskjema har blitt besvart, et besvart av foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne og et besvart av barnehagepersonalet i barnehagen hvor barnet med nedsatt funksjonsevne hører til. For best mulig å teste hypotesene mine vil jeg benytte meg av programmet SPSS Base 20 for Windows for å analysere dataene fra spørreskjemaet. Oppgavens avhengige variabel har jeg kalt for medvirkningsfølelse og skal testes for å se om det i dette datasettet eksisterer en sammenheng med fire uavhengige variabler som handler om mors kapital. Enhetene betegner de personene som har besvart spørreskjemaet. I forskning ønsker forskere å få informasjon om enhetene, som i dette tilfellet er individer. I andre undersøkelser kan enhetene blant annet være grupper eller organisasjoner. Når jeg snakker om variabler, mener jeg spørsmålene som har blitt besvart av enhetene. Hva slags målenivå variablene har, er avhengig av spørsmålets innhold og hvor mange svaralternativer spørsmålet har. Disse svaralternativene tilsvarer variabelens verdier (Tuft 2000). Ved å analysere data på denne måten er det mulig å fremlegge funnene på en oversiktlig måte. Dersom forsker velger en kvalitativ metode, får forskeren muligheten til å gå i dybden på et tema, mens jeg med dette kvantitative designet viser bredde i dataene. Et av formålene med prosjektet som dataene til denne oppgaven er hentet fra, er å kartlegge barnehagehverdagen til så mange barn med nedsatt funksjonsevne som mulig. Kriteriene var at barna skal ha forskjellige typer og grad av funksjonsnedsettelse

og holde til ved forskjellige barnehager. Med et slikt omfang blir det vanskeligere å gå i dybden fordi det ville krevd for lang tid å intervju alle enhetene.

5.1 Regresjonsanalyse

Det finnes mange forskjellige varianter av regresjonsanalyser, og den enkleste formen for regresjonsanalyse er en bivariat analyse (Johannessen 2009). Regresjonsanalyse har på grunn av metodens fordeler ved multivariat analyse blitt den dominerende analyseformen innenfor forskning i samfunnet (Tuftte 2000), og dette skyldes at det holder sjeldent å analysere sammenhenger mellom to variabler alene (Ringdal 2009). Multivariat analyse er et samlebegrep på forskjellige metoder som analyserer mange variabler samtidig. I tillegg til de bivariante analysene, er det også lurt å teste for spuriøse sammenhenger, og derfor har jeg valgt å bruke en multivariat regresjonsanalyse som kan inkludere mange variabler samtidig (Ringdal 2009). Det finnes to hovedformer for regresjonsanalyse, lineær og logistisk. En lineær regresjonsanalyse forutsetter at den avhengige variabelen helst er på intervall- eller forholdstallnivå, men det går også greit å benytte seg av lineær dersom den avhengige variabelen er kategorisk og har fem eller flere verdier. Det er vanlig å ha spørsmål i spørreskjemaundersøkelser som har færre enn fem verdier og spesielt innen samfunnsvitenskapelig forskning har logistisk regresjon nærmest blitt mer populær enn lineær regresjonsanalyse. En av grunnene til dette er at mange forskningsspørsmål innen samfunnsvitenskapelig forskning opererer med kun to verdier.

Logistisk regresjon er vanskelig å tolke for å så videreformidle tolkningen. Dette skyldes at resultatene ikke gir umiddelbare meninger (Tuftte 2000). I mitt tilfelle var det et spørsmål med færre enn fem verdier som jeg fant ut at passet best for å være avhengig variabel til å teste styrken på den første hypotesen min. Det som undersøkes i en logistisk regresjonsanalyse er «hvor stor andeler innenfor definerte grupper som har sannsynlighet for at fenomenet inntreffer» (Johannessen 2009:160). I denne sammenhengen kommer jeg til å undersøke hvor mange mødre innenfor de som svarer at de føler stor grad av medvirkning som har hvilken utdanning, etniske bakgrunn, inntekt og alder. Det samme skal jeg undersøke for de som svarer at de i liten grad føler medvirkning. Er det lik sannsynlighet for at mødre med høy og lav grad av utdanning i stor grad føler at de er med på å påvirke utformingen av tilbud for barna deres? Hva med de forskjellige etniske bakgrunnene, inntekts- eller aldersgruppene? Det forventes ut i fra teori og tidligere forskning at det her skal være en forskjell.

Fordi min avhengige variabel er kategorisk med kun tre verdier, gir det ingen mening å benytte seg av en lineær regresjonsanalyse (Johannessen 2009). Grunnen til at det ikke fungerer å benytte seg av en lineær regresjonsanalyse når variabler på nominal- eller ordinalnivå eller når dikotome variabler skal analyseres er fordi verdiene ikke gjenspeiler en logisk rangering, men har en rekkefølge som kan endres på uten at det betyr noe for resultatet, som for eksempel variabelen kjønn som har verdiene «kvinne» og «mann». Det gir ingen mening dersom en forsker hevder at «jo mer du er mann i forhold til kvinne, jo høyere utdanning har du». I mitt tilfelle kan verdiene rangeres, men mellom verdiene for følelse av foreldremedvirkning som er «i liten grad», «i noen grad» og «i stor grad» er det vanskelig å beregne noen meningsfull avstand (Tuftte 2000). Det finnes en annen metode jeg kan anvende, og det er en logistisk regresjonsanalyse (Johannessen 2009). Den vanligste formen for logistisk regresjonsanalyse er når den avhengige variabelen er dikotom. En dikotom variabel vil si at variabelen har verdiene 0 og 1 (Ringdal 2009). Min variabel har opprinnelig tre verdier, «i liten grad», «i noen grad» og «i stor grad». Å føle at man får frem sine synspunkter og sin erfaring i liten grad og i noen grad, er ikke bra nok i forhold til regjeringens målsetning om samarbeid med foreldre. Foreldremedvirkning er noe alle foreldre har krav på, og derfor bør målet være at alle svarer «i stor grad». For å gjøre den logistiske regresjonsanalysen mindre komplisert å tolke, har jeg derfor valgt å slå sammen de to verdiene «i liten grad» og «i noen grad», fordi begge disse verdiene inneholder personer som ikke føler den foreldremedvirkningen som de har krav på. Det er ikke sikkert at de er misfornøyd med svaret de har oppgitt. Mødre kan være fornøyd med sin mengde av foreldremedvirkning, men det er barnehagepersonalets ansvar å få alle foreldre til å ha lyst til å være med på å bestemme. I min nye dikotome variabel vil «i liten/noen grad» få verdien 0, mens «i stor grad» vil få verdien 1. Verdien 0 blir her at mødrene i liten grad eller ikke føler medvirkning, mens 1 blir at de føler det. Det er som regel slik at verdiene på en dikotom variabel sier noe om enhetene har en bestemt egenskap eller ikke (Tuftte 2000). Selv om min variabel ikke har verdier som sier utelukkende ja eller nei til foreldremedvirkning, er det lovfestet at foreldre i stor grad skal være med på innvirkningen, og derfor tolker jeg det slik at de som svarer at de i liten eller noen grad opplever foreldremedvirkning, ikke opplever de rettighetene de har krav på.

Det kan leses av den multivariate tabellen med resultatene, er om koeffisientene endrer seg når jeg legger på en og en av de uavhengige variablene. Jo høyere oddsratio tabellen viser, jo større sannsynlighet er det for at fenomenet foreldremedvirkning opptrer i gruppen som har verdien 1 på den uavhengige variabelen, i forhold til de som har verdien 0. Lav oddsratio gir større sannsynlighet for at fenomenet opptrer i gruppen som har 0 som verdi. Det er lettere å

tolke sannsynligheter for at fenomenet opptrer enn det er å tolke oddsratio (Johannessen 2009). Oddsen for å føle foreldremedvirkning i stor grad er lik sannsynligheten for å føle foreldremedvirkning i stor grad dividert på sannsynligheten for å ikke føle at stor grad av foreldremedvirkning (Field 2009). Ingen av regresjonsanalysene stiller krav til målenivået eller antall verdier på de uavhengige variablene i analysen, som i denne analysen er utdanning, inntekt, alder og etnisk bakgrunn.

5.2 Utvalg og prosedyre

«Barnehagen: - en integrerende samfunnsinstitusjon?» er en del av paraplyprosjektet «Barnehage i endring. Inkludering i praksis» som er ledet av Randi Dyblie Nielsen. Målet med det overordnede paraplyprosjektet er gjennom forskning å kunne komme med ny kunnskap som forteller noe om hvordan barnehagen fungerer som en integrerende samfunnsinstitusjon i samfunnet vårt. Tidligere har hovedutfordringen med barnehage vært at det ikke var tilstrekkelig med plasser i forhold til forespørsel, så mange foreldre kan ha sett seg fornøyd med bare å få plass til barnet sitt i seg selv. I dag har alle barn rett til barnehageplass, og som en konsekvens av blant annet dette, kommer det nå nye spørsmål til barnehage frem i lyset. Et av delprosjektene til «Barnehage i endring. Inkludering i praksis» er ledet av Borgunn Ytterhus. Ytterhus har sammen med Hege Lundeby samlet inn dataene, og det er her data brukt i denne oppgaven er hentet fra. Jeg har dessverre ikke vært med på utformingen av spørreskjemaet eller innsamlingen av data, men jeg har fått tilgang til datasettet med svarene senere. Noen av dataene jeg har fått tilgang har blitt analysert tidligere, men hovedvariablene jeg har benyttet meg av til har ikke tidligere blitt benyttet til analyser og datasettet er ikke tidligere blitt benyttet til å forske på den samme tematikken som i denne oppgaven.

5.2.1 Utvalg

Utvalget skal være en del av populasjonen og for at en undersøkelse kan kunne gjennomføres på en riktig måte er det viktig å vite hvem som skal undersøkes (Ringdal 2009), altså hvilken del av populasjonen det er ønskelig å uttale seg om. Den gjeldende populasjonen for undersøkelsen denne oppgaven bygger på, er foreldre til barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne og i tillegg ansatte i barnehagen hvor disse barna tilhører. Det foreligger ingen offentlig liste over barn med nedsatt funksjonsevne i norske barnehager og dette gjør at det kan være utfordrende å finne et utvalg til undersøkelser som omfatter barnehagebarn med nedsatt funksjonsevne (Ytterhus og Lundeby 2009). Ytterhus og Lundeby (2009) ønsket med denne undersøkelsen å inkludere ulike typer funksjonsnedsettelse som både inkluderer barn

med kognitive og barn med fysiske vansker. Av barna i utvalget er det 205 gutter og 129 jenter. Alle er født mellom 2003 og 2005 og var derfor mellom 3 og 5 år i 2009. Grunnen til at det er de eldste barna i barnehagen som er med i undersøkelsen, er fordi det er mange funksjonsnedsettelse som ikke blir oppdaget før barnet blir eldre. Atten diagnosegrupper ble inkludert i utvalget hvor 24,4 prosent har mild grad av funksjonsnedsettelse, 38,4 prosent har moderat grad av funksjonsnedsettelse og 18,7 har alvorlig grad av funksjonsnedsettelse. Når det gjelder hvor ofte barnet er i barnehagen, viser resultatene at 9 prosent av barna er i barnehagen mellom 20 og 29 timer i uken, 41,9 prosent av barna er i barnehagen mellom 30 og 39 timer i uken og 25 prosent av barna er i barnehagen fra 40 og 56 timer i uken. Gjennomsnittlig er barna i utvalget 33,88 timer i barnehagen i uken, hvor 40 timer er det vanligste. 56,2 prosent av foreldrene svarer at barnehagen hvor barnet hører til ligger i nærområdet av deres hjem, mens 25,6 prosent svarer at den ikke gjør det. Grunnen til at barna går i den barnehagen de gjør varierer veldig, men den vanligste årsaken til at barna ikke tilhører en barnehage nær deres hjem, er at barnehagen de i stedet for tilhører har bedre pedagogisk- eller spesialkompetanse. 59,1 prosent av barna går i offentlig barnehage og 22,7 prosent holder til i privat barnehage. Rundt halvparten av foreldrene svarer er det flere barn i samme barnehage som også har nedsatt funksjonsevne. Ut i fra denne beskrivelsen kommer det frem at utvalget er varierende innenfor den bestemte populasjonen.

Av spørreskjemaene som gikk ut til foreldrene har de i 52,2 prosent av tilfellene blitt besvart kun av mor, i 5,9 prosent av tilfellene blitt besvart av kun far og i 24 prosent av tilfellene blitt besvart av både mor og far sammen. 70 prosent av mødrene er etnisk norske, og det samme gjelder fedrene. Mors gjennomsnittsalder er 37 år og gjennomsnittsinntekten er på 315 723 kroner. For far sin del er gjennomsnittsalderen 39 år og gjennomsnittsinntekten på 514 391 kr. Av de som har svart på spørreskjemaene for barnehagepersonalet, er 8,1 prosent barnehagestyrere, 34,7 prosent førskolelærere, støttepedagog eller pedagogisk leder, 17,7 prosent er spesialpedagog mens 19,7 prosent er assistent, barne- og ungdomsarbeider eller fagarbeider. For disse er gjennomsnittet de har jobbet med barn 15 år, jobbet i barnehage 7 år og jobbet med barnet i undersøkelsen 22 måneder. 15 prosent har lite eller ingen erfaring med barn med nedsatt funksjonsevne og 38 prosent har erfaring med flere typer funksjonsnedsettelse. I følge 64 prosent av barnehagepersonalet blir IOP fulgt opp, mens 6,2 prosent svarer nei. På samme spørsmål svarer 41,6 foreldre at IOP blir fulgt opp, mens 17,7 prosent svarer nei. Barnehagepersonalet mener i 71,4 prosent av tilfellene at foreldres synspunkter og erfaringer i stor grad blir tatt hensyn til i planlegging av tilbud til barnet, og kun 2 prosent svarer at foreldre i liten eller ingen grad blir tatt hensyn til. Når det gjelder

foreldremedvirkning generelt, er det kun 1,7 prosent som mener at det i liten grad eksisterer, mens 81,6 mener at foreldre er med på å bestemme. Når foreldrene blir spurt om det samme, svarer 5,4 prosent at de ikke føler at de blir tatt hensyn til. Dette kan bety at i flere tilfeller føler barnehagepersonalet i større grad enn foreldrene gjør at foreldrenes synspunkter og erfaringer blir tatt hensyn til.

5.2.2 Prosedyre

For å samle inn data ble flere potensielle fremgangsmåter nøye vurdert, og det endte tilslutt opp med at det var foreldrene til barn som er mottakere av hjelpestønad som var den mest relevante populasjonen for denne undersøkelsen. For å komme i kontakt med foreldrene til denne gruppen, gikk prosjektmedarbeiderne via sentrale trygderegister (Ytterhus og Lundeby 2009). Fordelen ved å benytte seg av denne fremgangsmåten er at Ytterhus og Lundeby kunne sende forespørsler til hele populasjonen gjennom en instans, men en ulempe er at denne metoden utelukket barna med de alvorligste funksjonsnedsettelsene. Det var heller ikke gitt at familiene som mottok forespørsel om å være med i undersøkelsen hadde barn som gikk i barnehage, men fordi de fleste barn med nedsatt funksjonsevne går i barnehage, ble ikke dette vurdert som et problem. Ytterhus og Lundeby (2009) møtte på flere utfordringer da de skulle samle inn data. For det første var stønadsregisteret dårlig oppdatert på diagnoser. I tillegg var diagnosene som var oppdatert registrert på barnet selv, mens forespørselen skulle gå til foreldrene. Der barnet ikke bor med begge foreldrene, trenger ikke begge foreldrene være informert om at barnet mottar trygd. I slike tilfeller er det viktig at det var den av foreldrene som hadde foreldreansvaret som mottok forespørselen. Etter at utvalget var klart, ble listen over de utvalgte diagnosene kvalitetssikret av en lege fra NAV for å stryke de diagnosene han mente enten var uaktuelle for undersøkelsen eller supplerte med andre diagnoser som også var tatt med i undersøkelsen. Det var uaktuelt å sende forespørsler til familier der barnet hadde gått bort, så derfor ble det sjekket at alle barna var i live. At barna fortsatt hadde den samme adressen måtte også bekreftes. I mars 2009 ble de første forespørlene utsendt, og de første spørreskjemaene ble utsendt i midten av april. Etter dette ble det sendt ut spørreskjema etterhvert som de mottok positive svar. De siste spørreskjemaene ble utsendt 30. juni, og det ble satt en strek for datainnsamling 4. august 2009.

5.3 Spørreskjema

Data som er benyttet i denne oppgaven er samlet inn gjennom spørreskjema som er laget nye til undersøkelsen. Skjemaene ble utformet av Borgunn Ytterhus og Hege Lundeby (2009), og består av et skjema som ble besvart av 336 foreldre, og et skjema som ble besvart av 344

barnehageansatte. Spørsmålene har blitt prøvd laget så konkrete som mulig for å danne et bilde av hvordan barnehagen faktisk fungerer i praksis og i tillegg for å gjøre tolkningen og besvarelsen lettere for foreldre og barnehageansatte. Konkrete spørsmål med fortegn som hvor, hvor ofte, hvor lenge og hvilke områder har blitt benyttet for at informantene enkelt skal forstå hva det spørres om. Holdningsspørsmål er også brukt, men de er utformet slik at tolkningen av spørsmålene skal kunne forstås av enhetene. Inspirasjon til spørreskjemaet er hentet fra barnehageloven, opplæringsloven og rammeplan for barnehagen. I tillegg til dette er inspirasjon hentet fra annen litteratur om barnehager og tidligere forskning. Spørreskjemaene ble forsøkt å holdes så korte som mulig for ikke å virke avskrekkende på mottakerne. Dette førte blant annet til at ikke alle spørsmålene som ble stilt foreldrene ble stilt til barnehagepersonalet og omvendt. Det er allikevel en del spørsmål som har blitt stilt begge parter, og det er spennende å se om foreldrene har samme oppfatning som barnehagepersonalet når det gjelder forskjellige problemstillinger.

Spørreskjemaet er stort og jeg har ikke benyttet meg av all dataen. Delen av spørreskjemaet besvart av foreldre som er benyttet i denne oppgaven, handler om IOP og deres tanker rundt planen. I tillegg handler spørsmålene om foreldrenes opplevelse av medvirkning og foreldres kapital. Når det gjelder spørsmålene hentet fra spørreskjema til barnehagepersonalet, handler spørsmålene også om IOP, og i tillegg er det spørsmål om hvordan deres samarbeid med foreldrene fungerer. Når det gjelder etiske vurderinger, var jeg ikke med på å ta hensyn til dette, fordi dataene allerede var samlet inn da jeg fikk tilgang til dem. Ytterhus og Lundeby (2009) skriver i sin prosjektbeskrivelse at før dataene ble samlet inn sørget de for at foreldrene som mottok spørreskjemaet var klar over at barnet hadde en funksjonsnedsettelse, at barnet allerede var diagnostisert. For å være sikker på dette, gikk de gjennom NAV for å se hvem som mottok støtte til barn med funksjonsnedsettelse.

5.4 Variablene

Ut i fra spørreskjemaene som er utformet, sendt ut og samlet inn av Borgunn Ytterhus og Hege Lundeby har jeg fått velge de variablene jeg ville analysere, og jeg har valgt de variablene som jeg mener har passet best som hjelp til å svare på spørsmålene jeg har spurt om. Jeg har ikke fått være med på å utforme noen av spørsmålene, men fant allikevel det jeg trengte for å kjøre relevante analyser. Alle foreldre og barnehageansatte som passet til utvalgskravet fikk forespørsel, men det var ikke alle som takket ja til å være med på undersøkelsen. Det var heller ikke alle av de som takket ja som returnerte spørreskjemaet. Under følger en oversikt over de som returnerte.

Tabell 1. Mottatte spørreskjemaer

	Utsendt skjema	Mottatt skjema	% mottatt av forespurte
Foreldre	428	336	31,2
Barnehage	405	344	31,4

Deskriptiv statistikk: Spørreskjemaet

Blant de mottatte skjemaene er det 274 tilfeller hvor både foreldrene og barnehagepersonalet til det samme barnet har besvart og sendt tilbake skjemaet. Dette tilsvarer 25,6 prosent av forespurte. I 62 tilfeller er spørreskjemaene kun besvart av foreldre, mens i 70 tilfeller er det kun barnehagepersonalet som har besvart spørreskjemaene. Dette tilsvarer en lav svarprosent i forhold til det som var ønsket. 552 spørreskjemaer har ikke blitt besvart, men det er usikkert hvor mange av de som ikke har svart som har unngått å svare fordi de ikke er med i målgruppen og hvor mange som er med i målgruppen men av en annen grunn har valgt å ikke svare. Dersom barnet ikke går i barnehage er de ute av målgruppen, men dette gjelder nok ikke alle som ikke har besvart spørreskjemaet. Barna i undersøkelsen er født i perioden år 2003 til år 2005 og data ble samlet inn i 2009.

Jeg benytter meg ikke av alle variablene fra spørreskjemaet, men kun de som er relevant for denne oppgaven. Det er spennende å se hvordan respondentene i undersøkelsen er fordelt på hver av variablene, og for å se nærmere på dette har jeg samlet de kategoriske variablene mine i en tabell og de kontinuerlige i en annen tabell. Grunnen til dette er fordi de kategoriske variablene presenteres her i en prosentfordeling, mens de kontinuerlige variablene presenteres gjennom deres minimumsverdier, maksimumsverdier, gjennomsnitt og standardavvik (Johannessen 2009). Før enhver regresjonsanalyse er det best å ha en oversikt over hvordan respondentene i undersøkelsen er fordelt på hver variabel som skal benyttes (Thrane 2003). Variabelen jeg har valgt som hovedvariabel er nummer 35 i spørreskjemaet for foreldre og spør om følgende: «I hvilken grad har du/dere som foreldre vært med på å utarbeide den individuelle opplæringsplanen, eller deltatt i planleggingen av tilbudet barnet skal ha i barnehagen». Variabelen har opprinnelig tre verdier som er 1. I stor grad, 2. I noen grad og 3. I liten grad/ikke. Jeg har valgt å snu om på variabelen slik at den går i en positiv retning. For å gjøre analysen av den multiple regresjonsanalysen enklest mulig å lese vil jeg at lavest verdi på alle variablene mine skal ha verdi 0 (Johannessen 2009). På denne måten blir det lette å huske hvilken vei variablene går når jeg skal tolke retningen på B koeffisienten. Fordi variabelen om etnisk bakgrunn ikke gir mening å rangere, har jeg valgt å gi «norsk» verdien «0» og på denne måten vil det å være etnisk norsk være referansekategori i denne

variabelen. Det betyr at de andre verdiene blir sett på i forhold til det å være etnisk norsk. I følge Knut-Andreas Christophersen (2004) må de kategoriske variablene mine med 3 eller flere kategorier kodes om til dummyvariabler dersom en regresjonsanalyse skal utføres. Dette gjelder i mitt tilfelle for min avhengige variabel. For å finne ut hva som kjennetegner mødre som svarer at de har deltatt mye og hva som kjennetegner mødre som har deltatt lite, har jeg valgt å se på mors utdanning, etniske bakgrunn, inntekt og alder. Variabelen for utdanning er nummer 60 i spørreskjemaet for foreldrene og spør «Hva slags utdanning har barnets foreldre». Spørsmålet har separate svaralternativbokser for mor og far, hver med de fire verdiene 1. Grunnskole (ungdomsskole/realskole e.l.), 2. Videregående skole, 3. Universitet/høyskole til og med 4 års varighet og 4. Universitet/høyskole av 5 års varighet eller mer. Både denne og variabelen som spør om etnisk bakgrunn er kategoriske variabler som jeg har redigert i SPSS. Det jeg har gjort er å gjøre om variabelen med lavest verdi til referansekategori, slik at når jeg bruker de i avanserte analyser vil for grunnskole være referansekategori for utdanning, og norsk bakgrunn være referansekategori for etnisk bakgrunn. Videre har jeg benyttet meg av to kontinuerlige variabler, inntekt og alder. Når det gjelder variabelen for inntekt, har jeg brukt spørsmål nummer 61 fra foreldreskjemaet som spør «Hva var din/deres bruttoinntekt (inntekt før skatt) i fjor (2008). Her har hver mor svart i tall. Dette gir veldig mange tall å forholde seg til, og jeg valgte derfor å interpolere variabelen. Det vil si at jeg kategoriserte mødrenes svar i kategoriene 50.000, 150.000, 300.000, 500.000 og 700.000 kroner. Alle svar fra 0 kroner til 100.000 kroner har blitt til 50.000 kroner, svarene fra 101.594 kroner til 200.000 kroner har blitt til 150.000 kroner, svarene fra 203.200 kroner til 400.000 kroner har blitt til 300.000 kroner, svarene fra 410.000 kroner til 600.000 kroner har blitt til 500.000 kroner og svarene fra 620.000 kroner til 820.000 kroner har blitt til 700.000 kroner. Kategoriene ble altså delt inn ut i fra de individuelle tallene mødrene hadde svart. På denne måten mister jeg informasjon, men variabelen blir enklere å benytte seg av i en analyse. De nye tallene for bruttoinntekten gir fortsatt tilstrekkelig med informasjon. Alder er spørsmål nummer 58, «Mors alder?». Her har mødrene svart i antall år, og dermed har jeg gjort 23 til 25 år om til 24 år, 26 til 36 år om til 31 år, 37 til 47 år om til 42 år og 48 til 51 år er nå 50 år. Verdiene for variabelen om etnisk bakgrunn er spørsmål nummer 62 og spør opprinnelig «Har barnets mor eller far innvandrerbakgrunn, og i så fall hvor fra?». Mor og far har her svart separat, og jeg har benyttet meg av mors svar. Svaralternativene er 1. Nei, født i Norge, 2. EU/EØS/EFTA, 3. Øst-Europa ellers, 4. Nord-Amerika, 5. Oseania, 6. Afrika, 7. Asia og 8. Latin-Amerika. Referansekategoriene har i begge tilfellene fått verdien 0.

For å teste styrken på min andre hypotese, har jeg brukt spørsmål nummer 26 for foreldrene som spør hvem som er deres «Hovedkontakt i barnehagen». Her svarer 23 prosent at de har mest kontakt med førskolelærer eller avdelingsleder, og 20 prosent svarer at de har best kontakt med spesialpedagog. På tredje plass kommer assistent med 16,3 prosent. Disse tre gruppene utgjør over halvparten av foreldrene. 4,7 prosent av foreldrene oppgir at de har mest kontakt med styrer i barnehagen, mens resten svarer at det varierer. Jeg vil senere i oppgaven se om denne kontakten er tilfeldig eller om det er en sammenheng mellom foreldrene som har samme type hovedkontaktene.

6. Resultat

Her skal jeg presentere variablene mine etter at jeg har analysert dem i SPSS. Jeg presenterer først beskrivende statistikk fra de univariate analysene av alle variablene som skal brukes i regresjonsanalysen, og deretter presenterer jeg resultatene av sammenhengene mellom avhengig variabel og hver av de uavhengige variablene som jeg har analysert med bivariate analyser. Univariate analyser blir presentert for å beskrive variablene jeg har brukt. For å sjekke om følelse av medvirkning er egnet som avhengig variabel i denne typen analyse, har jeg gjennomført bivariat korrelasjonsanalyse som tester signifikansnivået på sammenhengen mellom følelse av medvirkning og hver og en av de uavhengige variablene mors utdanning, mors etniske bakgrunn, mors inntekt og mors alder. Her kommer det også frem hva slags retning sammenhengen som eventuelt finnes viser, om den er positiv eller negativ. Dersom det finnes sammenheng mellom følelse av medvirkning og utdanning, kan det ikke sies med sikkerhet at denne sammenhengen er direkte, og derfor må jeg også sjekke om sammenhengen egentlig skyldes en bakenforliggende variabel. Dersom det skyldes en bakenforliggende variabel, kalles dette for en spuriøs sammenheng (Ringdal 2009). For å se etter slike sammenhenger, presenterer jeg til slutt resultatene av den logistiske regresjonsanalysen.

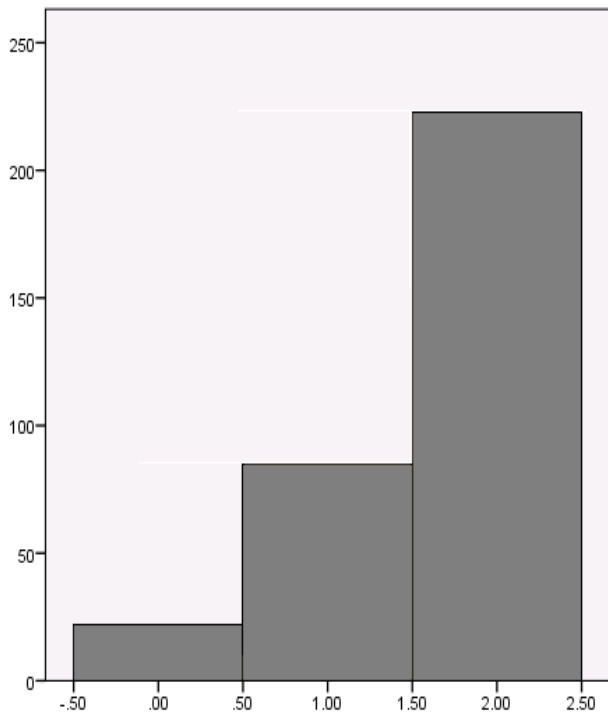
Tabell 2. Foreldres følelse av medvirkning

Avhengig variabel	Antall	%
I liten grad	22	5,4
I noen grad	85	20,9
I stor grad	223	54,9

Avhengig variabel: Medvirkningsfølelse

Tabell 2 viser en beskrivende oversikt over enhetenes fordeling på variabelen medvirkningsfølelse. Resultatene forteller at over halvparten av foreldrene i stor grad føler at deres synspunkter og meninger blir tatt hensyn til når tilbud til barna deres skal utvikles, 85 av foreldrene mener dette i noen grad og 22 av foreldrene føler at de ikke blir tatt hensyn til. Det er spennende å se om det i dette utvalget finnes noen sammenheng innad i gruppene som svarer det samme. Det er også spennende å se om det finnes noen forskjeller fra gruppe til gruppe når jeg skal teste hvordan mødres kapital kan påvirke deres følelse av medvirkning.

Histogram 1. Foreldres følelse av medvirkning

Avhengig variabel: følelse av foreldremedvirkning

Histogrammet viser grafisk det samme som tabell 1 forklarer i tall. Det vises tydelig at det er over dobbelt så mange som svarer at de i stor grad føler at de har god foreldremedvirkning enn de som svarer at de føler det i noen eller i liten grad, men allikevel er det noen foreldre som ikke føler at de får virke inn på tilbud som blir opprettet for barna deres.

Tabell 3. Beskrivelse av mors utdanning og mors etniske bakgrunn

Kategori	Antall	%	Antall	%
variabler	Utd.	Utd.	bakgrunn	bakgrunn
0	15	3,7	284	70
1	102	25,1	13	3,2
2	137	33	6	1,5
3	78	19,2	1	0,2
4			8	2
5			12	3

Uavhengige variabler: Mors utdanning, mors etniske bakgrunn

Her ser vi en oversikt over hvordan enhetene er fordelt på variabelen for mors utdanning og variabelen mors etniske bakgrunn. Tallverdiene på mors utdanning går fra 0 til 3 hvor 0 betyr grunnskole, 1 betyr videregående skole, 2 betyr universitet eller høyskole til og med fire år og 3 betyr universitet eller høyskole i fem år eller lengre. Det som er mest vanlig for mødre i denne spørreundersøkelsen er utdanning fra universitet eller høyskole til og med fire år, men det er også en del mødre med kun videregående skole. Etnisk bakgrunn har tallverdier som går fra 0 til 5 hvor 0 betyr at mor er norsk, 1 at mor er fra EU eller EØS eller EFTA, 2 betyr at mor er fra øvrige øst-europeiske land, 3 betyr at mor er nord-amerikansk, 4 at mor er fra Afrika og 5 at mor er fra Asia. 70 prosent av mødre er etnisk norske, mens det kun er en mor som kommer fra Nord-Amerika. Det er tilsammen 40 mødre som ikke er etnisk norske.

Tabell 4. Beskrivelse av mors inntekt og mors alder

Kontinuerlige

variabler	N	Min	Maks	Gj.snitt
Inntekt	239	50.000 kr	700.000 kr	300.000 kr
Alder	332	24	50	37

Uavhengige variabler: mors inntekt, mors alder

Tabell 4 viser en oversikt over hvordan enhetene er fordelt på variabelen mors inntekt og variabelen mors alder. De kontinuerlige variablene er kodet slik at verdiene gir mening i seg selv. En gjennomsnittlig mor fra denne undersøkelsen tjener 300.000 kroner brutto i året, og er 37 år gammel. De som tjener minst, tjener rundt 50.000 kroner i året, og de som tjener mest tjener rundt 700.000 kroner. Den yngste i undersøkelsen er rundt 24 år gammel, og den eldste er rundt 50 år. Det er viktig å huske på at både når det gjelder inntekt og alder har jeg kodet

variablene slik at noe informasjon har gått tapt. Et eksempel på dette, er at det er mødre i spørreskjemaet som ikke har brutto inntekt i det hele tatt, men går inn under gruppen hvor mor tjener 50.000 kroner i året.

Tabell 5. Sammenheng mellom mors følelse av medvirkning og mors utdanning

	Antall i liten grad	Antall i noen grad	Antall i stor grad	Antall totalt
Grunnskole	1	2	10	13
Videregående	9	28	65	102
Universitet tom 4 år	10	39	87	136
Universitet mins 5 år	1	15	59	75

Korrelasjon: mors følelse av medvirkning og mors utdanning

Tabell 5 viser hvordan den avhengige variabelen er fordelt på variabelen mors utdanning. Av de som i stor grad føler de er med på å medvirke, har 10 mødre grunnskoleutdanning, 65 videregående utdanning, 87 har inntil 4 års utdanning fra universitet og 59 har minst 5 års universitetsutdanning. Av de som i noen grad føler de er med på å medvirke, har 2 mødre grunnskoleutdanning, 28 har videregående utdanning, 39 har inntil 4 års utdanning fra universitet og 15 har minst 5 års universitetsutdanning. Av de mødrene som i liten grad føler at de medvirker har en mor grunnskoleutdanning, 9 mødre har videregående utdanning, 10 mødre har inntil 4 års universitetsutdanning og 1 mor har minst 5 års universitetsutdanning. Denne spørreundersøkelsen viser at mors medvirkningsfølelse kan være betinget av hennes utdanning. Regresjonskoeffisienten for mors utdanning av at medvirkningsfølelse øker jo høyere utdanning mor har. Konstanten viser i denne sammenhengen at der hvor mor har grunnskoleutdanning, ligger mors medvirkningsfølelse på 1,5, som vil si mellom i liten grad og i noen grad av medvirkningsfølelse. Signifikansnivået viser 0,06 og er ikke signifikant på 0,05-nivå, men nærme. Signifikansnivået forteller om hvor sannsynlig det er at en sammenheng kan forklares med tilfeldighet og det kan derfor være at denne sammenhengen kan forklares ved tilfeldighet.

Tabell 6. Sammenheng mellom mors av medvirkning og mors etniske bakgrunn

	Antall i liten grad	Antall i noen grad	Antall i stor grad	Antall totalt
Norsk	19	65	194	278
EU/EØS/EFTA	0	4	9	13
Øst-Europa ellers	0	3	3	6
Nord-Amerika	0	1	0	1
Afrika	0	3	5	8
Asia	1	5	6	12

Korrelasjon: mors følelse av medvirkning og mors etniske bakgrunn

Tabell 6 viser hvordan den avhengige variabelen er fordelt på mødrenes etniske bakgrunn. Her vises det at av de som i stor grad føler at de får frem sine synspunkter og meninger, er 194 av mødrene norske, 9 fra EU/EØS/EFTA, 3 fra Øst-Europa ellers, 5 fra Afrika og 6 fra Asia. Det er 19 norske mødre som mener at de i liten grad får frem sine synspunkter og erfaringer, og en mor fra Asia. Resten av mødrene er midt på treet. Regresjonskoeffisienten viser -,012 som vil si at i forhold til de norske mødrene, som er referanse-kategorien, så føler de andre mødrene mindre grad av foreldremedvirkning.

Tabell 7. Sammenheng mellom mors medvirkningsfølelse og mors inntekt

	Antall i liten grad	Antall i noen grad	Antall i stor grad	Antall totalt
50.000 kr	1	3	14	18
150.000 kr	2	21	28	51
300.000 kr	12	41	118	171
500.000 kr	1	9	29	39
700.000 kr	1	4	5	10

Korrelasjon: mors følelse av medvirkning og mors inntekt

Tabell 7 viser hvordan den avhengige variabelen er fordelt på mors inntekt. Den viser at der hvor mødrene tjener rundt 50.000 kroner i året, er det bare en mor som mener at hennes synspunkter ikke blir tatt hensyn til, mens 14 mødre mener at deres synspunkter blir tatt på alvor i utforming av IOP eller andre tilbud til barna sine. Av de mødrene som svarer at deres synspunkter ikke blir tatt hensyn til, tjener de fleste rundt 300 000 kroner. Dette gjelder også

de som svarer at de i stor grad føler foreldremedvirkning, men dette kan forklares av at det er flest mødre i denne inntektskategorien. Når jeg tester om medvirkningsfølelse er betinget av mors inntekt, viser regresjonskoeffisienten for mors inntekt at medvirkningsfølelse øker jo høyere inntekt mor har. Konstanten viser i denne sammenhengen at der hvor mor tjener rundt 50.000 kroner i året, har moren medvirkningsfølelse på 1,6 som vil si mellom i liten grad og i noen grad av medvirkningsfølelse. Funnene viser 0,850 og er derfor ikke signifikante på 0,05 – nivå.

Tabell 8. Sammenheng mellom mors følelse av medvirkning og mors alder

	Antall i liten grad	Antall i noen grad	Antall i stor grad	Antall totalt
24	1	1	4	6
31	12	38	95	145
42	7	45	119	171
50	0	1	4	5

Korrelasjon: mors følelse av medvirkning og mors alder

Tabell 8 viser hvordan den avhengige variabelen er fordelt på mors alder. Den viser at de fleste som svarer at de i stor grad føler at deres meninger og erfaringer har blitt tatt hensyn til i utformingen av tilbud til deres barn er omkring 42 år gamle, mens det er i alderen rundt 31 år at flest svarer at de i liten grad har fått frem sine synspunkter. Jeg har også sett på regresjonskoeffisienten når sammenhengen mellom medvirkningsfølelse og mors alder testes. Denne viser 0,008, noe som vil si at medvirkningsfølelse øker litt jo eldre mor er. Konstanten viser 1,318 som vil si at foreldrene som er rundt 24 år føler at de har mellom liten og noen grad av medvirkning.

Tabell 9. Oversikt over hvordan mors kapital kan påvirke mors følelse av medvirkning

Blokk 1	B	OR	Sig.
Mors utdanning	1,171	1,186	0,284
Konstant	0,427	1,532	0,18
Blokk 2			
Mors utdanning	0,134	1,143	0,407
Mors bakgrunn	-0,205	0,815	0,076
Konstant	0,566	1,761	0,086
Blokk 3			
Mors utdanning	0,166	1,181	0,328
Mors bakgrunn	-0,220	0,803	0,063
Mors inntekt	0	1	0,536
Konstant	0,699	2,011	0,076
Blokk 4			
Mors utdanning	0,162	1,176	0,342
Mors bakgrunn	-0,229	0,795	0,053
Mors inntekt	0	1	0,423
Mors alder	0,024	1,024	0,287
Konstant	-0,110	0,896	0,898

Avhengig variabel: mors følelse av medvirkning

Da regresjonsanalysen var utført i SPSS, satt jeg igjen med 22 tabeller hvor alle tabellene inneholdt forskjellig informasjon i form av tall. Å ta med informasjonen fra alle tabellene ville blitt svært uoversiktlig, så jeg har valgt å plukke ut de tallene som jeg mener er viktig å få med for å beskrive resultatene. På denne måten blir informasjonen i tallene presentert på en mer oversiktlig og sammenfattende måte. For hver av variablene som har blitt testet opp mot den avhengige variabelen ble resultatene fordelt i fire tabellen. Jeg har tatt utgangspunkt i den samme tabellen for hver blokk. Denne tabellen heter i SPSS «Variables in the Equation», og for hver blokk hvor en ny variabel har blitt lagt til, endrer tallene seg noe. Av tallene i Variables in the Equation har jeg til videre tolkning av resultatene valgt å ta med regresjonskoeffisienten (B), oddsratio (OR) og signifikansnivået (Sig.). Når koeffisientene i logistisk regresjon skal fortolkes og presenteres er det flere tall og tegn som kan analyseres, hvor det ene tegnet er fortegnet til den logistiske regresjonskoeffisienten, B. Koeffisienten for hver av de uavhengige variablene viser her hvor mye logaritmen av oddsen for å ha tilstrekkelig følelse av foreldremedvirkning endres når den uavhengige variabelen øker med en verdi (Tuftes 2000). Det finnes flere måter å tolke logistiske regresjonskoeffisienter på, både

i logit-, odds-, og sannsynlighetsskala (Ringdal 2009). Ved å se på fortegnet til den logistiske regresjonskoeffisienten, benytter jeg meg av en tolkning i logitskala. Jeg vil i denne oppgaven også tolke koeffisientene i oddsskalaen, fordi denne tolkningen går dypere, mens tolkningen av logitskala er mer overfladisk. For å tolke koeffisientene i oddsskalaen, skal jeg se på antilogaritmen, OR. Dette er et oddsratio (Ringdal 2009). B har positivt fortegn hos alle de uavhengige variablene i alle blokkene utenom når det gjelder mors etniske bakgrunn. Dette vil si at både høyere utdanning, inntekt og alder øker sjansen for at moren har tilstrekkelig foreldremedvirkning. Dette er tilfellet i alle blokkene, slik at overfladisk sett kan vi si at retningen er lik både før og etter kontrollvariabler er lagt til regresjonsanalysen. Når det gjelder mors etniske bakgrunn, er referansekategorien «norsk», noe som vil si at dersom moren har svart en av de andre verdiene enn norsk, så har hun mindre sannsynlighet for å ha tilstrekkelig god følelse av medvirkning i forhold til en mor med etnisk norsk bakgrunn, altså i forhold til referansekategorien vil de andre verdiene ha mindre følelse av medvirkning. Dikotome, avhengige variabler blir både i krysstabeller og i regresjonsanalyser behandlet som om de var kontinuerlige variabler, og må derfor tolkes på riktig måte. Gjeldende variabler skal tolkes som forskjeller i andeler eller sannsynligheter for å ha verdiene 0 eller 1 på den avhengige variabelen.

OR er her antilogaritmen av en logistisk regresjonskoeffisient, forholdet mellom to odds, og er viktig for tolkningen (Ringdal 2009). Antilogaritmen til et tall er det motsatte av den naturlige logaritmen til et tall og tar vi antilogaritmen av logitkoeffisientene får vi se hvor mye oddsen endres når verdien på en av de uavhengige variablene øker med en enhet. Oddsratio blir ikke negativ. Måten den tolkes på, er å se på om den er lavere eller høyere enn 1. Dersom oddsratio er høyere enn 1, øker oddsen for å føle foreldremedvirkning når verdien på uavhengig variabel øker, mens dersom oddsratio er lavere enn 1, synker oddsen for å føle foreldremedvirkning når verdien på uavhengig variabel øker (Tuft 2000). Oddsene beskriver et blandingsforhold, som vil si hvor på variabelen enhetene blander seg, og spør om hvor mange som har verdien 0 i forhold til de som har verdien 1 (Ringdal 2009). I filen fra spørreundersøkelsen er det totalt 406 personer som har svart, men kun 271 personer er med i denne regresjonsanalysen. Grunnen til dette er fordi for å være med, må personene ha besvart alle spørsmålene som inngår i analysen, både om foreldremedvirkning, utdanning, etnisk bakgrunn, inntekt og alder.

I blokk 1 viser B for mors utdanning 0,171. Fortegnet her er positivt og det vil si at jo høyere utdanning mor har, jo høyere sannsynlighet er det for at hun ligger på verdi 1 i forhold til verdi 0 på den avhengige variabelen. Jeg har i dette tilfellet brukt verdien 0, grunnskole, som referansekategori, så mødre som har høyere utdanning enn grunnskole, føler sannsynligvis større grad av foreldremedvirkning enn en mor med kun grunnskoleutdanning. Det kommer også frem at OR for mors utdanning er 1,186. Fordi tallet er over 1, vil det si at for hvert nivå utdanning øker, øker oddsen for å føle stor grad av foreldremedvirkning med 1,186 ganger. Med OR er det også mulig å regne ut prosentvis endring i odds for å føle foreldremedvirkning for hver verdiøkning. Regnestykket er $100(OR-1)$, som i blokk 1 for mors utdanning vil si $100(1,186-1) = 18$ prosent. Dette vil si at en mor som har videregående utdanning vil med 18 prosent større sannsynlighet enn en mor med grunnskoleutdanning føle medvirkning. Konstanten i blokk 1 viser at når alle variablene har verdien 0, altså når mors høyeste utdanning er grunnskole, er den estimerte logiten av oddsen, OR, 1,536. I blokk 2 som i tillegg til mors utdanning, også består av kontroll for mors etniske bakgrunn, ser vi av tallet for OR at oddsen for at mødre føler større grad av foreldremedvirkning øker med 1,134 hver gang utdanningsnivået øker. Dette tilsvarer 13 prosent og har altså sunket litt etter at variabelen om mors etniske bakgrunn ble lagt til. Fortegnet på B er negativt for etnisk bakgrunn, som vil si at i forhold til mødre som ikke er etnisk norske, er det større sannsynlighet for at etnisk norske mødre svarer at de i større grad opplever foreldremedvirkning. OR for mors etniske bakgrunn viser 0,815 og fordi dette tallet er lavere enn 1, er oddsen for å føle stor grad av foreldremedvirkning lavere dersom du er innenfor en av de andre verdiene enn etnisk norsk. Fordi variabelen er en kategorisk variabel vil det ikke gi noe mening å si at for hver verdiendring synker sannsynligheten for å føle foreldremedvirkning, så derfor tolker jeg alle de andre etniske bakgrunnene i forhold til det å være etnisk norsk. I blokk 3 er variabelen inntekt lagt til. OR for utdanning har nå steget til 1,181 igjen. For mors etniske bakgrunn ligger OR nesten på det samme tallet og for mors inntekt viser OR 1, som vil si at det er lik sannsynlighet for mødre innenfor alle verdiene å føle stor grad av foreldremedvirkning. B for utdanning viser et litt høyere tall idet inntekt blir lagt til, og fortegnet er fortsatt positivt. B for inntekt viser 0, og dermed ser det ut som om inntekt ikke er med på å påvirke mødres følelse av medvirkning. Ingen av fortegnene har forandret seg etter at inntekt har blitt lagt til. I blokk 4 er variabelen alder lagt til og nå er alle variablene med. For hvert trinn med høyere utdanning og alder øker sannsynligheten for at mødre opplever foreldremedvirkning, mens det er mer sannsynlig at du føler stor grad av foreldremedvirkning dersom du er etnisk norsk enn dersom du er fra et annet land. Når det gjelder inntekt er det ingen forskjell i medvirkning ut i fra hva slags verdi moren ligger på.

Det kan være at denne variabelen samsvarer for mye med utdanning. Jeg testet derfor korrelasjonen mellom mors utdanning og mors inntekt i dette datasettet i SPSS og korrelasjonen var positiv og statistisk signifikant. Tabell 9 viser at ingen av funnene er statistisk signifikante på 0,05-nivå. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Funnene viser altså at opplevelsen av grad av foreldremedvirkning kan ha en sammenheng med mødres kapital. Har foreldremedvirkning noe å gjøre med hvem foreldrene har mest kontakt med i barnehagen? For å teste styrken på min andre hypotese har jeg sett på sammenhengen mellom foreldre som opplever stor grad av foreldremedvirkning og hvem de har som hovedkontakt i barnehagen. Av de 19 foreldrene som har best kontakt med styrer i barnehagen, opplever 1 forelder ingen grad av medvirkning, 4 foreldre i noen grad medvirkning mens 14 av foreldrene opplever foreldremedvirkning i stor grad. Av de 93 foreldrene som har førskolelærer eller avdelingsleder som hovedkontakt, opplever 9 foreldre ingen grad av medvirkning, 23 foreldre opplever noen grad av medvirkning mens 61 opplever stor grad av foreldremedvirkning. Av de 80 foreldrene som har spesialpedagog som sin hovedkontakt er det 1 forelder som ikke opplever foreldremedvirkning, 14 som opplever foreldremedvirkning i noen grad og 65 foreldre som opplever foreldremedvirkning i stor grad. Tendensen er altså at de fleste opplever stor grad av foreldremedvirkning, men dette er også tilfellet for foreldrene som har svart at deres hovedkontakt er assistenter eller at det varierer hvem de har best kontakt med. Av de 223 foreldrene som har svart at de i stor grad opplever foreldremedvirkning, har størst del svart at de har best kontakt med førskolelærer, avdelingsleder eller spesialpedagog. Det ser ikke ut som om det i dette utvalget er noen sammenheng mellom variablene som handler om kapital og hvem foreldrene har mest kontakt med i barnehagen. Dette kan være fordi det ikke har noen betydning, men det også være fordi utvalget som denne oppgaven er bygd på er for lite til at det viser noen sammenheng.

7. Diskusjon

I dette kapitlet skal jeg diskutere mine funn og hvordan de ser ut i forhold til dagens lovgivning, den tidligere forskningen, og teorien jeg har benyttet meg av. Lovgivningen vil også bli diskutert ut i fra tidligere forskning, jeg vil undersøke hvor stort gapet er mellom regjeringens mål og dagens realitet. Hva mine funn forteller i forhold til offentlige utredninger og tidligere forskning, og om disse funnene kan forklares ut i fra foreldres kapital vil bli diskutert. Etter dette vil jeg diskutere kvaliteten av offentlige utredninger, som vil si om det foreligger tilstrekkelig med lover og bestemmelser som omhandler de temaene jeg tar opp og om disse lovene og bestemmelsene er oversiktlige og i det hele tatt gode nok. Videre vil jeg

diskutere om kunnskapsoversikten som finnes i dag inneholder den tidligere forskningen den burde, eller om det bør foreligge mer. Den sosiologiske teorien om kapital jeg har benyttet meg av i denne oppgaven skal være med på å forklare funnene mine, og jeg vil både diskutere om den er god nok til dette formålet, og om den kan brukes som en universell teori. Til slutt vil jeg se på oppgavens kvalitet. Til dette benytter jeg meg av begrepene validitet, reliabilitet og generalisering. Jeg starter med noen generelle tanker om dagens barnehagehverdag for barn med nedsatt funksjonsevne som jeg har gjort meg opp mens jeg har jobbet med denne oppgaven. Jeg vil også sammenligne bildet av norske barnehager med barnehagen i de øvrige nordiske landene. For at funnene mine skal ha noe å bli diskutert på bakgrunn av, har jeg i denne oppgaven prøvd å gjøre meg kjent med og å skape en oversikt over den norske barnehagens historiske utvikling og hvordan den ser ut i dag. Spørsmål som har dukket opp underveis i skriveprosessen kan lettere forstås og drøftes dersom denne bakgrunnen er gjort rede for. Riktig nok handler hypotesene mine om foreldremedvirkning, men jeg mener at det også er relevant å diskutere noen av de øvrige spørsmålene om barnehagehverdagen og jeg vil derfor starte med dette.

7.1 Hvordan er barnehagehverdagen for et barn med nedsatt funksjonsevne?

FNs barnekonvensjon tillater ingen form for diskriminering, og Barnehageloven krever hensyn til barnets alder, bakgrunn og funksjonsnivå. Selv om det heter barnehage for alle i Norge, er det fortsatt noe som mangler for at barn med nedsatt funksjonsevne får akkurat den opplæringen de trenger (Kunnskapsdepartementet 2008). Det er så mange forskjellige barn, og det er en stor utfordring at alle barn med og uten nedsatt funksjonsevne individuelt skal få tilpasset opplæring. Noen har større behov for hjelp enn andre og barn med nedsatt funksjonsevne har i følge opplæringsloven rett på spesialpedagogisk hjelp. Dersom det er barnehagen som oppdager et tilfelle hvor de mener det er behov for spesialpedagogisk hjelp, kontakter de foreldrene for en samtale. Dersom de er usikre, kan de kontakte pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) for råd, selv før de kontakter foreldrene (Kunnskapsdepartementet 2008). Det kan være ubehagelig for både ansatte og foreldre dersom en usikker ansatt forteller at barnet kanskje har en funksjonsnedsettelse. I tillegg til spesialpedagogisk hjelp, har barn også rett på medvirkning og medbestemmelse i følge barnehageloven. Barn har mange forskjellige uttrykksmåter og det kan være en ekstra utfordring å tolke barn med nedsatt funksjonsevne. Av og til må man observere i stedet for å snakke sammen, og noen må lære seg tegnspråk (Kunnskapsdepartementet 2008). Rettigheten er for alle, men spørsmål om hvordan barnehagebarn skal være med å påvirke sin barnehagehverdag kan ha mange forskjellige svar. Også her kan svaret være avhengig av faktorer som alder, kjønn og grad av

funksjonsnedsettelse. Videre er det rettigheter som gratisprinsipp, skyss og utsatt skolestart, barna med nedsatt funksjonsevne har krav på i barnehagen. Skal de for eksempel lære tegnspråk, skal ikke foreldre betale for det (Kunnskapsdepartementet 2008). Dette kan gi gode muligheter for familier uavhengig av deres økonomiske status, og kan være med på å forebygge sosial ulikhet. Hva er det som gjør at foreldre tar det for gitt at det beste alternativet er å sende barna sine i barnehagen? For noen er barnehagen det eneste stedet hvor foreldre føler de får de riktige tilbudene til barna sine, men for de fleste er det ikke tvil om at barnet deres skal gå i barnehage. Et av argumentene for at barn med nedsatt funksjonsevne har mer nytte enn andre barn av å gå i barnehage, er at de da blir sikret å få hjelpen og treningen de trenger (NOU 2012). Det eksisterer en usikkerhet blant foreldre om barn har de samme rettighetene når de ikke går i barnehagen, og flere foreldre har i kvalitative undersøkelser fortalt om slik fortvilelse (Tøssebro og Lundeby 2006). Disse reglene burde bli tydeligere forklart til nye foreldre, og i de situasjonene hvor foreldre kun sender barnet sitt i barnehagen fordi de trenger ekstra hjelpetilbud, kan foreldre føle at de taper tid som de kunne ha hatt sammen med barnet. Barn som ikke går i barnehage har fortsatt krav på hjelp på lik linje med barn som går i barnehagen, men det er langt flere argumenter for at barn bør gå i barnehage enn at de der mottar hjelpetilbud. De barna som ikke går i barnehagen mister det mangfoldet som en barnehage kan tilby. Det er så mange forskjellige barn og voksne i en barnehage og ingen dag blir lik. Det kan være en sannhet i at det er lettere å få hjelp når barnet går i barnehagen selv om det i utgangspunktet ikke skal være slik. Tøssebro og Lundeby (2006) understreker viktigheten av at foreldre til et barn med nedsatt funksjonsevne mottar tilstrekkelig med informasjon, og med et barn i barnehage vil foreldre flest ha en dagligdags samtale med de ansatte. Det er allikevel mange foreldre som har klaget på tildeling av spesiell hjelp i barnehagen og grunnene til klagen er ofte mangel på informasjon om hjelpeordninger. I en undersøkelse av Tøssebro og Lundeby (2006) svarer hele 96 prosent av foreldrene til barn med nedsatt funksjonsevne at de mottar det tilbudet de ønsker, men at det er prosessen som skal til for å oppnå disse tilbudene som de ikke er fornøyd med. Det er ingen lovfestede bestemmelser når det gjelder IOP i barnehage, fordi barn ikke har krav på det før de begynner på skolen. Dersom foreldre har dårlig erfaring med prosessene som skal til for å oppnå mindre omfattende tilbud, kan dette være en av grunnene til at ikke flere foreldre ber om å få utredet IOP til barnet sitt. I forhold til for barn i skolealder, er det for barnehagebarn lite informasjon om IOP, men det er et stort potensiale i barnehagen som en integrerende samfunnsinstitusjon for barn med nedsatt funksjonsevne, og det er viktig å finne ut hva som kan være med på å utnytte dette potensialet enda bedre. De som ikke har barna sine i barnehage, har i en undersøkelse begrunnet dette både med at barnehagene overstimulerer barna, verdien av å

som foreldre få være sammen med barna sine hele dagen og med økonomiske årsaker (Borg m.fl. 2008). Ni av ti barn tilhører barnehagen i Norge i dag (Kunnskapsdepartementet 2013), men en stor del av barna som ikke tilhører barnehagen i dag er barn av foreldre med annen etnisk bakgrunn enn norsk (St.meld Nr 41 2008-2009). At barnehager overstimulerer barna kan bety for foreldre med andre verdier enn barnehagen selv, og særlig da foreldre med annen etnisk bakgrunn enn norsk, at de frykter at barnet skal utvikle seg i en retning som ikke samsvarer med hjemmet. Dette skal ikke forekomme, barnehagen skal hele tiden kommunisere med barnets hjem og i samsvar med hjemmet være med på barnets utvikling (Kunnskapsdepartementet 2008). Det er ikke sikkert foreldrene som har svart dette kjenner til disse retningslinjene og dersom foreldrene har en annen etnisk bakgrunn eller hører til en annen religion enn det som er dominerende i barnehagen er de sannsynligvis redde for at påvirkningen fra de ansatte og de andre barna skal påvirke for mye. Det er viktig å holde på sine verdier og at barnet ikke mister sin opprinnelige kultur, men familier som er bosatt i Norge og skal bo her resten av livet bør sende barnet sitt i barnehage ihvertfall noen ganger i uken slik at barnet får utviklet norske normer og regler i tillegg til å ha sine egne. Å høre til flere kulturer kan bli en ressurs for barnet senere i livet, bare det å lære seg språket fra barnet er ungt kan være med på å gjøre læring senere i livet enklere for barnet. Et annet argument er at dersom foreldre sender barnet sitt i barnehagen åpner det seg opp nye muligheter for foreldre å utvide sitt sosiale nettverk. Her kan de komme i kontakt med barnehagepersonalet og andre foreldre. I slike nettverk kan de alle lære av hverandre og fungere som ressurser for hverandres utvikling som personer. Barnets funksjonsevne må selvsagt bli tatt hensyn til her, det kan jo være barnet har en funksjonsnedsettelse som gjør at barnet ikke har noe som helst utbytte av å gå i barnehagen i det hele tatt.

I funnene fra analysene jeg har gjort av data er barna i barnehagen i gjennomsnitt 33,88 timer i barnehagen hver uke. Dette vil si nesten 7 timer hver dag fra mandag til fredag. Barn trenger også mye søvn, så dersom barnet er i barnehagen store deler av dagen og sover store deler av tiden hjemme, kan foreldrene føle at de får for lite tid sammen med barnet sitt. For foreldre fra andre kulturer kan det virke meningsløst å sende barnet sitt bort så store deler av dagen, og dette kan også gjelde for en hjemmeværende mor eller far. Hjemmeværende foreldre kan føle at fordi de er hjemme hele dagen, kan de bli oppfattet som dårlige foreldre dersom de sender bort barnet sitt i barnehagen, men her er det også viktig å ta hensyn til hva som er best for barnet. Tid sammen med foreldrene er noe av det viktigste i et barns liv, men det er også viktig med påvirkning utenfra og nye impulser i hverdagen. Å kutte ut tid sammen med foreldre til fordel for å gå i barnehage er ingen god idé, men å få tid til begge deler vil ofte gi

et barn fler mennesker rundt seg til å stole på som kan bidra til en fullverdig oppvekst. Tidligere var det større gap mellom foreldre med høy og lav inntekt når det gjelder å sende barna sine i barnehagen, hvor barn av foreldre med høy inntekt oftere tilhørte barnehagen. I dag er dette jevnet mer ut, men det er fortsatt forskjeller. En av hovedgrunnene til utjevningen er at foreldrebetaling nå har fått en maksimumsgrense som har redusert prisen for å sende barnet i barnehage (Kunnskapsdepartementet 2013). Dersom barnet ikke går i barnehagen, skal foreldrene eller den av foreldrene som barnet bor hos i følge Kontantstøtteloven (1998) motta kontantstøtte. Frem til 2012 mottok foreldrene kontantstøtte frem til og med den måneden før barnet fylte tre år, men fra 1. august 2012 ble loven endret slik at nå mottas kontantstøtte frem til og med måneden før barnet fyller to år. At kontantstøtten ble redusert kan være med på å få flere foreldre til å sende barnet sitt i barnehagen. Foreldrene mottar 3303 kroner i måneden dersom barnet ikke har barnehageplass i det hele tatt, men det finnes også kontaktstøtteløsninger hvor barnet mottar støtte men i tillegg får noen timer i uken i barnehagen. Dette kan både være en løsning både for foreldre som understreker verdien av å være hjemme med barnet, og for foreldre som av økonomiske grunner ikke sender barnet sitt i barnehagen. Om man bør ha barnet sitt i barnehagen eller ikke kan nok diskuteres ut i fra mange forskjellige situasjoner og synspunkter, og jeg har ikke tenkt å komme med noe endelig svar på dette, men jeg mener det er viktig å vite litt om hvorfor ikke alle tar det for gitt at barnet skal gå i barnehagen.

For å få mest ut av et barnehageopphold bør det eksistere et godt samarbeid mellom foreldre og barnehagepersonalet. Noe av det som bør være på plass for at barn med nedsatt funksjonsevne skal ha nytte av barnehageplassen sin er at personalet i barnehagen kjenner til barnets muligheter og begrensninger. Det er viktig at alle barn blir behandlet på en riktig måte, en måte som ikke er skadelig, men heller oppløftende for barnet. Konsekvensene av hvordan hverdagen i barnehagen blir lagt opp kan være større for utviklingen til et barn med nedsatt funksjonsevne enn for et barn uten. At alle barn skal ha like muligheter, medfører at barn som trenger ekstra hjelp og oppmerksomhet skal få denne hjelpen og oppmerksomheten, men dagene i en barnehage går fort, og det er lett å glemme at alt som foregår rundt barna er med på å påvirke hvordan de utvikler seg. Personalet som omgås barnet bør vite hva som skal til for å hjelpe hvert og ett barn i barnehagen til maksimal utvikling, og dette kan være vanskelig uten foreldrenes hjelp. Det er mange barn å ta vare på i en barnehage, og det er ikke slik at det er en ansatt til hvert barn. Det kan forekomme at barnehagepersonalet ser barna under ett, og at alle barna faller inn under en og samme generelle utviklingsplan. Når en barnehage har noen gitte retningslinjer, kan det være vanskelig for de ansatte å vite når unntak

og tillegg bør gjøres. I tillegg kan personalet fokusere på og kjenne til helt andre verdier ved barnet enn hva foreldre fokuserer på. Ofte har barnehageansatte mer kunnskap om det som gjelder barns pedagogiske utvikling. I utvalget som har besvart spørreskjemaet som denne oppgaven er basert på, har 60,5 prosent av de som er ansatt i barnehagene en utdanning innen førskolelærer eller pedagogikk. Når personer er godt utdannet, kan deres fokus være for mye på å ha et pedagogisk riktig syn på barnets utvikling, og derfor kan det være vanskelig å se at ikke alle barna har nytte av de samme pedagogisk riktige hjelpetilbudene. Her kan foreldrene være med på å gjøre det lettere for barnehagepersonalet ved å komme med sine erfaringer om hvordan de løser situasjoner og problemer som oppstår i tiden utenfor barnehagen. Disse erfaringene kan være forskjellig fra familie til familie

I barnehagen skal det i tillegg til lek og omsorg være fokus på læring og et inkluderende fellesskap med like god kvalitet og like muligheter for alle barn. Ut i fra svarene som denne undersøkelsen har gitt, er det ikke alle foreldre som føler at dette er godt nok, og når det i tillegg har blitt funnet ut at foreldre ofte har inntrykk av at barnet har det bedre i barnehagen enn slik det er i realiteten, bør noe gjøres. 54 av foreldrene fra spørreundersøkelsen som er benyttet i denne oppgaven sier seg uenig i at barnet trives godt i barnehagen, mens 10 av barnehageansatte svarer det samme. For det første er det flere foreldre enn barnehageansatte som ikke er enig i at barnet trives godt i barnehagen, og for det andre er det for mange foreldre som mener at barnet ikke trives godt. Dette vil si at antallet barn som ikke trives kan være større enn det som kommer frem av denne undersøkelsen. Alle barn skal føle trygghet, inkludering og trivsel i hverdagen og når barnehagen er en så stor del av et barns liv som den er i dag, bør alle foreldre kunne si seg enige i at barnet trives godt. Hvorfor det er forskjeller i svarene som foreldre og barnehageansatte avgir er vanskelig å si noe om, men det hadde vært spennende å forske videre på dette ved en senere anledning. Barnehagepersonalet er tilstede i barnehagen og er rundt barnet mens barnet er i barnehagen, og foreldre er sammen med barna i tiden utenfor barnehagen. Foreldre flest kjenner nok til barnet sitt bedre enn hva en ansatt i barnehagen gjør, og det har ikke blitt stilt noe krav til at den ansatte som har besvart spørreskjemaet har hovedansvaret for barnet i barnehagen (Ytterhus og Lundeby 2009). Hele 19,7 prosent av de som har besvart spørreskjemaet for barnehagepersonalet kan være assistenter eller lignende og for å jobbe som assistent i barnehage er ikke relevant utdanning et krav. Det er tenkelig at assistentene som har besvart dette spørreskjemaet ikke har et eget hovedansvar for noen av barna, men kun har fått i oppgave å besvare spørreskjemaet selv om. En assistent vet kanskje ikke like godt hvordan alle barna trives i barnehagen, men uavhengig av hvem som har besvart spørreskjemaet for barnehagepersonalet kan det også være at de har

svart som de har gjort for ikke å sette barnehagen i et dårlig lys. Svarene er riktignok anonyme, men mennesker kan ha en tendens til å svare det de vil at andre skal høre eller det som er sosialt akseptert. Foreldre vil vel gjerne at barnet deres skal trives i barnehage, men jeg tror ikke de ville skrevet at barnet deres trives dersom barnet ikke trives. Det kan der hvor foreldre gir uttrykk for at barna deres trives bedre enn de gjør heller kanskje forklares med at at barna ikke bestandig ønsker å fortelle foreldrene at de ikke trives i barnehagen. Det at alle barn har krav på barnehageplass ser ut til å fungere i praksis og i denne oppgaven har alle barna fått barnehageplass så derfor er ikke dette noe som vil bli videre diskutert, men kvaliteten er ikke like god i alle barnehager.

Uansett hva som er best for barnet i barnehagen ser det ut til at den beste løsningen er at både personalet og foreldrene samarbeider og deler sine erfaringer med hverandre for å komme frem til de tilbudene og planene som passer best. Det er lovfestet at alle barnehager skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Barn som mottar spesialundervisning i skolepliktig alder har i følge opplæringsloven krav på IOP, men dette er ikke lovfestet når det gjelder barn i barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2008). Om det bør bli lovfestet kan diskuteres. De planene som blir utredet i dag er utredet fordi noen, enten det er personalet, foreldrene eller noen andre har hatt et ønske om en IOP skal bli utredet for barnet. Det virker som om det er en stor fordel å ha alle tilbud samlet i en plan i de barnehagene som har tatt seg god tid til å gjennomføre planene og følge dem opp, men dersom det skal bli en «tvang», kan konsekvensene være at flere dårlige planer blir utredet bare for å ha noe å vise frem. Det er ikke alle planene som blir fulgt opp i dag engang, og det kan være det blir enda færre av de påbudte planene som bare blir liggende. 64 prosent av barnehagepersonalet forteller at IOP blir fulgt opp, mens kun 41,6 prosent av foreldrene forteller det samme. Det er dumt å bruke så mye tid og ressurser på noe som ikke blir brukt. På den andre siden kan det være at både barnehagepersonalet og foreldrene ville tatt planen mer på alvor og verdsette hensikten med planen dersom den var lovfestet.

Det er mer tidligere forskning å finne når det gjelder IOP i grunnskolen enn i barnehagen, men når det gjelder erfaringer og konsekvenser av bruken, er det generelt lite forskning som foreligger. Denne planen kan være avgjørende for hvordan barnets voksne liv blir, og bør være en sentral del av flere barns barnehagehverdag. Jeg mener også at det absolutt bør forskes mye mer på hvordan IOP påvirker utviklingen til barn med spesielle behov. Noen barn trenger større individuell tilpasning enn andre, og dette bør planlegges, dokumenteres og oppdateres etterhvert som barnet utvikler seg. Barnehagepersonalets intensjoner med en IOP

kan være individuell, hvor noen virkelig går inn for at dette tiltaket skal være med på å kvalitetssikre barns utvikling mens andre bruker planen for å ha dokumentasjonen liggende. Det å utvikle en plan bare for å kunne vise til papirene er å utvikle planen på et feil grunnlag, og dette er bortkastet tid. Dersom forskning om at IOP virkelig fungerer utviklende for barna ble fremlagt kunne dette vært med på å motivere barnehagepersonalet til å ta planen på alvor. Hva er det egentlige målet med IOP? En IOP bør ta hensyn til barnets sterke og svake sider, og til deres behov. Den bør samle sammen alle bitene ved barnets tjenestetilbud slik at kommunikasjon mellom barns forskjellige hjelpende instanser kan bli bedre og for å få hverdagen til å gå rundt. Når planen først er utredet bør den bli tatt frem og brukes. Et mål i barnehagene bør være, i samarbeid med foreldre og hjelpeinstanser som er i kontakt med barnet, å samle barnets individuelle tjenester i en plan. Disse tjenestene sammen med en oversikt over hvordan barnehagehverdagen skal være for barnet kan være med på å spare tid og krefter både hos foreldre, barnehagepersonalet og barnet selv. I denne undersøkelsen har 211 av barna IOP, noe som tilsvarer 80,5 prosent av respondentene. Det er 65 barn som ikke benytter seg av en slik plan, og 6 av foreldrene svarer at de ikke vet om de har IOP. 45 respondenter har ikke svart på spørsmålet, og de to siste kategoriene betyr sannsynligvis at barnet ikke har IOP, fordi foreldrene skal være en del av planleggingen og utformingen av planen. En barnehage skal ikke opprette IOP uten foreldres medvirkning, og dersom foreldre ikke vet om barnet har en slik plan kan det til og med være de ikke vet hva det går ut på i det hele tatt. I forhold til norske barnehager kan det se ut som at svenske og finske barnehager har litt strengere retningslinjer når det gjelder tilbud til barn med nedsatt funksjonsevne, mens den danske barnehagen ser ut til å være på den slappere siden, men igjen er dette vanskelig å uttale seg om fordi det finnes så lite tidligere forskning på temaet og jeg har ingen erfaring med barnehagen i disse landene. Kun 50 prosent av ettåringene i Sverige går i barnehagen, noe som betyr at barn nå starter tidligere i Norge. I Sverige er det for få ansatte i forhold til forespørsel og behov. Ikke alle barn har fått diagnosen de trenger for å få støtte eller spesialhjelp. Individuell utveklingsplan (IUP) har vært obligatorisk i den svenske grunnskolen fra og med 1. januar 2006. Det er ikke obligatorisk i førskolen (som tilsvarer norsk barnehage), men fra slutten av 1990-tallet har det blitt mer vanlig. De siste årene har bruk av IUP i førskolen økt fra å bli brukt i 10 prosent til 48 prosent av kommunene i Sverige, men det benyttes bare ved behov og om foreldre eller foresatte ønsker det. I Sverige er det viktig at det er fokus på de ferdighetene som kreves for at barn skal fungere i dagens samfunn. Jeg har inntrykk av at de er litt flinkere og strammere i Finland enn i Norge. Dersom barn i sitt nest siste eller siste barnehageår og har behov for det vil det bli utarbeidet IOP for dem. I Norge er ikke dette gitt. Når det gjelder IOP i grunnskolen forteller Opplæringsloven at alle

elever har rett til tilpasset opplæring, og de elevene som ikke får fullt utbytte av vanlig undervisning har rett til spesialundervisning. De elevene som får spesialundervisning har igjen rett til IOP for å kvalitetssikre denne spesialundervisningen (Kunnskapsdepartementet 2009). Effekten av IOP i grunnskolen er vanskelig å si noe om, fordi det foreligger så lite kunnskapsoversikt på dette temaet. Jeg tror effekten er positiv, og håper dette blir mer forsket på i fremtiden.

7.2 Er mødre med på å bestemme?

Hittil har jeg diskutert litt generelt om barnehagehverdagen i Norge og IOP i barnehagen. Hovedhensikten med denne oppgaven er å prøve å besvare hva som kjennetegner foreldre som føler at de i stor grad har innflytelse på sitt barns tilbud i barnehagen og også hva som kjennetegner de foreldrene som ikke føler at de er med på dette. Jeg vil også se på om det finnes et mønster mellom grad av foreldremedvirkning og hvem i barnehagen foreldrene har best kontakt med. For å finne ut hva som kjennetegner de som er med på å bestemme, vil jeg først drøfte om det faktisk er slik at mødre føler høy grad av medvirkning i barnehagen. Deretter vil jeg diskutere hvordan mødres kapital kan være med på å påvirke foreldremedvirkningen. Fra det benyttede spørreskjemaet, mener barnehagepersonalet i 71,4 prosent av tilfellene at foreldres synspunkter og erfaringer er tatt hensyn til i utformingen av tilbud som gjelder deres barn. På samme spørsmål svarer 54,9 prosent av foreldrene i utvalget at de føler at de i stor grad er med på å bestemme hva som skal foregå i barnehagen. Dette er bare litt over halvparten av de som har besvart spørsmålet og det er for dårlig i forhold til regjeringens mål om alles rett til foreldremedvirkning. Målet er at alle foreldre skal være med på å bestemme. En annen variabel, nummer 36 for foreldrene stiller spørsmål om i hvor stor grad foreldrene er fornøyd med innflytelsen de har, og dermed kan de som svarer at de ikke er fornøyd også mene at de føler at de i for stor grad er med på å medvirke, men jeg tror det er mer sannsynlig at de som ikke er fornøyd med mengden mener at de er med for lite. Det kommer også frem her at barnehagen har et for optimistisk bilde av i hvor stor grad foreldrene er med på å påvirke barnehagehverdagen. Dersom de mener at foreldrene allerede i stor grad er med på å bestemme, legger de nok ikke en stor nok jobb i å få de med til å medvirke enda mer. Dette er derfor et funn som er viktig å få frem, for å vise at det er forskjeller i oppfatningen om hvor bra samarbeidet fungerer. Foreldre med annen etnisk bakgrunn enn norsk kan kanskje gi uttrykk for at de er fornøyd med samarbeidet i barnehagen, men i virkeligheten bare være redd for å være til bry. Dette kan også gjelde andre foreldre, at de gir uttrykk for at de forstår hva barnehagepersonalet snakker om når de bruker fagord, fordi de kan føle det ydmykende å si fra at det er noe de ikke helt forstår. Dette kan igjen bli forstått av

barnehagepersonalet som om foreldrene er likegyldige til hva som skjer, og kan skape misforståelser. Det er mange situasjoner som kan oppstå ved dårlig kommunikasjon og det er vanskelig å si hvor langt barnehagepersonalet strekker seg i hver av barnehagene for å få foreldrene til å være med på å bestemme. En annen grunn til at foreldre og barnehagepersonalet svarer forskjellig på spørsmålene om foreldremedvirkning, kan være at de har forskjellige forventninger til hvordan det er å være med på å bestemme. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er både til for å gi veiledning og informasjon, og for å diskutere om barnehagens innhold og oppgaver er gode nok. Et sentralt spørsmål er om det planlagte hverdagsinnholdet og oppgavene blir fulgt i praksis, men for at målene skal utføres må foreldre kjenne til sine rettigheter og forstå nytten av rettighetene. Denne rammeplanen bør bli snakket mer om og ved flere anledninger bli bragt frem i lyset i de daglige samtalene barnehagepersonalet har med barnas foreldre. Barnehager med barn av foreldre som ikke snakker norsk bør gjøre en ekstra innsats ved at de sørger for at foreldrene har noen som kan oversette de delene av rammeplanen som gjelder dem og som er viktig at foreldrene kjenner til, eller selv ta på seg ansvaret for at rammeplanen blir oversatt til et språk som foreldrene forstår. At foreldrene ser at personalet gjør en innsats for å inkludere dem kan føre til at de tør å prøve hardere å få frem sine meninger. Når noen strekker ut en hånd og viser at de vil samarbeide og kommunisere, kan det bli mindre skummelt å henvende seg tilbake.

Det er ikke i alle tilfellene i denne spørreundersøkelsen at både foreldrene og barnehagepersonalet til det samme barnet har besvart og sendt tilbake spørreskjemaet, og derfor er det noen situasjoner hvor kun barnets foreldre eller kun barnehagepersonalet i barnehagen hvor barnet tilhører har svart, men forskjellen er uansett stor mellom foreldre og barnehagepersonalet på besvarelsen på dette spørsmålet. Det kan være mange grunner til at noen foreldre ikke er med på å medvirke og tidligere forskning forteller også at ikke alle foreldre har interesse av å være med på å bestemme. Hvorfor de ikke har interesse av dette, kan enten skyldes at de ikke er klar over retten de har til å bestemme, eller så kan de føle at barnehagen gjør god nok jobb i seg selv. Det er kun 223 av 330 av foreldrene som mener de er med på å delta mye, men hele 273 av 312 foreldre sier de er tilfreds med mengden deltakelse. Det kan bety at det i dette utvalget også finnes foreldre som er fornøyd med ikke å delta. Det er altså snakk om 50 flere foreldre som sier at de er fornøyd enn det er foreldre som sier at de er med på å delta mye. For å få innsikt i hva som skjer med sitt barn i barnehagen bør alle foreldre vise interesse, og det bør være barnehagepersonalets hovedansvar å motivere foreldre til å være med på å hjelpe. En idé er at bestemmelsene om rett til foreldremedvirkning gjøres om til at foreldre i tillegg til å ha rettigheten, også har et ansvar til å være med på å påvirke

hva som skal foregå i barnehagen. I tillegg kan innføring av lovfestet rett til IOP i barnehagen øke medvirkningen fordi her kreves det at foreldre er med på å utforme planen. Det er mye å ta tak i, og det kan være vanskelig å vite det er best å begynne for å skape forbedringer. Et sted som kan være aktuelt å starte er at alle barnehageansatte går ordentlig inn for å viderefremme av informasjonen som står skrevet i rammeplanen og temaheftet (Kunnskapsdepartementet 2009). Det er ikke alle foreldre som er klar over denne planen, og det hadde vært spennende å se på hvor godt utvalget av foreldre i spørreskjemaet som denne oppgaven er hentet fra kjenner til planen. Dessverre var det ingen spørsmål om dette i spørreskjemaet. De ansatte i barnehagen burde hatt et strengere ansvar for å fortelle om rammeplanen, ikke bare på foreldremøter, men de bør også diskutere planens innhold i dagligdagse samtaler med foreldrene som kommer for å hente barnet sitt. De fleste barnehagene har skriftlige regler på rutiner som sier at de skal informere nye foreldre om planen (Kunnskapsdepartementet 2009), men det er fortsatt ikke alle foreldre som kjenner til den. Når nye foreldre skal sende barnet sitt i barnehagen, kan det være mye ny informasjon og mange nye inntrykk som skal synke inn, og dermed er det ikke sikkert at å få informasjon om rammeplanen kun en gang holder. Det kan være ekstra godt for foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne å være klar over at de har en denne planen å forholde seg til dersom det er noe som er uklart for dem. Ofte hjelper det ikke at barnehagepersonalet kun nevner rammeplanen, den bør fortelles om og forklares viktigheten av. I rammeplanen står det skrevet ned at all dokumentasjon om barnets utvikling skal skje i samarbeid med foreldre. Det er viktig at barnehagen har denne overordnede generelle planen å forholde seg til. På denne måten skal barnehagene over hele landet utføre de samme tiltakene for at barna skal ha det bra og få den opplæringen og utviklingen de trenger, men kun å følge rammeplanens generelle bestemmelser er ikke godt nok i seg selv. Det finnes mange barn som trenger ekstra, individuelle tilbud og oppfølging av utviklingen sin og det er her IOP kan hjelpe. Utviklingen av IOP skal også skje i samarbeid med barnets foreldre.

Foreldremedvirkning er lovfestet i Barnehageloven og Opplæringsloven, men i sistnevnte gjelder reglene bare for foreldrene til barn i skolepliktig alder. Det kommer klart og tydelig frem av barnehageloven at både barn og foreldre skal være med på å bestemme barnas barnehagehverdag. Når barna ikke kan snakke for seg selv, kan brukermidvirkningen bli utført via foreldremedvirkning. Dette er bra, fordi foreldre kan være flinkere til å ordlegge seg og til å stå på sitt enn et barn ville vært. På den andre siden har foreldre en tendens til i større grad enn det barnet selv gir uttrykk for, å vurdere barnets barnehagetilværelse som bra. At foreldre tror barnet deres trives bedre enn de egentlig gjør, kan være et resultat av dårlig

kommunikasjon mellom voksne og barn. Dette er igjen en av hovedgrunnene til at noen barn mistrives i barnehagen, at voksne ikke støtter dem, kjefter på dem eller har dårlig tid (Kunnskapsdepartementet 2009). 330 av de 340 barnehagepersonalet som i spørreundersøkelsen jeg har benyttet meg av har svart på om barnet trives godt i barnehagen, har sagt seg svært enig i at barnet trives godt og 260 av 341 sier seg svært enig i at barnet er en naturlig del av fellesskapet i barnehagen. 279 av 333 foreldre er svært enig i at barnet trives godt i barnehagen, men undersøkelsen stiller ingen spørsmål til hvordan barna selv sier at de har det. Det kan være avgjørende å være klar over tendensen foreldre har til å tro at barnet sitt trives bedre enn det som er realiteten, både for foreldre og for barnehagepersonalet. Selv om foreldrene står for det meste av medvirkningen, er det viktig å lytte til barnet. Alle barnehager skal ha et foreldreråd som alle foreldrene til barnehagebarna skal delta i. Her skal de sammen fremme et godt miljø og godt samarbeid. Det skal også eksistere et samarbeidsutvalg hvor det skal være like mange representanter av foreldre som et er barnehagepersonalet. Hovedoppgavene i utvalget er rådgivning og å skape kontakt. Spørreundersøkelsen stiller ingen konkrete spørsmål om foreldreråd eller samarbeidsutvalg, men på spørsmålet om foreldre deltar i en samarbeidsgruppe eller en ansvarsgruppe svarer 270 av 329 foreldre ja. Dette er langt fra alle foreldre, og dersom spørreskjemaet hadde hatt et større utvalg hadde det nok sett enda dårligere ut. Når målet er at alle foreldre skal være med på å påvirke, og det påpekes at et godt samarbeid mellom hjem og barnehage er for det beste for barn med nedsatt funksjonsevne, er det vanskelig å tro at noen foreldre med vilje lar være å delta. Jeg tror det oftere kan være på grunn av mangel på informasjon om rettigheter og muligheter og dårlig kommunikasjon mellom foreldre og barnehagepersonalet som kan være grunnen. I tillegg til å ha et barn med nedsatt funksjonsevne, har jo foreldre også et liv de skal leve, og hverdagen er nok hektisk for mange. Å sette seg ned for å finne ut hva slags rettigheter man har som forelder til et barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen blir nok nedprioritert i mange familier og her er det viktig at barnehagepersonalet viser ansvar og gjentatte ganger forklarer denne informasjonen slik at foreldre forstår hva de har krav på.

I dag er det flere barn enn tidligere som overlever svangerskap, og dette resulterer i flere nye funksjonsnedsettelse enn det har eksistert tidligere. Et av målene i barnehagen er derfor å respektere ulikhet og å motvirke mobbing og rasisme. For å motvirke dette, er det viktig for barnehagen å samarbeide med helsepersonell og med foreldre. Ofte kommer foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne inn i barnehagen for å informere om tilstanden til barnet sitt, men dette blir ikke gjort for barn uten nedsatt funksjonsevne. En idé kunne ha vært at foreldrene til alle barnehagens barn ble bedt om å komme inn i barnehagen for å presentere sitt barn

(Kunnskapsdepartementet 2008). På denne måten ville det ikke blitt gjort forskjell på barna, og det kan være flere foreldre da hadde sett på dette som en god idé fordi det gjelder alle barna og ikke bare deres. Undersøkelser viser at mange foreldre mener at informasjonen om hva barnet deres har krav på ikke er god og oversiktlig nok til at de forstår hva de har krav på (NOU 2009:18). Dette er nok mest rotete for foreldre til barn som mottar tjenester fra mange instanser og aktører, men målet er at oversikten skal være god nok for alle uansett hva slags situasjon de er i og hvor mange instanser de får hjelp fra. Jeg tror at en IOP for hvert barn som kan hjelpe foreldrene å samle alle tjenestene for barnet inn i en plan vil spare både tid og frustrasjon.

Alle foreldrene til barna i barnehagen skal sitte i foreldrerådet, og på den måten blir det skapt en slags likevekt mellom alle, men det er ikke gitt at alle snakker like høyt eller er like komfortable med å fortelle om sine meninger når rådet samles. Ofte er det de samme menneskene som snakker høyest i alle forsamlinger. I samarbeidsutvalget skal det være representert like mange foreldre som barnehagepersonalet og i tillegg til at utvalget skal fungere rådgivende og kontaktskapende, er det også med på å ivareta foreldres rett til medvirkning (Kunnskapsdepartementet 2009). Det hadde vært spennende å vite hvor mange av foreldrene i utvalget i spørreskjemaet jeg benytter meg av som sitter i slike samarbeidsutvalg og hva som kjennetegner dem. Har de høy utdanning, hvor gamle er de? Det kan være forskjellig fra barnehage til barnehage om det er mange eller få foreldre som vil være med på å sitte i disse utvalgene, og om de må konkurrere om plassen.

Det eksisterer også et foreldreutvalg for barnehager (FUB). FUB ble opprettet i 2010, og skal fungere som et foreldreutvalg for barnehagen som tilsvarende det foreldreutvalget som er opprettet for grunnskoleopplæringen. Dette utvalget er et nasjonalt, selvstendig rådgivende organ, og er med på å synliggjøre ressursen foreldre egentlig er for å skape bedre kvalitet i barnehagene. De seks medlemmene og det møtende varamedlemmet i FUB skal være med på å engasjere foreldre gjennom å spre informasjon og veiledning overfor dem. I mine undersøkelser er det ingen spørsmål om FUB, men jeg mener allikevel det er relevant å nevne i denne oppgaven.

Hva skal til for at foreldrene som sitter inne med noe usagt, får sagt det de vil si? Det kan være avgjørende at foreldrene er innforstått med barnehagepersonalets taushetsplikt og at det er lov til å fortelle det de har på hjertet, selv om det de har på hjertet er kritikk. Det er barnehagepersonalets ansvar å invitere foreldrene til medvirkning (Kunnskapsdepartementet 2006b) men som tallene viser, er det ikke godt nok gjennomført. Forståelse av at mennesker

er forskjellige kan føre til et bedre samarbeid. Dersom foreldre kritiserer en løsning som barnehagepersonalet mener at er til barnets beste, må personalet prøve å finne en balanse mellom hva de mener er best for barnet og hva foreldrene vil. Med lovfestet rett til medbestemmelse i barnehagen er det ikke godt nok at kun 54,9 prosent av foreldrene mener at deres syn og erfaringer blir vektlagt under utforming av tilbud som skal gjelde for deres barn. Her burde opp i mot alle foreldrene følt at de fikk sagt det de mente. Det kan være at noen av foreldrene ikke ønsker å dele sine syn og erfaringer, og dette kan forklare noen av foreldrene som mener de ikke blir tatt hensyn til. At nesten 70 prosent av foreldrene svarer at de mener at de deltar passe mye i utforming av tilbud for barna deres kan tyde på at noen er fornøyd med at de ikke i stor grad er med på å påvirke. Her kan det være de mener at barnehagepersonalet som har ansvar for utformingen gjør en god nok jobb.

7.3 Hvordan kan mødres kapital være med på å påvirke foreldremedvirkningen?

I tillegg til at det er mange forskjellige barn i norske barnehager, møter barnehagepersonalet også svært mange forskjellige foreldre. Hvordan man skal møte foreldre som har et barn med nedsatt funksjonsevne er ikke noe som er fast bestemt (Kunnskapsdepartementet 2008). Noen foreldre kan være slitne etter å ha kjempet mange kamper om å få det slik de mener er best for barnet sitt, mens andre kan være preget av at de har fått et barn som krever ekstra tid og oppmerksomhet. Andre foreldre igjen kan være som foreldre til barn uten nedsatt funksjonsevne, og det er vanskelig å vite hvem man møter. De fleste foreldre vil nok uansett foretrekke et godt samarbeid og å føle at de blir hørt og tatt hensyn til. Hittil har jeg funnet ut av at gapet mellom foreldremedvirkning slik målet sier at det skal være og slik det er i praksis er for stort i dagens Norge. Hva som kan være med på å minske dette gapet er vanskelig å si, men dersom noen kjennetegn på foreldrene som ikke føler at de er med på å medvirke kan kartlegges, er dette et sted hvor gapet kan begynne å jobbes med. Før jeg startet å skrive denne oppgaven, dannet jeg meg mange tanker og ideer ut i fra en hypotese om at det eksisterer en positiv sammenheng mellom mors følelse av medvirkning i barnehagen og mors utdanning. Det kan være fort gjort å danne seg ideer om hvorfor fenomener i samfunnet er som de er, og derfor mener Bourdieu (1977) at det er viktig å undersøke empiriske data i tillegg til teori for å danne seg et bilde om hvordan det egentlig er i virkeligheten. En teori kan være et godt verktøy for å hjelpe å forklare fenomener, men han påpeker at en teori i seg selv kan være med på at mennesker tar det for gitt av ting er som de er.

Det er vanskelig å se på en form for kapital for seg selv, fordi de forskjellige formene for kapital påvirker hverandre og i tillegg mener Bourdieu (1984) at menneskers kapital først gir mening i relasjon med andre mennesker og dermed ikke gir mening i seg selv. De språklige kodene en person har internalisert gir først mening i samtale med andre mennesker, og de klærne en person har på seg og bilen vedkommende kjører rundt i gir ikke noen form for sosial status dersom ingen ser på og sammenligner klærne og bilen med sitt eget. Mennesker kan benytte seg av økonomisk kapital for å tilegne seg kulturell kapital, for eksempel gjennom å betale en høyere utdanning. Med høy grad av sosial kapital vil man ofte ha et større nettverk, og et større nettverk av mennesker kan øke sannsynligheten for å gjøre suksess i yrkeslivet. Utdanning kan gi mennesker et bedre grunnlag for å tilegne seg informasjon som er viktig i kommunikasjon med andre mennesker. Å vite hva som er riktig å si til rett tidspunkt kan være en god ressurs når foreldre vil nå frem til barnehagepersonalet med sine erfaringer og meninger. Det som er godtatt eller forventet i en sammenheng kan være avvikende i en annen sammenheng og dersom man ikke har kunnskap om dette kan det være vanskelig å føle seg komfortabel i en ukjent situasjon. Å vite hva som er riktig å si kan også føre til at foreldre har bedre oversikt over hva de har rett på, eller at de vet hvem de skal spørre eller hvor de skal lete etter svar dersom de er usikre på noe.

I Norge er det slik at vi i stor grad har muligheten til selv å velge hvem vi skal omgås med. Vi blir født inn i en familie, men dersom en person foretrekker andre verdier enn det familien har, kan det være enkelt å bryte ut av familien. En mulighet er å gifte seg, og på denne måten kan man stifte ny familie og en annen mulighet er å flytte. Dette er kanskje ikke like enkelt for alle mennesker med minoritetsbakgrunn. I barnehagen er det flere ansatte, og foreldre kan selv til en viss grad bestemme hvem de vil ha mest kontakt med. Noen ønsker kanskje å ha best kontakt med den av de ansatte som har mest kunnskap og innflytelse i barnehagen, altså en slags leder, mens andre velger den de kommer best overens med som person. Valgene om hvem foreldre vil ha i nettverket sitt trenger ikke å komme direkte av at foreldrene har et mål som de jobber mot, men noen av foreldrene er kanskje ubevisst ute etter å ha kontakt med menneskene med mest makt, mens andre kan ha mest kontakt med de ansatte som de kommer best overens med uavhengig av stilling. Noen foreldre kan ha en hovedkontakt, mens andre kan ha litt kontakt med alle. Forklart ut i fra teori om kapital, er det hva slags habitus foreldrene befinner seg i som avgjør hva deres mål er med nettverkene i barnehagen, selv om ikke de selv er bevisst på disse målene. Innenfor barnehagefeltet kan det være kamp om å få tilgang på godene, som vil si de ansattes oppmerksomhet, men ettersom de forskjellige foreldrene befinner seg i forskjellige habituser vil det ikke alltid være at de kjemper om de

samme ansatte. Det er også slik at denne oppgaven har hovedfokus på foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne, og i situasjoner som dette vil det ofte være forhåndsbestemt hvem av de ansatte som skal være mest sammen med barnet. Det er allikevel slik at i oppgavens utvalg svarer foreldrene at de har best kontakt med alt fra barnehagestyrer og assistenter, og dermed er det ikke gitt at foreldrene har best kontakt med den personen som har hovedansvaret for barnet. Jeg vet heller ikke om foreldrene har mest kontakt med den personen de ønsker å ha mest kontakt med, eller om de ikke er fornøyd med sin hovedkontakt.

Det trenger ikke å være slik at mennesker bevisst jobber mot et mål med deres språk og handlinger, men det er ofte gitte mål innenfor hver habitus som mennesker uten å tenke over det gjerne jobber mot. Innenfor et sosialt felt, som i dette tilfellet vil si barnehagearenaen, kan foreldrene bruke sin kapital til å skape gode relasjoner til barnehagepersonalet, som igjen kan føre til at de i større grad gjør seg forstått og får være med på å påvirke barnehagehverdagen. Fordi det er langt flere barn og foreldre i en barnehage enn det er ansatte, kan det å få frem sine meninger være et av målene som foreldre ubevisst jobber for å oppnå innenfor feltet barnehagen. Hva slags forhold som blir utviklet mellom foreldre og barnehageansatte, kan være avhengig av både foreldrenes og de ansattes egenskaper og erfaringer. Hva slags språk de snakker og hva slags sosiale koder de kjenner til er viktig for hvordan de sender og mottar budskap seg i mellom. Ifølge teorien til Bourdieu vil de som tilhører samme habitus forstå hverandre best, men når jeg testet om det i dette utvalget fantes en sammenheng mellom foreldres følelse av medbestemmelse og hvem av barnehagepersonalet de hadde som hovedkontakt i barnehagen kom det ikke frem noe tydelig mønster. Det jeg forventet å finne var at de mødre som hadde høy inntekt, utdanning og alder, og i tillegg hadde norsk etnisk bakgrunn, i større grad ville føle at de var med på foreldremedvirkning enn de mødre som hadde lavere inntekt, utdanning og alder og i tillegg hadde minoritetsspråklig bakgrunn. Hypotesen min stemte overens med resultatene i regresjonsanalysen, men funnene kan ikke generaliseres fordi ingen av funnene er statistisk signifikante. Selv om inntekt ikke ga noe utslag på foreldremedvirkning, er det korrelasjon mellom mødre som har stor inntekt og stor utdanning i dette datasettet, som vil si at jo høyere utdanning en mor har, jo høyere inntekt har hun. Derfor vil det sannsynligvis være slik at mødre som føler større grad av medvirkning også kan ha høyere inntekt. I tillegg forventet jeg å finne at ut de foreldrene med størst grad av foreldremedvirkning, ville være de samme foreldrene som hadde mest kontakt med styrerne, førskolelærerne, lederne eller spesialpedagogene som er ansatt i barnehagene. Slike sammenhenger eksisterte ikke i det utvalget jeg analyserte. Hvor mange som hadde styrerne, lederne eller assistentene som hovedkontakt var jevnt fordelt på alle foreldrene, både de som

føler i ingen grad, i noen grad og i stor grad at de får frem sine erfaringer og meninger i samtale med barnehagepersonalet. I tillegg til at jeg ikke fant noen sammenheng her, eksisterer det også svært lite tidligere forskning på dette temaet.

Det kan være flere forklaringer på at noen foreldre føler de er med på å bestemme hva som foregår i barnehagen mens andre føler at de ikke kommer til ordet. Deres sosiale, kulturelle og økonomiske kapital er eksempler på dette. Jeg skal nå diskutere mine funn som handler om sammenhengen mellom foreldremedvirkning og kapital. Før jeg startet å skrive denne oppgaven var mine to hypoteser at jo høyere grad av kapital mødre har, jo større grad av foreldremedvirkning føler de i barnehagen hvor barnet deres tilhører og at foreldre har best kontakt med barnehageansatte innenfor samme kapital som dem selv. Med foreldremedvirkning mener jeg i denne oppgaven deres følelse av å få være med på å påvirke tilbud og planer som gjelder deres barn. På denne måten ivaretas en viss brukermidvirkning, selv om det ikke er barnet selv som direkte påvirker. For å danne et bilde av mødrene som har besvart spørreskjemaet har jeg valgt å se på deres sosiale, kulturelle og økonomiske bakgrunn. Disse tre variablene utgjør tilsammen mødrenes kapital, og jeg har både sett på denne kapitalen hver for seg og samlet. Nettverk er med på å skape sosial kapital og kan brukes som en ressurs for å nå de målene du har satt deg. Hypotesen min om alder er derfor at foreldremedvirkningen blir lettere og bedre jo eldre du er. Har du en annen etnisk bakgrunn enn norsk, kan det være de sosiale normene og kulturelle verdiene er forskjellige fra slik det er i Norge. Dette kan både være et mål på mors kulturelle og sosiale kapital. Innenfor noen felt kan det være en fordel å snakke minoritetsspråk og ha erfaringer fra andre land, men det er ikke sikkert det er en ressurs som kan brukes like bra innenfor det norske barnehagefeltet. Kulturell bakgrunn har jeg valgt å beskrive ut i fra mødrenes utdanning. Mødrene har her litt forskjellig lengde på utdanningen sin, og de fleste plasseres i kategorien hvor utdanningslengden er inntil fire år ved universitet eller høyskole. Et fåtall av mødrene har kun grunnskoleutdanning, og det skal bli spennende å se om denne gruppen føler de har mindre de skulle ha sagt under utformingen av IOP, slik som hypotesen min sier. For å måle økonomisk kapital, har jeg valgt å bruke variabelen som beskriver mors inntekt. Gjennomsnittsinntekten til mødrene i undersøkelsen er rundt 300.000 kr i året. På forhånd tenkte jeg at høyere inntekt ville føre til større grad av medvirkning. Det er også slik at utdanning og inntekt ofte påvirker hverandre ved at høyere utdanning fører til høyere inntekt, og lavere utdanning fører til lavere inntekt. Alder har jeg tatt med som variabel fordi jo eldre moren er, jo mer livserfaring har hun. Dersom moren er eldre, er det også tenkelig at hun har hatt fler barn som har gått i barnehage og dermed allerede har dannet et nettverk innad i barnehagesystemet.

7.3.1 Utdanning

Tidligere har foreldre med høy utdanning oftere enn foreldre med lav utdanning sendt barna sine i barnehagen allerede fra barnet er rundt ettårsalderen (Ellingsæter og Guldbrandsen 2003), men dette begynner å jevne seg ut i dag. Selv om dette jevner seg ut i dag finnes det fortsatt forskjeller på hvor fornøyde foreldre er med foreldremedvirkning ut i fra hva slags utdanning de har. TNS Gallups undersøkelse fra 2008 viser at foreldre med lav inntekt og utdanning er mindre fornøyd med samarbeidet med barnehagepersonalet enn foreldre med høyere inntekt og utdanning (Kunnskapsdepartementet 2009). Dette ser i følge mine funn ut til å også gjelde foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Tabell 5 viser at det er et fåtall av mødre som har lavere utdanning enn videregående skole, men det er noen. De fleste har videregående utdanning eller til og med fire års utdanning fra høyskole eller universitet. Hypotesen min om utdanning er at jo høyere utdanning mødre har, jo mer føler de at de er med på å bestemme i barnehagen. Dersom jeg deler utdanning i to kategorier, høyere utdanning enn videregående og videregående utdanning eller lavere, har 146 mødre med høyere utdanning enn videregående svart at de i stor grad opplever foreldremedvirkning, mens 75 mødre med videregående utdanning eller lavere føler at de i stor grad opplever foreldremedvirkning. Dette bekrefter at det kan være en positiv sammenheng mellom utdanning og opplevelse av foreldremedvirkning i barnehagen, men sammenhengen er ikke signifikant i følge tabell 9, og kan derfor ikke generaliseres til resten av befolkningen. Barnehagen har som et mål å bidra til å utjevne sosiale forskjeller, og de står for verdiene som finnes i fellesskap og likhet. Utbygging av barnehager og barnehageplass til alle har vært med på vei til å utjevne forskjellene (St.meld. nr. 16 2006-2007), men det er fortsatt mer som skal til for at forskjellene skal jevnes ut. Det holder ikke at barna fysisk tilhører en barnehage, de skal også alle være en naturlig del av den. Når Bourdieu snakker om utdanningssystemet, hevder han at de skoleelevene som har høy grad av kulturell kapital vil forstå kodene som er legitime i utdanningsfeltet, og dermed gjøre det bra (Bourdieu og Passeron 1977). Det er ikke alle barna i barnehagen som kan snakke engang, og det er lavere krav til prestasjoner for barna i barnehagen enn i skolen. Det å ha foreldre med høy kapital allikevel være like bra for barnehagebarna som for elever i skolen.

Gjennom en utdanning kan mennesker oppnå titler som gir dem kulturell kapital. Innenfor feltet «barnehagen» vil det være en god ressurs å ha utdannings-titler som spesialpedagog og førskolelærer. På forhånd forventet jeg at funnene fra analysen skulle vise at foreldre med høyere utdanning skulle ha ansatte med titler som styrer, leder og spesialpedagog som

hovedkontakt, men det ser ikke ut til å spille noen rolle hvor høy utdanning foreldrene har. Det stilles ikke noen spørsmål i spørreskjemaet jeg har brukt om hva slags utdanning foreldrene har, men kun hvor høy utdanningen er. Det kunne være resultatene hadde vært annerledes dersom jeg testet for type utdanning. Innenfor sosialt arbeid vil ikke det samme fagspråket og den samme erfaringen anerkjennes som innenfor realfag, og dermed hadde det vært spennende å teste om de foreldrene med lik faglig utdanningsbakgrunn som barnehagepersonalet hadde bedre kontakt enn foreldre med annen utdanningsbakgrunn.

7.3.2 Etnisk bakgrunn

Både i Norge og internasjonalt har antall barn i barnehagen økt de siste årene (St.meld. Nr 41, 2008-2009), men det er fortsatt noen barn som ikke går i barnehagen. De barna som ikke går i barnehage i dag er først og fremst barn av foreldre med lav utdanning og/eller barn av foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn. Dette er synd, fordi disse barna kan ha et stort utbytte av å gå i barnehage. Som et velferdstilbud er barnehagene i Norge med på å jevne ut sosiale ulikheter og ulikhetene har blitt mindre de siste årene. Forskjeller eksisterer fortsatt, men dette vil regjeringen jevne helt ut (Kunnskapsdepartementet 2013). Det er vanskelig å finne tidligere forskning om minoritetsspråklige barn med nedsatt funksjonsevne, men det finnes litt om barn av foreldre med minoritetsbakgrunn generelt. I 2009 ble det innført lovfestet rett til barnehageplass for alle, og dette har medført økt barnehagebruk når det gjelder alle barn. Ved utgangen av 2011 gikk det 30 500 minoritetsspråklige barn i barnehagen (SSB 2011). Barn med minoritetsspråklig bakgrunn deltar mindre i barnehagen enn barn med etnisk norsk bakgrunn. Det er lite kunnskap om relasjonene mellom etnisk norske og minoritetsbarn i barnehagen, og enda mindre kunnskap om minoritetsbarn med nedsatt funksjonsevne (Borg m.fl. 2008), men det foreligger tidligere forskning som sier at barnehagedeltakelse henger sammen med foreldrenes fødeland (Kunnskapsdepartementet 2009). I følge resultater fra norske barnehageundersøkelser er foreldre med innvandrerbakgrunn de som er minst fornøyd med barnehager generelt (Kunnskapsdepartementet 2013). Det finnes også store forskjeller som har med foreldres etniske bakgrunn å gjøre senere i barnets utdanningsløp (Borg m.fl. 2008). Det er derfor viktig å så tidlig som mulig starte innsatsen for at foreldremedvirkning bedre tilrettelegges for foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn, slik at barna deres føler seg hjemme i barnehagen og som en del av gruppen. Dette kan føre til at barnet raskere lærer seg språket og de kulturelle kodene som skal til for å lykkes i utdanningen. Et godt samarbeid med disse foreldrene kan også føre til at foreldrene ser viktigheten av å lære seg språket og kanskje øve litt med barnet sitt når barnet kommer hjem fra barnehagen. Dersom det går, bør minoritetsbarn i tillegg møte personale med samme bakgrunn (Borg m.fl 2008).

Kunnskapsdepartementet vil at informasjon om Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver skal utarbeides på flere språk enn norsk (Kunnskapsdepartementet 2009). Både kunnskap og samarbeid er viktig for at barnehagen skal fungere, og det er ikke lett å formidle kunnskap eller ha en god dialog når man ikke snakker samme språk. Barnehagepersonalet skal informere alle foreldre om Rammeplanen, men det kan nesten virke litt frekt av dem å be en mor som ikke snakker norsk om å lese gjennom et skriv på norsk som inneholder mange fagord og viktige retningslinjer.

Det kan se ut som om de norske mødrene har størst grad av medvirkning, men når vi tar med i betraktningen at de aller fleste mødrene i undersøkelsen er norske, trenger det ikke å være så skjevt fordelt som det ser ut til. Hele 284 mødre av de 324 mødrene som besvarte dette spørsmålet er etnisk norske. Det hadde vært optimalt dersom fordelingen av enheter var mer spredt på denne variabelen, for selv om 194 av de 211 mødrene som svarer at de føler stor grad av medvirkning er etnisk norske, trenger ikke dette nødvendigvis å skyldes at norske foreldre deltar i større grad enn andre foreldre i utredninger av planer for barna sine, det kan også skyldes at det er så få mødre fra andre land som har besvart spørreskjemaet. Det er også slik at alle de som har svart at de i liten grad er med på å medvirke i barnehagen er etnisk norske mødre. Det er ingen av de mødrene fra de øvrige landene som svarer at de i liten grad er med på å medvirke. Min hypotese om etnisk bakgrunn er at mødre fra andre land enn Norge kan ha problemer med å medvirke fordi de ikke har samme morsmål og det kan være at de ikke har samme kulturelle verdier som barnehagepersonalet. Tabell 6 viser at av de 223 mødrene som føler at de i stor grad har foreldremedvirkning i barnehagen, er 194 av mødrene etnisk norske, 9 er fra andre land som er medlem av EU/EØS eller EFTA, 3 er fra Øst-Europa ellers, 5 er fra Afrika og 6 er fra Asia. Hovedforklaringen på disse store forskjellene er jo at det kun er 40 mødre i denne undersøkelsen som ikke er etnisk norske, men hypotesen om at norske mødre oftere blir hørt i forhold til mødre med annen etnisk bakgrunn trenger ikke forkastes helt. Etnisk norske foreldre har selv vokst opp med lignende verdier til de som finnes i dag, og de vet oftere hva slags atferd som er akseptabel i møte med barnehageansatte. Det viktigste av alt er at de behersker det norske språket.

Å møte foreldre fra ulike kulturer, både innen det norske samfunnet og fra andre land, krever respekt, lydhørhet og innsikt (Kunnskapsdepartementet 2009). Retningslinjene som blir fulgt i barnehagen når det gjelder religiøse standpunkt, kan være utfordrende for barnehagepersonalet i møte med familier med en annen etnisk bakgrunn. Foreldre har rett til å oppdra barna sine i henhold til sitt livssyn, men i tillegg har alle barn rett til å bli kjent

med samfunnet de vokser opp i (Kunnskapsdepartementet 2006b). Motstridende verdier kan fort oppstå her, og hvordan skal barnehagepersonalet da gå frem for å løse problemet? Slike ting bør være snakket om på forhånd, og dermed kan viktigheten av et godt samarbeid være enda viktigere for personer med en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Det skal ikke forekomme konflikter mellom barnehagens og hjemmets verdier, og derfor er det viktig at barnehagepersonalet vet nok om hvordan oppdragelsen foregår i hjemmet til hvert enkelte barn. Dersom en konflikt ikke blir løst, og dette går utover barnet selv, vil ofte andre hjelpeinstanser være avgjørende for barnets fremtid, og barnehagen må derfor vise ansvar og kontakte de riktige instansene (Kunnskapsdepartementet 2006b). Foreldresamarbeid med foreldre med annen etnisk bakgrunn enn norsk kan være ekstra utfordrende for barnehagepersonalet (Kunnskapsdepartementet 2013). Det er ikke gitt at barnehagepersonalet har flerspråklig kompetanse. I de barnehagene hvor dette er tilfellet, er det en flott ressurs, men å bli ansatt i en norsk barnehage krever på ingen som helst måte at du kjenner til andre språk og kulturer. Det er allikevel viktig at ansatte er åpne og respektfulle overfor mennesker som har annen bakgrunn enn dem selv. Det er også slik at rammeplanen som har blitt opprettet til veiledning for foreldre og barnehagepersonalet kun er skrevet på norsk, og dermed er det ikke alle som kan benytte seg av den, hvert fall ikke uten å få hjelp fra andre. Det er ingen av landene som skiller seg noe spesielt ut. Det er ingen fra Nord-Amerika som svarer at de i stor grad er med på å medvirke, men det er fordi det kun er en mor derfra som har besvart spørreskjemaet.

Å sende barnet sitt i barnehagen kan for familier med minoritetsbakgrunn føre til at foreldrene kan benytte seg av barnehagen til å skaffe seg et nettverk som kan være med på å åpne dører for dem som gjør det lettere å delta i det norske samfunnet. Barna i den benyttede undersøkelsen har alle nedsatt funksjonsevne, og det foreligger allerede tidligere funn på at det å møte hjelpeapparatet er en stor utfordring for mange foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne (Tøssebro og Lundebj 2006). Disse utfordringene gjelder norske foreldre som snakker samme språk som helsepersonellet, og da kan det tenkes at disse utfordringene er enda større når foreldre ikke snakker samme språket. Dersom helsepersonellet hele tiden holder informasjon skjult og sender deg videre til neste person er det lett å falle av. Å skaffe seg et nettverk i barnehagen kan derfor brukes som en ressurs til å få veiledning om hvem foreldrene skal snakke med for å få den riktige hjelpen. Det kan finnes en trygghet i å ha en fast person å henvende seg til, en person som ikke forsvinner med en gang jobben er gjort. Når det gjelder barn, kan det ofte være viktigere at minoritetsspråklige barn med nedsatt funksjonsevne går i barnehagen enn etnisk norske barn med nedsatt funksjonsevne. Det kan

være viktig for barnas læring og utvikling av språket og kulturforståelsen (St.meld. nr. 27, 1999-2000), men også fordi at når barna går i barnehagen, kan tilværelsen for foreldrene bli lettere. Foreldres trygghet og selvtillit kan igjen påvirke hvordan barnet har det.

7.3.3 Inntekt

Tidligere kunne foreldres inntekt være med på å avgjøre om barnet skulle gå i barnehagen eller ikke. For noen foreldre var det for dyrt å sende barnet sitt i barnehagen, men i dag er de økonomiske årsakene til å være hjemme med barnet minsket. Foreldrebetaling til barnehagen har en maksimalgrense på 2 330 kroner i måneden og 25 630 kroner i året dersom barnet på heltid går i barnehagen, slik at det ikke skal eksistere sosiale forskjeller når det gjelder hvem som går i barnehagen, men av de som går i barnehagen finnes det fortsatt økonomiske ulikheter. Tabell 7 viser at mødres inntekt er spredt ved at de tjener mellom rundt 50 000 kroner og rundt 700 000 kroner i året. En mor tjener i gjennomsnitt rundt 300 000 kroner i året i denne undersøkelsen. Funnene i tabell 9 viser at jo høyere inntekt mor har, jo større sannsynlighet er det for at hun føler stor grad av medvirkning. Dette stemmer overens med den hypotesen jeg hadde på forhånd. Høy inntekt kommer ofte som en følge av høy utdanning, og dermed virker det riktig at både høy inntekt og høy utdanning gir lik grad av foreldremedvirkning. Tabell 7 viser at av de mødrene som tjener mindre enn 300 000 kroner i året, svarer 42 av mødrene at de opplever stor grad av medvirkning, mens 152 av mødrene som i løpet av året tjener 300 000 kroner eller mer svarer det samme. Selv om disse sammenhengene ikke er signifikante på 0,05-nivå og dermed ikke er generaliserbare til resten av befolkningen, er sammenhengene med på å forsterke hypotesen min om at det er flere mødre med høy inntekt enn med lav som i stor grad føler at de er med på å påvirke. Det må nevnes at dette funnet kan skyldes at det er flere mødre i utvalget som tjener mer enn 300 000 kroner i året enn det er av mødre som tjener mindre. Av de mødrene som tjener rundt 50 000 kroner i året, er det bare en mor som mener at hennes synspunkter ikke blir tatt hensyn til, mens 14 av mødrene som tjener rundt 50 000 kroner i året mener at deres synspunkter blir tatt på alvor i utforming av IOP eller andre tilbud til barna sine. Av de mødrene som svarer at deres synspunkter ikke blir tatt hensyn til er det flest som tjener rundt 300 000 kroner i året. Det hadde vært spennende å analysere en undersøkelse hvor inntekten mellom mødrene var jevnere fordelt og hvor langt flere mødre var med. Fordi jeg undersøker mødres inntekt og ikke husholdningsinntekten, kan det være at de mødrene som har liten inntekt bor i et hushold med høyere inntekt enn deres inntekt alene.

7.3.4 Alder

Hvor gammel en mor er kan være med på å utgjøre en forskjell i hvordan hun samarbeider med barnehagepersonalet. Tabell 8 viser at aldersspennet for mødrene går fra 24 til 50 år, så fordelingen av enheter på variabelen er veldig variert i denne spørreundersøkelsen.

Regresjonskoeffisienten i tabell 9 viser at jo eldre mor er, jo mer følelse av medvirkning har hun. Dette passer overens med min hypotese, og kan ha flere forklaringer. Jo eldre en mor er, jo mer livserfaring har hun, og i tillegg er sannsynligheten større for at en eldre mor har hatt fler barn som har gått i barnehagen enn en yngre mor og dermed har mer erfaring med hva slags rettigheter foreldre har fra tidligere barnehageopphold. Tabell 8 viser at av de mødrene som i stor grad føler foreldremedvirkning, er det flest mødre i alderen rundt 42 år. Dette kan forklares av at av de totalt 327 mødrene som har svart på spørsmålet om alder, er det flest mødre i denne alderen, men det kan også være andre forklaringer. Når en mor får beskjed om at barnet har nedsatt funksjonsevne kan det være at det er lettere å takle dette på en roligere måte for en eldre mor som har flere barn enn for en ung førstegangsfødende mor. En eldre mor kan ha et større nettverk rundt seg som kan hjelpe til, og hun kan vite hvem hun skal be om hjelp. Det er få mødre som er rundt 24 år i denne undersøkelsen, og det kan være funnene hadde sett annerledes ut dersom flere yngre mødre hadde svart. Det var mange foreldre som ikke svarte på forespørsel om å bli tilsendt spørreskjema, og det var også mange foreldre som mottok spørreskjema men ikke returnerte. Jeg vet ingenting om alderen på de som ikke returnerte, men det kan være at en stor del av dem er unge mødre.

Etter at jeg har drøftet litt om hver av variablene, står jeg igjen med mange spørsmål. Det er vanskelig å finne endelige svar på hvor sterkt hypotesene mine står mine, særlig fordi utvalget ikke er stort nok til at funnene kan generaliseres. Tendensene som vises er som hypotesene mine sier, at mødre med høyere utdanning, norsk etnisk bakgrunn, høyere inntekt og høyere alder føler oftere at deres synspunkter og erfaringer blir tatt hensyn til av barnehagepersonalet i utforming av tilbud til deres barn med nedsatt funksjonsevne enn mødre med lav kapital. Disse tendensene går også igjen både i den tidligere forskningen og i den sosiologiske teorien. Etter å ha jobbet med denne oppgaven, mener jeg at barnehagepersonalet bør blir enda flinkere til å informere om retningslinjene i rammeplanen. Dette kan være et viktig sted å begynne for å motivere foreldre til å være med på et godt samarbeid. Når barnehagepersonalet forteller at de informerer tilstrekkelig om rammeplanen på foreldremøtene, mens foreldre selv sier at de ikke mottar nok informasjon er det tydelig at noe må gjøres. Det kan være at foreldrene er dårlige til å høre etter når beskjeder blir gitt, men da er det viktig at barnehagepersonalet oppfatter dette og informerer på en annen måte eller ved et annet

tidspunkt. Jeg har i denne oppgaven funnet ut av at jo høyere grad av kapital, som her vil si høyere utdanning, inntekt og alder mødre til barn i barnehagen har, jo mer sannsynlig er det at de opplever større grad av foreldremedvirkning. Det kan være at det samme gjelder for foreldrene det som mener at de får informasjonen de trenger om retningslinjene i barnehagen, og at det også finnes en sammenheng mellom de som kjenner godt til innholdet i rammeplanen og de som føler stor grad av foreldremedvirkning. Det er viktig å finne ut hvor det går galt når et budskap blir sendt til en mottaker, men budskapet ikke når frem. Dersom ikke foreldrene er innenfor samme habitus og dermed ikke har de samme sosiale og kulturelle kodene som barnehagepersonalet, vil det i følge teorien om kapital kunne oppstå misforståelser. Selv om det som står i rammeplanen er klart og tydelig for ansatte i barnehagen, er det ikke gitt at de klarer å videreformidle det fordi begrep som er internalisert i ansattes dagligdagse språkbruk, kan være helt nye og uforståelige for foreldre, og det kan være ydmykende å spørre om forklaring. Dersom en ansatt flere ganger føler at budskapet ikke når frem, kan det være en god idé å be en annen ansatt om å snakke med de foreldrene det gjelder. Barnehageansatte kan også bruke hverandre som ressurser.

7.4 Refleksjon

I denne delen av oppgaven skal jeg reflektere over oppgavens kvalitet. Et av målene med forskning er at leseren skal kunne ta stilling til forskningens troverdighet (Tjora 2010) og derfor har jeg vært nøye med å beskrive valgene jeg har tatt underveis i prosessen. Jeg begynner med å drøfte oppgavens validitet, reliabilitet og generalisering. For at forskning skal være relevant og kunne benyttes videre, må validiteten og reliabiliteten være høy (Ringdal 2009). Det er mange faktorer som kan spille inn på om oppgavens validitet er høy, og den er avhengig av at jeg har gjort riktige valg i utvelgelse av variabler og metode. Fordi jeg ikke selv har vært med i utformingen eller registreringen av spørreskjemaundersøkelsen, er det vanskelig for meg å drøfte reliabiliteten men jeg skal si noe om den. Selv om ingen av funnene jeg har presentert er generaliserbare og selv om sammenhengene i denne oppgaven kan skyldes tilfeldigheter er det viktig å drøfte dette begrepet. Etter denne gjennomgangen vil jeg drøfte om den sosiologiske teorien om kapital er egnet som et verktøy til å hjelpe å forklare sammenhengen mellom mors følelse av foreldremedvirkning og mors kapital. Til slutt vil jeg skrive om utfordringene som har oppstått som en konsekvens av at jeg ikke har fått være med på å samle inn selv.

7.4.1 Validitet, reliabilitet og generalisering

Validitet vil si oppgavens gyldighet, og den stiller spørsmål om metoden er den best egnede til å undersøke det hypotesene hevder. Det er viktig for oppgavens kvalitet at jeg har brukt de best egnede variablene og analysemetodene for å prøve å teste styrken på hypotesene. For å få best mulige resultater, er det viktig å vurdere hvilke variabler som skal være med i undersøkelsen. Dersom feil variabler er tatt med, eller relevante variabler er utelatt fra undersøkelsen kan resultatene bli feil i forhold til virkelighetsbildet. Jeg har brukt kvantitativ metode i denne undersøkelsen for å få breddekunnskap om temaet. Dersom jeg ønsket å heller gå dypere inn på temaet, måtte jeg valgt bort mange av enhetene og benyttet meg av kvalitative undersøkelser som intervju eller observasjon. Det kan være vanskelig å måle følelser, og for å gjennomføre dette i denne oppgaven måtte spørsmål om følelse av medvirkning gjøres om til et så konkret spørsmål som mulig for å dekke det som var ønsket å registrere (Ringdal 2009). Variabelen jeg brukte som mål på foreldres medvirkningsfølelse spør om «I hvilken grad har du/dere som foreldre vært med på å utarbeide den individuelle opplæringsplanen, eller deltatt i planleggingen av tilbudet barnet skal ha i barnehagen». Denne variabelen har jeg valgt å kalle for «følelse av medvirkning». Variabelen spør ikke utelukkende om IOP, men spør generelt om foreldrene er med i utformingen av tilbud tilpasset deres barn. Fordi 80,5 prosent av barna i undersøkelsen har IOP i barnehagen mener jeg allikevel at spørsmålet er godt nok fordi IOP er et av de større tiltakene i barnehagen. Utformingen er både tidskrevende og samler mange tjenester i en plan så jeg går ut i fra at foreldre som har barn med IOP i barnehagen legger stor vekt på denne planen når de besvarer dette spørsmålet. Foreldrene til de barna som ikke benytter seg av IOP i barnehagen har også sannsynligvis andre planer og tilbud som de bør ha være med å virke inn på, og det er interessant å se på foreldremedvirkning uavhengig av hvilke tilbud det gjelder. Spørsmålet er konkret og spør direkte om de er lite eller mye med på å bestemme. Det finnes også et spørsmål i spørreskjemaet som spør om de er fornøyd med mengden de har fått deltatt. Begge spørsmålene kan kalles for tolknings spørsmål, men jeg mener at det er vanskeligere å beregne mengden av deltakelse dersom jeg hadde valgt å bruke sistnevnte variabel. Grunnen til dette kan er at det kan være noen foreldre er fornøyd med å delta lite, eller misfornøyd med å delta mye. Det kan være en mulighet at foreldre tolker «i liten grad» og «i stor grad» forskjellig fra hverandre. Det en forelder mener er lite medvirkning kan en annen forelder mene er passe mye, så det er vanskelig å vite helt konkret dersom man ikke har intervjusamtale med foreldrene. Som hovedtema har jeg valgt å teste sammenhengen mellom mødres medvirkningsfølelse og mødres utdanning. Variabelen om utdanning måler hva slags grad mødrene har oppnådd i utdanning. De krysset her av på den høyeste utdanningen de har

opnådd av de fire følgende: grunnskole, videregående, universitet eller høyskole til og med 4 år eller universitet eller høyskole i minst 5 år. Spørsmålet og svaralternativet her skal ikke være vanskelig å forstå for foreldrene. For etnisk norske mødre er det ikke et spørsmål som krever tolkning, men det å vite hva begrepene grunnskole, videregående, universitet og høyskole tilsvarer kan være utfordrende for mødre fra land med annet skolesystem. Det er ikke sikkert de har tatt utdanningen sin i Norge og det er ikke sikkert deres utdanningssystem tilsvarer Norges. Det er derimot det spørsmålet i spørreskjemaet som best er med på å forklare deres utdanning og jeg mener det er et godt nok mål. Variabelen om etnisk bakgrunn spør konkret om hvor mødrene er fra, og dette skal ikke være noe problem fordi hvor du kommer fra ikke er et tolkningsspørsmål. Den eneste utfordringen med denne variabelen er dersom ikke foreldrene forstår hva som blir spurt om. Variabelen om inntekt gir ikke en eksakt oversikt over hva hver mor tjener. Tabellene i denne undersøkelsen hadde ikke blitt oversiktlig dersom jeg skulle tatt med hvert av svarene. Da jeg valgte å interpolere variabelen mistet jeg en del nøyaktig informasjon, men laget 5 nye inntektskategorier og dette bør være tilstrekkelig for å gi et bilde av hvor mye mødrene tjener. Dette medfører at dersom noen har svart at de ikke har inntekt, ser det i mine funn ut som om de tjener 50.000 kroner i året, og at de som tjener over 700.000 kroner i året faller nedover til 700.000 kroner. Det samme som jeg gjorde med variabelen om inntekt har jeg gjort med variabelen om alder. Mødrene har her besvart i antall år, og for å få alderen deres oversiktlig med i analysene og tabellene. Mødrene er nå plassert i 4 alderskategorier og dermed mister jeg informasjon. Jeg mener allikevel dette er den av variablene som passer best til å måle det jeg er ute etter å måle. Et annet tegn på at validiteten er høy i denne oppgaven er at funnene mine viser de samme tendensene som tidligere forskning.

Reliabiliteten er høy dersom spørreundersøkelsens nøyaktighet og pålitelighet er god, og reliabiliteten kan bli satt på prøve ved å sende ut det samme spørreskjemaet til et utvalg to ganger for å se om resultatene blir de samme. Er resultatene de samme, øker undersøkelsens reliabilitet. For å styrke reliabiliteten på en oppgave er det viktig at forskningsprosessen og metoden som har blitt benyttet blir detaljert beskrevet i oppgaven. På denne måten kan leseren undersøke det samme, og komme frem til de samme svarene, gitt at utvalget også er det samme. Jeg har ikke fått være med på å utrede spørreskjemaene, og fikk først tilgang til data etter at spørreskjemaene hadde blitt besvart og samlet inn. Som en konsekvens av dette hadde jeg ikke muligheten til å få gjennom forslag om sende skjemaet ut igjen til det samme utvalget. Metoden om innsamlingen er nøye gjengitt i en prosjektbeskrivelse av Ytterhus og Lundeby (2009), og i denne oppgaven har jeg gjengitt informasjonen om prosessene de gikk

gjennom for å samle inn data. Med en slik beskrivelse har andre forskere muligheten til å utføre den samme undersøkelsen og å komme frem til de samme svarene.

Generalisering forteller noe om utvalget er representativt for resten av populasjonen, altså om funnene kan overføres til å gjelde resten av befolkningen (Ringdal 2009). Å generalisere kan nok ikke 100 prosent la seg gjøre innenfor tema som handler om følelser fordi alle mennesker er forskjellige, men tendenser kan gå igjen. For at et utvalg skal kunne generaliseres bør utvalget være stort nok, og dette er fordelen med å benytte seg av kvantitative metoder. Det var håpet på bedre respons fra foreldre og barnehagepersonalet når en forespørsel om å være med på denne undersøkelsen ble sendt ut, men svarprosenten var lavere enn forventet. Ingen av funnene i denne oppgaven er generaliserbare og grunnen til dette er at ingen av funnene er statistisk signifikante på 0,05-nivå. Dette er nok fordi det er for få foreldre som har besvart spørreskjemaet, og av de som har besvart er det ikke alle som har besvart alle variablene jeg har benyttet meg av i denne oppgaven. Det er i Norge et stort omfang av kvinner som er mødre til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen, og jeg skulle gjerne ha analysert svar fra et spørreskjema som alle mødrene har besvart. Selv om ingen av funnene i denne oppgaven er signifikante, viste funnene at det fantes positive sammenhenger mellom foreldremedvirkning og mors kapital. Derfor trenger ikke hypotesen forkastes helt, men den kan være med på å vise hvilken vei tendensene går i for fremtidig forskning.

7.4.2 Metoderefleksjon

Når en forsker skal velge forskningsstrategi bør problemstillinger eller hypoteser være avgjørende for om forskeren skal benytte seg av en kvalitativ eller en kvantitativ strategi. I samfunnsforskning ble det på 1970-tallet gjort et lite opprør fra de som mente at kvalitativ metode var den metoden som var mest egnet som samfunnsforskning. De mente dette fordi samfunnsforskning ofte handler om menneskers følelser og handlinger. For de som argumenterer for dette, veier nok ikke type problemstilling like tungt for valg av strategi, men heller det å sette sitt standpunkt. Denne debatten er ikke like gjeldende for samfunnsforskere i dag, og i dag er det mer vanlig å velge strategi ut i fra problemstillingen. Det er også mange samfunnsforskere som ser kvalitative- og kvantitative metoder som to strategier som utfyller hverandre, og i mange undersøkelser vil det være en fordel å benytte seg av begge metodene. Jeg har ikke selv vært med på å velge forskningsstrategi for denne undersøkelsen, men valg av strategi ser ut til å ha blitt valgt på bakgrunn av formålet med undersøkelsen. Et av målene for undersøkelsen var å samle breddekunnskap om den norske barnehagen (Ytterhus og Lundeby 2009). Ved å velge en survey-metode har Ytterhus og Lundeby fått svar fra langt fler

informanter enn dersom de hadde benyttet seg av en kvalitativ metode, men samtidig er avstanden mellom forsker og informantene større. Forsker får derfor ikke oppleve informantene i sine naturlige omgivelser. Dette fører til at først må informantene tolke spørsmålene i spørreskjemaet, og når spørreskjemaene returneres må forskerne tolke svarene som er gitt. Fordi undersøkelsen er anonym, har ikke forsker mulighet til å spørre informantene sine om verken oppfølgingsspørsmål eller om spørsmål knyttet til tolking av svar. I en kvalitativ undersøkelse har både informant og forsker mulighet til å spørre dersom noe er uklart, men for å ha med like mange enheter som i kvantitativ forskning, krever kvalitative metoder i betydelig større grad av tid og ressurser.

Etter at undersøkelsene ble samlet inn, har jeg stått fritt til å velge metode for å analysere dataene gjennom å bruke programmet SPSS. Temaet for oppgaven var forhåndsbestemt at skulle handle om foreldremedvirkning i utformingen av IOP i barnehagen, men hvilke variabler fra undersøkelsen jeg skulle benytte meg av var helt opp til meg å bestemme. Det var viktig at jeg satt meg nøye inn i undersøkelsen og fikk en fullstendig oversikt over hvilke variabler som var relevante og hvilke som ikke ga mening å benytte seg av med et tema som dette. Etter å ha gjort meg ordentlig kjent med datasettet kom jeg frem til variablene jeg skulle bruke. Hovedvariabelen min er grunnen til at jeg valgte å utføre en logistisk regresjonsanalyse. Det er viktig at det ikke velges logistisk regresjon utelukkende ut i fra begrensningene som finnes ved bruk av lineær regresjon, men at logistisk regresjon velges dersom denne modellen kan konstruere mer realistiske og relevante modeller over fenomenet som skal undersøkes (Tuft 2000). Å tolke tallene fra en lineær regresjonsanalyse hadde ikke gitt mening i denne undersøkelsen fordi hovedvariabelen min er en kategorisk variabel med færre enn fem kategorier, så dette er en av grunnene til at jeg valgte logistisk regresjonsanalyse, men jeg har også ved bruk av denne analysen fått frem resultatene jeg var ute etter. Jeg har tidligere vært borti lineær regresjonsanalyse, og følte at jeg behersket dette, men ble litt skremt da jeg fant ut at jeg skulle benytte meg av en metode jeg aldri har gjennomført tidligere. Jeg vurderte å bytte litt om på hypotesene mine, men en forsker skal velge metode ut i fra problemstilling, og ikke problemstilling ut i fra metode (Ringdal 2009). Hadde jeg valgt å forandre på hypotesene, hadde jeg ikke fått undersøkt det jeg i utgangspunktet var interessert i å undersøke. Det er allerede vanskelig nok å tolke resultater fra lineær regresjonsanalyse, og nå som logistisk regresjonsanalyse har vokst frem, kan dette virke uheldig fordi det er lite tilgjengelig informasjon om hvordan resultatene skal tolkes (Tuft 2000). I tillegg skal all tolkning av data i empirisk forskning reflekteres over, altså er det viktig å gjøre en tolkning av tolkningen (Tjora 2010). For å tolke tallene fra tabell 9, var

det flere metoder å velge mellom. I denne oppgaven har jeg tolket den logistiske regresjonskoeffisientens fortegn. Fortegnet endres for hver variabel som har blitt lagt til i analysen. Fordi denne måten å tolke resultatene fra en logistisk regresjon på gir litt enkle og overfladiske resultater, valgte jeg i tillegg å tolke antilogaritmen som var litt mer komplisert. Jeg brukte lang tid på å sette meg inn i hvordan jeg skulle tolke resultatene, og det var vanskelig å finne litteratur på denne metoden. Allikevel var metoden godt beskrevet i noen bøker og jeg fikk gjennomført analyseringen. Resultatene mine sa alle det som hypotesene mine hadde forventet, men ingen av funnene var signifikante. Dette fikk meg til å vurdere om jeg hadde testet feil, og jeg har derfor kjørt gjennom alle testene flere ganger i SPSS for å se om resultatet blir det samme. Resultatene har vist det samme hver gang, men om det virkelig er sammenhenger mellom mors følelse av medvirkning i barnehagen og mors kapital er vanskelig å vite ut i fra funnene i denne oppgaven. Det er også vanskelig å vite om foreldrene og barnehageansatte som besvarte spørreskjemaet tolket spørsmålene på den samme måten som Ytterhus og Lundeby hadde tenkt. Det som er sikkert, er at det i dette utvalget finnes det en sammenheng, og i tillegg samsvarer det med tidligere forskning og sosiologisk teori. Hva er med på å påvirke om mødre føler foreldremedvirkning? Selv om det finnes en sammenheng mellom foreldremedvirkning og utdanning, kan det være at denne sammenhengen i virkeligheten kan forklares av en utenforstående variabel, men av tabellen kan vi lese at det ikke er noen spuriøse variabler som kan sies å forklare foreldremedvirkning så mye at sammenhengen mellom foreldremedvirkning og utdanning ikke lenger er gjeldene. Selv etter at jeg har kontrollert for hver og en av de andre variablene viser tabellen at jo høyere utdanning, jo større er oddsen for å føle stor grad i forhold til liten grad av foreldremedvirkning.

Av de 406 som opprinnelig deltar i dette spørreskjemaet, er det kun 271 mødre som har besvart alle spørsmålene som inngår i analysen min. Dette kan være en av grunnene til at ingen av funnene mine er signifikante. Jeg kunne også ønske at det var flere foreldre som hadde besvart alle spørsmålene i undersøkelsen. Kvantitativ metode benyttes i dagens samfunnsforskning for å få en bred oversikt over situasjoner. Det er som regel ikke mulig å sende spørreskjema til en hel populasjon samtidig og få svar av samtlige (Ringdal 2009). Fordi jeg vil måle sammenhengen mellom foreldremedvirkning og mors utdanning, samtidig som jeg vil kontrollere for andre variabler, har jeg utført en logistisk regresjonsanalyse og satt de viktigste tallene sammen i en oversiktlig tabell.

7.4.3 Teorirefleksjon

Hvis barnehagen er et felt, hvem når frem til godene? Å se på et spesifikt tema i lys av en generell teori om sosial ulikhet kan både gi svar og nye spørsmål. Teorien har mange styrker men også noen svakheter. Teorien jeg har valgt å benytte meg av for å prøve å teste hypotesene mine, er Bourdieu sin teori om kapital, og derfor er det viktig at variablene jeg har benyttet meg av handler om kapital. Grunnen til at jeg har valgt denne teorien, er fordi Bourdieu (1984) mener at i et samfunn er sosial, kulturell og økonomisk kapital skjevt fordelt mellom innbyggerne. Bourdieu mener at det eksisterer klasseskiller på grunn av sosial ulikhet i alle moderne samfunn, og at kapital er en ressurs som mennesker kan bruke som en symbolsk makt til å oppnå sine bevisste eller ubevisste mål i livet. Jeg ønsker med denne oppgaven å undersøke hva som kjennetegner de mødrene som føler at de har stor grad av medvirkning i barnehagen. Kanskje viktigere ønsker jeg å finne ut hva som kjennetegner de mødrene som føler at de har liten grad av medvirkning i barnehagen. De mødrene som i stor grad føler at de er med på å medvirke, vil da kanskje ha høy grad av kapital som kan brukes som ressurser for å oppnå denne medvirkningen. De mødrene som har lav kapital vil kanskje ikke ha denne symbolske makten i form av kapital, og vil dermed ikke nå frem til barnehagepersonalet i like stor grad som mødre med høy grad av kapital. Mine uavhengige variabler er tilsammen ment å utgjøre det Bourdieu kaller for kapital. Selv om det er utfordrende å måle menneskers kapital i tall, har jeg funnet frem til de fire variablene fra undersøkelsen som jeg mener best kan være med på å forklare dette. Utdanning, etnisk bakgrunn, inntekt og alder er i denne oppgaven ment å utgjøre mødrenes kapital i sin helhet. Variabelen om utdanning er med på å forklare mors kulturelle kapital fordi jo høyere utdanning hun har, jo mer kunnskap har hun sannsynligvis tilegnet seg, og i tillegg fører det ofte til høyere inntekt som er et godt mål på mors økonomiske kapital. Utdanning kan også være med på å skape et nettverk av forelesere og av andre studenter og disse kan igjen brukes som ressurser. Jeg valgt å se på mors etniske bakgrunn fordi hvilket land man er fra kan være avgjørende for hva slags kultur og verdier moren og barnet har med seg før barnehagestart og det kan påvirke deres opplevelse av møte med barnehagen. Grunnen til at jeg mener alder er med på å måle mors kapital i sin helhet er fordi jo eldre jo mer sannsynlig er det for at du har opparbeidet deg et sosialt nettverk. Slike nettverk av mennesker kan ofte brukes som en ressurs i kampen om tilgang til goder. Det er større sannsynlighet for at en mor i 40 årene har flere barn enn en mor i 20 årene, og dersom disse barna har gått i barnehage tidligere kan moren bruke tidlige erfaringer til sin fordel.

Bourdieu snakker om klasseskiller, men det er ikke et begrep som brukes i dagens samfunn. Det snakkes oftere om sosial ulikhet, og regjeringen ønsker å finne løsninger på hvordan denne ulikheten kan utjevnes. Denne utjevningen kan og bør starte allerede i barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2006b). Han snakker også om rangering av mennesker ut i fra hva slags kapital de har og selv om jeg ikke vil kalle det for klasseskiller, viser funnene mine viser at det eksisterer ulikheter også i dette feltet. Hvorfor utjevner ikke disse ulikhetene seg? Bourdieu (1996) beskriver at den symbolske makten i et samfunn er tilpasset samfunnet slik at den fremstår naturlig. Han mener det er svært enkelt for personer med høy kapital å opprettholde sin herskende rolle fordi denne makten er en del av ordningen i samfunnet. At noen i større grad har makt enn andre, fremstår som noe helt naturlig, men dersom urettferdigheten ved denne fordelingen hadde vært i fokus, er det sannsynlig at personene med lavere kapital hadde gjort opprør. Bourdieu ser makt som noe diffust, og mener at i mange situasjoner blir maktforholdet mellom for eksempel to personer tatt for gitt. I barnehagen kan det være slik at foreldrene ikke selv er klar at det eksisterer maktforhold mellom dem og barnehagepersonalet, eller at de foreldrene som i liten grad opplever at de er med på å medvirke er komfortable med dette og mener at andre foreldre naturlig gjør en bedre jobb. Jeg bruker teorien om sosial kapital også fordi den kan være med på å forklare min hypotese om at foreldrene har best kontakt med de av barnehagepersonalet også er de foreldrene som oftest får frem sin stemme. Denne hypotesen ble ikke forsterket ved funn i denne oppgaven fordi det virker som det er helt tilfeldig hvem foreldrene har kontakt med i barnehagen. Bourdieu sin teori kan være med å forklare de sosiale ulikhetene i mødres kapital så lenge ikke noen av mødrene med lav kapital føler en urettferdighet og gjør opprør. Teorien beskriver en naturlig fordeling av kapital (Bourdieu 1996) og dermed har den mindre rom for forklaring dersom en mor med lav kapital gjør opprør og får tilgang til den symbolske makten. Selv om teorien tar utgangspunkt i sosial reproduksjon, forklarer likevel Bourdieu at habitus ikke trenger å være den samme gjennom hele livet, og at den kan endres. Dette kan være med på å forklare et eventuelt tilfelle hvor en mor med lav kapital har høy symbolsk makt, men dersom målene blir nådd og sosial utjevning blir et faktum i dette moderne samfunnet er det ikke sikkert at teorien hans vil stå like sterkt.

8. Sluttord

8.1 Offentlige utredninger og tidligere forskning

Det finnes mange lover og regler som handler om barnehage, og de senere årene har retten til foreldremedvirkning i større grad blitt belyst i lovene. Jeg finner de offentlige utredningene veldig oversiktlige og det ser ut som det har blitt tatt hensyn til både foreldre og barnehagepersonalet når de har blitt utredet. Utredningene er en god ressurs som kan brukes til å gjøre seg kjent med lover. For å skrive denne oppgaven hadde jeg foretrukket at det i mye større grad forelå tidligere forskning om IOP i barnehagen. Det er vanskelig både å finne tall på dette og erfaringer som forteller om det fungerer bra eller dårlig. I rammeplanen ble det kommet frem til at kunnskapsgrunnet om den norske barnehagen ikke er godt nok, og dette har ført til at det i de senere årene har blitt forsket enda mer på hvordan barnehagen påvirker barna og resten av samfunnet. I tillegg skal det fremover bli mer fokus på at barna selv skal få frem sine meninger gjennom observasjon og samtaler. Det finnes lite tidligere forskning om utdanning, etnisk bakgrunn, inntekt og alder og dermed også lite om hvordan foreldres kapital er med på å påvirke kommunikasjonen mellom foreldre og barnehagepersonalet.

Selv om de offentlige utredningene er oversiktlige er det ikke sikkert foreldrene er klar over hvilken fordel de kan ha av å gjøre seg kjent med dem, og dette kan være en av grunnene til at de ikke er like opptatt av eller like fornøyd med foreldremedvirkningen som regjeringen ønsker. Det står lovfestet i Barnehageloven at alle foreldre har rett til medvirkning i barnehagen, men kun litt over halvparten av foreldrene i denne undersøkelsen føler at de blir hørt, og at de er med på å påvirke hva som skjer i barnehagehverdagen. 20,9 prosent føler i noen grad at de er med på å bestemme og 5,4 prosent føler at de har veldig lite de skulle ha sagt. Det kan være individuelle grunner til at foreldre har forskjellig erfaring med medvirkning, men det kan også ha noe med de ansatte i barnehagen å gjøre. Noen personligheter ønsker å hjelpe foreldrene til å få sagt det de mener, mens andre føler nok at de selv vet hva som er den beste løsningen. Det kan tenkes at foreldre til barn med ekstra behov for hjelp i barnehagen har mer behov for å bli hørt, og for å være i dialog med de ansatte. Etter å ha skrevet denne oppgaven tror jeg at IOP kan være en løsning på vei mot bedre foreldremedvirkning. Foreldre og ansatte i barnehagen skal samarbeide om hva som er best for barnet, de skal diskutere hva de skal samarbeide om, hvordan de skal samarbeide og hvorfor samarbeid er viktig. Dette må bevisstgjøres (Kunnskapsdepartementet 2009).

8.2 Veien videre

Barnehagen er et samfunnsområde som må forskes mer på. Det er viktig å finne ut mer om hvilken betydning barnehagen har for barnet, foreldrene og for samfunnet (Kunnskapsdepartementet 2009). Dersom sosial ulikhet skal jevnes ut, er det viktig med bedre kunnskap om kvalitet i norske barnehager, hvor mye kvaliteten varierer fra barnehage til barnehage? Et problem er at forskning fremstiller barn med nedsatt funksjonsevne som en homogen gruppe. Hindring for inkluderende praksis kan være personalmangel, fysisk utforming, tidspress og samarbeidsvansker og noen pedagoger legger vekt på at barns individuelle planer bør bli fulgt bedre opp i barnehagehverdagen. Det finnes et stort potensial for å redusere sosial ulikhet gjennom gode barnehage tilbud, og det finnes et stort potensial for å skape gode barnehage tilbud ved å ha et velfungerende samarbeid mellom barn, barnehagen og foreldrene (Kunnskapsdepartementet 2009). Jeg sitter igjen med fler spørsmål i dag enn jeg det jeg gjorde da jeg begynte å skrive denne oppgaven. Det viser seg at det kan være en fordel for mødre å ha høy kapital i kampen om barnehageansattes oppmerksomhet, men det ville vært interessant å se dypere på dette temaet. Det hadde også vært spennende å finne ut om det er forskjell på behov for medvirkning for foreldre med barn med og uten nedsatt funksjonsevne. Nesten alle barnehagene har skriftlige rutiner for å gi nye foreldre den informasjonen de trenger om deres innhold og arbeidsmetoder (Kunnskapsdepartementet 2013), men barnehageansatte føler de er flinkere til å informere enn det foreldre har inntrykk av. Foreldre er stort sett fornøyd med barnehagen, og det som gir høyest tilfredshet er åpningstidene, reiseavstanden, personalets kompetanse og deres omsorg for barna, men foreldrene er ikke like fornøyd med innemiljøet i barnehagene (Kunnskapsdepartementet 2013). Foreldre som henter barna i barnehage har daglig dialog med barnehagepersonalet, men dersom mange av barna blir hentet samtidig kan det være vanskelig å få frem noen synspunkter i denne samtalen. For foreldre med en annen etnisk bakgrunn enn norsk kan det være ekstra utfordrende å bryte seg frem dersom mange mennesker er tilstede samtidig. Som en forbedring, har barnehager som tar i bruk foreldre som ressurs til å stimulere språket til minoritetsspråklige barn økt fra 44 prosent til 52 prosent (Kunnskapsdepartementet 2013). Grunnen til at foreldre som ikke snakker norsk noen ganger ikke deltar like mye som etnisk norske foreldre kan være mange. Det kan være lett for barnehageansatte å få inntrykk av at de ikke bryr seg, mens i virkeligheten kan det være at foreldrene gjerne vil bidra men ikke vet riktig hvordan de skal gå frem. Det er ikke noe gøy å føle seg som er en byrde for andre, og det kan være vanskelig å vise at de ikke behersker de sosiale kodene i barnehagen. Dermed kan terskelen for disse foreldrene for å ta kontakt med barnehageansatte være høyere enn for

etnisk norske foreldre. Å bruke foreldre som ressurs bør foregå i alle barnehager, og det samme gjelder at barnehageansatte bruker hverandre som ressurser.

Flere spørsmål som har opptatt meg den siste tiden, er det at når barnet først har fått utredet en IOP, blir da planen fulgt? Blir IOP tatt frem ukentlig, månedlig eller bare en gang i halvåret når halvårsrapporter skal skrives? Hvordan påvirker bruken av IOP barnets utvikling? Jeg håper at i fremtiden blir slike spørsmål stilt og prøvd besvart. Jeg føler at noen steder i oppgaven er jeg veldig streng mot barnehageansatte, og at det er lettere å legge skylden på dem enn på foreldrene men jeg mener ikke å generelt kritisere barnehageansatte som en gruppe og jeg vet at mange gjør en god jobb. Foreldre kan nok oppleves som vanskelige, men foreldrene er foreldre til barna som tilhører barnehagen hvor de ansatte jobber. Foreldrene har ikke like mange plikter og regler over hvordan de skal oppføre seg overfor barnehageansatte som barnehageansatte har for hvordan de skal oppføre seg overfor foreldre og det er barnehageansattes jobb å få foreldre engasjert.

Kun 68 prosent av foreldrene i denne spørreundersøkelsen svarer at barnet deres trives godt i barnehagen, mens resten mener kun delvis eller ikke i det hele tatt at barnet trives. Kan økt foreldremedvirkning være med på at flere barn trives i barnehagen? At foreldrene i spørreskjemaet føler makten mellom dem og barnehagepersonalet er skjevfordelt kan tyde på dette. Det behøver ikke alltid være negativt at barnehagepersonalet bestemmer i visse situasjoner, det er jo dem som har best oversikt over hva som fungerer for helheten i barnehagen, mens foreldrene ofte heller er ekspert på hva som fungerer best for sitt eget barn. Det er viktig at begge parter hører på hverandre og respekterer hverandre. Det er flere personer som jobber i barnehagen hver dag, og foreldrene kan gjøre lurt i å finne den man kommer best overens med. Alt i alt har det vært en spennende prosess å skrive denne oppgaven, og dersom jeg får muligheten senere i livet er det mange områder innenfor barnehage jeg kunne tenkt meg å forske på.

Litteraturliste

Aarnes, A. (2008) *IOP i praksis – Individuelle planer og tilpasset opplæring*. Norge: Pedlex norsk skoleinformasjon.

Alvestad, Ma., Johansson J.E, Moser T. og Søbstad F. (2009) *Status og utfordringer i norsk barnehageforskning*. Norge: Nordisk barnehageforskning vol. 2.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2003): *FNs konvensjon om barnets rettigheter*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012) *Kontantstøtte*. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/nyheter/2007/kontantstotte.html?id=439469> (Hentet: 2.mars 2013)

Borg, E., Kristiansen I.H. og Backe-Hansen E. (2008) Kvalitet og innhold i norske barnehager. En kunnskapsoversikt. *NOVA rapport nr 6/08*.

Bourdieu, P. og Passeron J.C. (1977) *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: SAGE Publications Inc.

Bourdieu, P. og Wacquant, Loïc J.D. (1993) *Den kritiske ettertanke*. Norge : Samlaget.

Bourdieu, P. (1996) *Symbolisk makt*. Norge : Pax.

Bourdieu, P. (1999) *Praktiskt förnuft. Bidrag till en handlingsteori*. Sverige: Daidalos.

Bourdieu, P. (1993) *The Field of Cultural Production*. Editet and Introduced by Randal Johnson. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, P. (1986) The forms of capital, I Richardson, J.G (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood.

Broady, D. (1991) *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.

Ellingsæter, A.L. og Guldbrandsen, L. (2003) Barnehagen – fra selektivt til universelt velferdsgode. *NOVA-rapport 24/03*.

Field, A. (2009) *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE publications Ltd.

Haug, P. (1993) *Foreldre, barn og barnehage. Samarbeid om oppseding*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Johannessen, A. (2009) *Introduksjon til SPSS – Versjon 17*. Oslo: Abstrakt forlag.

Korsvold, T. (2005) *For alle barn. Barnehagens framvekst i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt forlag.

Korsvold, T. (2010) *Barndom, barnehage, inkludering*. Bergen: Fagbokforlaget

Kunnskapsdepartementet (2005): *Barnehageloven. Med bemerkninger fra Kunnskapsdepartementet*. Tilgjengelig fra: <http://www.lovdatab.no/all/nl-20050617-064.html> (Hentet: 22.juni 2012)

Kunnskapsdepartementet (2006a) *Forskrift til opplæringslova*

Kunnskapsdepartementet (2013) St.meld. nr. 24 (2012-2013): *Framtidens barnehage*

Kunnskapsdepartementet (2006b) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. F-4205B

Kunnskapsdepartementet (2009) Stortingsmelding 41, *Kvalitet i barnehagen*. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-41-2008-2009-.html?id=563868> (Hentet: 12.september 2012)

Kunnskapsdepartementet (2008) *Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne*

Lundeby, H. og Ytterhus B. (2011) Barn med funksjonsnedsettelse i "barnehage for alle", I Korsvold, T. (red.) *Barndom, barnehage, inkludering*. Bergen: Fagbokforlaget

Moser, T. & Røthle, M. (2007) *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2009:18: *Retten til læring*. Kunnskapsdepartementet. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2009/nou-2009-18/18/6.html?id=571680> (Hentet: 06. september 2012)

NOU 2010:8: *Med forskertrang og lekelyst – Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn*

NOU 2012: 1 *Til barnas beste* Kunnskapsdepartementet. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2012/nou-2012-1.html?id=669113> (Hentet 07. september 2012)

Nyttingnes, O. (2007) *Hva er brukermedvirkning?* Tilgjengelig fra: <http://www.psykiskhelse.no/index.asp?id=27230> (Hentet 24. oktober 2012)

OECD (2006) *Starting strong II. Early childhood education and care*. Tilgjengelig fra: <http://www.oecd.org/newsroom/37425999.pdf> (Hentet 05.mars 2013)

Ringdal, K. (2009): *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget

Roth, A.C. Vallberg og Månsson A. (2008) *Individuelle utveklingsplaner för yngre barn i Sverige – Ett kristisk ämnesdidaktisk perspektiv*. Sverige: Nordisk barnehageforskning Vol

Sosial- og helsedirektoratet (2006) *Brukermedvirkning – psykisk helsefeltet. Mål, anbefalinger og tiltak i Opptappingsplan for psykisk helse*. Tilgjengelig fra: <http://www.google.no/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.psykologforeningen.no%2Fcontent%2Fdownload%2F30101%2F300195%2Ffile%2Fplan-for-brukermedvirkning-mal-anbefalinger-og-tiltak-i-opptappingsplanen-for-psykisk-helse.pdf&ei=z5WCUcHIO8mOtQarvIHgDw&usg=AFQjCNHy1cPmfioQeHttcYDMFIgvSkEWzA&sig2=RKVxD9ooNQwQpVZvRi-JuQ&bvm=bv.45960087,d.Yms> (Hentet 11. oktober 2012)

Statistisk sentralbyrå (2011): *Andelen barn i barnehage flater ut*. Tilgjengelig fra:
<http://www.ssb.no/barnehager/> (Hentet: 10. oktober 2012)

St.meld. nr. 16 (2006-2007): ... *og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring*.
Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2006-2007/stmeld-nr-16-2006-2007-.html?id=441395> (Hentet 8. september 2012)

St.meld. nr. 27 (1999-2000): *Barnehage til beste for barn og foreldre*. Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/> (Hentet 24. september 2012)

St.meld. nr. 41 (2008-2009) *Kvalitet i barnehagen*. Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-41-2008-2009-.html?id=563868> (Hentet 15. september 2012)

Sæther, J.P. (2010): *Barn i barnehage – foreldrebakgrunn og utvikling de seneste årene*. SSB
Rapporter 11/2010

Thrane, C. (2003) *Regresjonsanalyse i praksis*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Thuen, H. (2008) *Om barnet. Oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien*. Oslo:
Abstrakt forlag

Tjora, A. (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal akademiske forlag

Tufte, P. A. (2000) *En intuitiv innføring i logistisk regresjon* Lysaker: Statens institutt for
forbruksforskning

Tøssebro, J. (2010) *Hva er funksjonshemming*. Universitetsforlaget

Tøssebro, J. og Lundeby H. (2006) *Å vokse opp med funksjonshemming – de første årene*.
Gyldendal Norsk Forlag AS

Østrem, S. m. fl. (2009) *Alle teller mer. En evaluering av hvordan "Rammeplan for
barnehagens innhold og oppgaver" blir innført, brukt og erfart*. Tilgjengelig fra:

http://www.udir.no/Upload/barnehage/Forskning_og_statistikk/Rapporter/alle_teller_mer.pdf
(Hentet 12. juni 2012)

Wendelborg, C. (2010) *Barrierer mot deltakelse – Familier med barn og unge med nedsatt funksjonsevne* Trondheim: NTNU

Ytterhus, B. og Lundeby H. (2009) *Barnehage i endring. Inkludering i praksis*
Prosjektbeskrivelse